

MEDNARODNO POMEMBNA OBMOČJA ZA PTICE V SLOVENIJI 2

Predlogi Posebnih zaščitnih območij (SPA) v Sloveniji

Important Bird Areas (IBA) in Slovenia 2
Proposed Special Protected Areas (SPA) in Slovenia

Luka BOŽIČ

“sponsored by BirdLife International and Dutch Ministry of Agriculture,
Nature management and Fisheries through the PIN/MATRA Funds of the
Ministry of Foreign affairs”

Veleposlaništvo

Kraljevine Nizozemske

**landbouw, natuurbeheer
en visserij**

MEDNARODNO POMEMBNA OBMOČJA ZA PTICE V SLOVENIJI 2

Predlogi Posebnih zaščitnih območij (SPA) v Sloveniji

Important Bird Areas (IBA) in Slovenia 2 Proposed Special Protected Areas (SPA) in Slovenia

Luka BOŽIČ

S prispevki sodelavcev DOPPS:

Franc Bračko (Reka Mura), Damijan Denac (Goričko), Andrej Hudoklin (Krakovski gozd-Šentjernejsko polje), Tomaž Jančar (Triglavski narodni park), Primož Kmecl (Cerkniško jezero), Tomaž Mihelič (Ostenja Posavskega hribovja, Jelovica), Mirko Perušek (Kočevsko-Kolpa), Slavko Polak (Snežnik-Pivka, Planinsko polje, Porečje Nanoščice), Borut Rubinič (Sečoveljske soline), Boštjan Surina (Dolina Reke), Borut Štumberger (Doli Slovenskih goric, Reka Drava), Davorin Tome (Ljubljansko barje), Peter Trontelj (Kras)

Izdalo: Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije
DOPPS - BirdLife Slovenia

ŽIVLJENJE NISO LE BESEDE
WWW.MOBITEL.SI

Priporočilo za citiranje:

· BOŽIČ, L. (2003): Mednarodno pomembna območja za ptice v Sloveniji 2. Predlogi Posebnih zaščitnih območij (SPA) v Sloveniji. DOPPS, Monografija DOPPS št. 2, Ljubljana.

Izdajatelj: / Published by: Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije
DOPPS - BirdLife Slovenia

Avtorji / Authors: Luka Božič, Franc Bračko, Damijan Denac, Andrej Hudoklin, Tomaž Jančar, Primož Kmecl, Tomaž Mihelič, Mirko Perušek, Slavko Polak, Borut Rubinič, Boštjan Surina, Borut Štumberger, Davorin Tome, Peter Trontelj

Tehnično uredil / Technicaly edited by: Andrej Figelj

Angleški prevodi / English translation: Darja Pretnar

Pregled angleških prevodov / English translations reviewed by: Paul G. Beaulieu

Recenzent / Scientific reviewer: dr. Peter Trontelj

Lektoriranje / Language edited by: Nina Bradič

Kartografska podlaga / Cartography: Geodetska uprava Republike Slovenije

Oblikovanje zemljevidov / Map design: Tomaž Mihelič

Risba na naslovnici / Illustration on the cover: Jurij Mikuletič

Oblikovanje, prelom in fotoliti / Design, Typesetting and Photolites: grafični studio Abakos

Tisk / Print: Abakos; KVM Grafika

Število izvodov / Circulation: 1000

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

598.2:591.52(497.4)

BOŽIČ, Luka

Mednarodno pomembna območja za ptice v Sloveniji. 2. Predlogi posebnih zaščitnih območij (SPA) v Sloveniji = Important bird areas (IBA) in Slovenia. 2. Proposed special protected areas (SPA) in Slovenia / Luka Božič s prispevki sodelavcev DOPPS Franc Bračko ... [et al.] ; [angleški prevodi Darja Pretnar ; kartografska podlaga Geodetska uprava Republike Slovenije]. - Ljubljana : Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije DOPPS - Birdlife Slovenia, 2003. - (Monografija DOPPS ; #št. #2)

ISBN 961-90786-2-4

1. Gl. stv. nasl. 2. Vzp. stv. nasl.
122875392

VSEBINA

UVOD	5
METODOLOGIJA OPREDELJEVANJA IBA-jev POMEMBNIH V EU	7
METHODOLOGY FOR IDENTIFYING IBAs OF EU IMPORTANCE	15
PREGLED OBMOČIJ IBA V SLOVENIJI	23
Doli Slovenskih goric	25
Dravinjska dolina	29
Pohorje	35
Kozjansko-Jovski	41
Ostenja Posavskega hribovja	47
Vzhodni del Kamniško-Savinjskih Alp in Karavank	51
Snežnik-Pivka	59
Jelovica	65
Južni rob Trnovskega gozda in Nanos	69
Banjšice	75
Breginjski Stol in Planja	79
Škocjanski zatok	85
Goričko	91
Reka Drava	95
Reka Mura	99
Krakovski gozd-Šentjernejsko polje	103
Kočevsko-Kolpa	107
Ljubljansko barje	111
Cerkniško jezero	115
Planinsko polje	119
Porečje Nanoščice	121
Dolina Reke	123
Kras	125
Triglavski narodni park	129
Sečoveljske soline	133
ZAHVALE	136
LITERATURA	137

UVOD

Leta 2000 je izšla prva monografija »Mednarodno pomembna območja za ptice v Sloveniji, Important Bird Areas (IBA) in Slovenia«. V njej je slovenski koordinator projekta Slavko Polak s sodelavci obširno predstavil prvi inventar mednarodno pomembnih območij za ohranitev ogroženih vrst ptic in njihovih habitatov pri nas. V okviru projekta so bili opredeljeni globalno in evropsko pomembna IBA-ji v Sloveniji, določena na podlagi kriterijev iz kategorij A in B. Metodologija opredeljevanja globalno in evropsko pomembnih območij je opisana v omenjenem delu (POLAK 2000).

Program IBA vsebuje tudi kriterije kategorij C, ki so namenjene opredeljevanju območij IBA v državah članicah Evropske unije, kot to zahteva [Direktiva o ohranjanju prostoživečih vrst ptic*](#). Ob vstopu v EU mora vlada vsake države pristopnice razglasiti IBA-je, ki izpolnjujejo kriterije C kot Posebna zaščitena območja (Special Protected Areas – SPA), namenjena varovanju ptic, ogroženih v EU. Ker Slovenija v času pisanja te knjige še ni bila polnopravna članica EU, se kolikor je to mogoče, načeloma izogibamo uporabi imena »območja SPA« in dosledno uporabljamo oznako »območja IBA«. Ves čas je treba imeti pred očmi dejstvo, da gre za strokovno izdelane predloge slovenskih SPA-jev.

Obveznosti izhajajoče iz Ptičje direktive pričnejo veljati z dnem vstopa države v EU, zato je treba predloge teh območij z utemeljitvami izdelati že prej. Po naročilu Agencije Republike Slovenije za okolje pri Ministrstvu za okolje, prostor in energijo smo pri Društvu za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS – BirdLife Slovenia) jeseni 2001 pripravili predlog SPA-jev, ki smo ga v letu 2002 še nekoliko dopolnili.

*Direktiva o ohranjanju prostoživečih vrst ptic

Ta pomemben naravovarstveni dokument pod

uradnim nazivom "Council Directive on the conservation of wild birds (79/409/EEC)" je tedanji Svet okoljskih ministrov EGS sprejel daljnega leta 1979. Danes, po več kot 20 letih je jasno, da je bilo sprejetje krajše imenovane "Ptičje direktive" eden od mejnikov v evropskem varstvu narave. S tega vidika je najpomembnejši 4. člen te Direktive in 6. člen kasneje sprejete Habitatne direktive, ki je v Ptičji direktivi nadomestil člen 4.4. Prvi predpisuje opredeljevanje Posebnih zaščitnih območij, medtem ko 6. člen govori o upravljanju in presoji vplivov na okolje na teh območjih.

Osnovni namen Ptičje direktive je varovanje vseh prostoživečih vrst ptic na ozemlju Evropske unije razen Grenlandije. Dolžnost držav članic EU je, da zagotovijo ustrezne ukrepe za ohranitev vseh vrst ptic z varovanjem, vzdrževanjem ali ustvarjanjem njihovih habitatov v potrebnem obsegu. Posebni ukrepi morajo biti namenjeni vrstam, naštetim v Dodatku I te direktive. Ti ukrepi jim morajo zagotoviti dolgoročno preživetje na celotnem območju njihove razširjenosti. Poleg tega morajo biti sprejeti podobni ukrepi za redno pojavljajoče se migratorne vrste, ki niso na Dodatku I, če so te potrebne varstva. Posebna pozornost mora biti namenjena mokriščem mednarodnega pomena.

Vsaka država članica je dolžna opredeliti tako po številu kot po obsegu ustrezna najbolj primerna območja za varstvo vseh omenjenih vrst ptic, ki se redno pojavljajo na njenem ozemlju.

Posebna zaščitena območja skupaj z območji opredeljenimi na osnovi Habitatne direktive (92/43/EEC) tvorijo mrežo območij imenovano Natura 2000.

Kriteriji za opredeljevanje IBA-jev pomembnih v državah EU – kategorij a C

Kriterije kategorije C so razvili strokovnjaki BirdLife International z namenom, da bi olajšali čim bolj objektivno opredelitev predlogov SPA-

jev. Direktiva namreč o samih načinih opredeljevanja teh območij ne pove prav veliko. Metodologija opredeljevanja temelji na strokovnih kriterijih, ki so bili uporabljeni že v prvem IBA inventarju leta 1989 (GRIMMETT & JONES 1989) in kasneje dopolnjeni na podlagi znanja o varstvenih zahtevah posameznih vrst v EU (OSIECK 1999). Zelo pomembno je, da so leta 1998 z razsodbo Evropskega sodišča proti Nizozemski ti kriteriji dobili legalno potrditev kot najboljša strokovna referenca za opredeljevanje SPA-jev.

Pomembno je, da se pri opredeljevanju predlogov SPA-jev upoštevajo samo ornitološki kriteriji. Sodni primer Evropskega sodišča proti

Nizozemski je pokazal, da različni socio-ekonomski in drugi dejavniki v fazi opredeljevanja predlogov SPA-jev ne morejo biti vključeni.

Večina leta 2000 opredeljenih IBA-jev (»stari IBA-ji«), sodi tudi med najpomembnejših pet območij v Sloveniji za eno ali več vrst z Dodatka I Ptičje direktive. Prav tako prihaja do podvajanja nekaterih kriterijev kategorij A in B s kriteriji kategorije C (npr. identičnost kriterijev A1 in C1 ter ujemanje nekaterih vrst pri kriterijih B2 oziroma C6). Zaradi navedenih dejstev so se med predlagane SPA-je uvrstili tudi vsi stari IBA-ji, razen Ribniške doline. Območja opredeljena po letu 2000 označujemo kot »nove IBA-je«.

C1 – vrste globalne varstvene pozornosti. Na območju se redno pojavlja pomembno število osebkov ali gnezdečih parov globalno ogrožene vrste ali katere druge vrste globalne varstvene pozornosti (TUCKER & HEATH 1994). Ta kriterij je identičen IBA kriteriju A1.

C2 – koncentracije ptic ogroženih na nivoju Evropske unije. Območje redno preleti vsaj 1% selitvene, biogeografske ali EU populacije vrste ogrožene v Evropski uniji. Kriterij se uporablja tudi za območja, na katerih se pojavlja vsaj 1% evropske populacije sicer splošno razširjene vrste. Oznaka »ogrožene« se tukaj nanaša na vrste z Dodatka I Ptičje direktive.

C3 – migratorne vrste, ki v EU niso ogrožene. Območje redno preleti vsaj 1% selitvene populacije migratorne vrste, ki v Evropski uniji ni ogrožena.

C4 – velike zgoščitve. Na območju se redno pojavlja vsaj 20.000 osebkov migratornih vodnih ptic, ali vsaj 10.000 parov migratornih morskih ptic, ene ali več vrst (ta kriterij je identičen IBA kriteriju A4iii).

C5 – velike zgoščitve, »ozka grla«. Območje je ozko grlo, ki ga v času spomladanske ali jesenske selitve, preleti vsaj 5000 štokelj Ciconiidae ali vsaj 3000 osebkov migratornih vrst ujed Accipitriformes in Falconiformes ali žerjavov Gruidae.

C6 – vrste ogrožene na nivoju Evropske unije. Območje je eno izmed petih najpomembnejših v evropski regiji za vrsto(-e) ali podvrsto(-e) ogroženo v Evropski uniji. To ne velja za globalno ogrožene vrste z Dodatka I, ki izpolnjujejo kriterij C1. Zanje morajo biti opredeljena vsa območja, ki dosegajo mednarodno predpisane minimalne populacijske vrednosti. Oznaka »ogrožene« pri kriteriju C6 se nanaša na vrste z Dodatka I Ptičje direktive. Delitev na evropske regije še ni določena, skoraj zanesljivo pa bo Slovenija predstavljala eno regijo.

C7 – drugi ornitološki kriteriji.

METODOLOGIJA OPREDELJEVANJA IBA-jev POMEMBNIH V EU

Shema delovnih korakov pri opredeljevanju novih IBA-jev

1. Izdelati seznam vseh vrst z Dodatka I Ptičje direktive, ki se v Sloveniji redno pojavljajo bodisi na gnezditvi, prezimovanju ali selitvi.
2. Izbrati vrste, za katere se bodo opredeljevala območja IBA ([kvalifikacijske vrste](#)). Pri vrstah, ki so bile izločene, smo takšno odločitev utemeljili.
3. Pregledati podatke o pojavljanju teh vrst v Sloveniji.
4. Pripraviti seznam vrst za katere se bodo v gnezditveni sezoni 2001 izvajali dodatni popisi in določiti območja popisovanja.
5. Izbrati ustrezno metodologijo za popis posameznih vrst in določiti popisovalce glede na razpoložljive kapacitete.
6. Analizirati pridobljene podatke in izdelati seznam območij z največjimi populacijami posameznih vrst.
7. Predstaviti osnutek predvidenih IBA-jev evropskim strokovnjakom iz organizacije BirdLife International in upoštevati njihovo ekspertno mnenje.
8. Izdelati seznam novih IBA-jev glede na znane podatke.
9. Manjše spremembe predlogov vseh IBA-jev na podlagi upoštevanja novih podatkov do začetka leta 2003.

Delavnice

DOPPS je organiziral tri delavnice s temo opredeljevanja novih IBA-jev.

Prva (31. januarja 2001) je bila namenjena seznanitvi strokovnih sodelavcev DOPPS-a s projektom opredeljevanja novih IBA-jev, njegovim pomenom, veljavnimi kriteriji in vlogi društva pri izvajanju projekta. Takrat je bil tudi pregledan seznam vrst z Dodatka I in sprejet okvirni spisek vrst, za katere se bodo opredeljevali IBA-ji. Udeleženci so dopolnili rastrske karte razširjenosti vrst z Dodatka I z njim znanimi novejšimi podatki.

Na drugi delavnici (6. februar 2001) je bil sodelavcem predstavljen osnutek predlogov IBA-jev, ki je bil narejen na podlagi znanih podatkov. Izdelan je bil akcijski načrt popisov tistih vrst in območij, za katere nismo imeli dovolj podatkov.

Na tretji delavnici (10. september 2001) so bili pregledani končni predlogi IBA-jev, izrisani na zemljevidih 1:50000. Predstavljeni so bili tudi rezultati popisov in izbor kvalifikacijskih vrst za posamezna območja. Morebitna vprašanja in pomisleki s te delavnice so bili posredovani strokovnjakom iz različnih partnerskih organizacij BirdLife Internationala, ki so podali ekspertna mnenja.

Na našete delavnice je bilo vabljenih več kot 40 ornitologov. Delavnic so se udeležili naslednji člani DOPPS-a: Andrej Bibič, Luka Božič, Andrej Hudoklin, Tomaž Jančar, Leon Kebe, Matjaž Kerček, Tomaž Mihelič, Slavko Polak, Borut Rubinič, Jakob Smole, Borut Štumberger, Peter Trontelj, Al Vrezec in Eva Vukelič.

Strokovno pomoč pri opredeljevanju SPA-jev so nam nudili naslednji tuji strokovnjaki, sodelavci različnih partnerjev BirdLife Internationala: Zoltan Waliczky - RSPB (Velika Britanija), Eduard Osieck - Vogelbescherming (Nizozemska), Matthias Schreiber - NABU (Nemčija).

Novi popisi

Vrste in območja

Za potrebe opredeljevanja IBA-jev so bili spomladi leta 2001 izvedeni dodatni cenzusi nekaterih vrst z Dodatka I Ptičje direktive. Popisane so bile vrste, za katere je bilo na voljo premalo podatkov za opredelitev območij z največjimi populacijami in tisti potencialni IBA-ji, za katere so bili podatki o nekaterih vrstah z Dodatka I pomanjkljivi. Popisovali smo le na območjih, za katera smo imeli kvalitativne podatke o pojavljanju teh vrst v zadnjih petih letih in smo utemeljeno predvidevali, da se tam

pojavljajo večje populacije. V okviru projekta smo pridobili tudi nekatere neobjavljene starejše podatke.

Večino podatkov o razširjenosti in številčnosti divjega petelina *Tetrao urogallus* smo dobili iz projektnega poročila "Razširjenost in ekologija rastišč divjega petelina *Tetrao urogallus* v Sloveniji" (ČAS 2000), ki ga je naročila Agencija Republike Slovenije za varstvo okolja.

Vrste in območja na katerih smo popisovali so bila naslednja:

- čapljica *Ixobrychus minutus* – zadrževalnik Medvedce, Cerknjsko jezero,
- bela štoklja *Ciconia ciconia* – Dravinjska dolina,
- belka *Lagopus mutus* – Kamniško-Savinjske Alpe,
- ruševca *Tetrao tetrix* – Pohorje,
- kotorna *Alectoris graeca saxatilis* – Trnovski gozd, Nanos, JZ rob Snežniške planote,
- kosca *Crex crex* – Jovsi, Planja,
- mala tukalica *Porzana parva* – Cerknjsko jezero, zadrževalnik Medvedce,
- grahasta tukalica *Porzana porzana* – Cerknjsko jezero, zadrževalnik Medvedce,
- črna čigra *Chlidonias niger* – Cerknjsko jezero,
- mali skovik *Glaucidium passerinum* – Jelovica, Smrekovec, Pohorje, Trnovski gozd, Snežnik, Javorniki,
- koconogi čuk *Aegolius funereus* – Jelovica, Smrekovec, Pohorje, Trnovski gozd, Snežnik, Javorniki,
- kozača *Strix uralensis* – Jelovica, Smrekovec, Trnovski gozd, Javorniki,
- podhujka *Caprimulgus europaeus* – Banjšice, Goriška Brda, J rob Trnovskega gozda,
- srednji detel *Dendrocopos medius* – Dobrava,
- belohrbti detel *Dendrocopos leucotos* – Trnovski gozd,
- hribski škranec *Lullula arborea* – Banjšice, Goriška Brda,
- belovrati muhar *Ficedula albicollis* – Dobrava,
- črnočeli srakoper *Lanius minor* – Šentjernejsko polje,

- rjavi srakoper *Lanius collurio* – Dravinjska dolina, Bela Krajina.

Metodologija popisov

Popisovanje večine obravnavanih vrst ptic zahteva uporabo posebnih metod, ki so prilagojene njihovem načinu življenja. Za večino teh vrst klasične kvantitativne metode, opisane na primer v BIBBY, BURGESS & HILL (1992), niso primerne.

S pomočjo točkovne metode, kakršno smo testirali za morebitno uporabo pri Novem ornitološkem atlasu gnezdilk Slovenije (prirejeno po GRELL 1998 in SZEP & GIBBONS 2000), smo deloma ocenili le populacijo hribskega škranca *Lullula arborea*.

Velik del naših popisov je predstavljal census sov, pri katerem smo uporabili metodo transektov s postanki v točkah, med seboj oddaljenimi vsaj 1 km. Število izbranih točk na enem transektu je bilo 13 ali več. Teritorialne samce smo popisovali s pomočjo predvajanja posnetka oglašanja, na podlagi znanega radija slinosti pa nato izračunali populacijsko gostoto (po HOLMBERG 1979, VREZEC 2000, ZUBEROGOTTA & CAMPOS 1998).

Pri večini ostalih vrst smo uporabili metodo direktnega štetja teritorialnih samcev v času gnezditve. Čas cenzusa je bil izbran v skladu z obdobjem največje aktivnosti posamezne vrste, tako glede na letni čas kot glede na del dneva. Na podlagi ugotovljenega števila parov na vzorčnih površinah smo nato ocenili velikost populacije na celotnem raziskovanem območju, tako da smo upoštevali površino primerne habitata. Specifične značilnosti posameznih vrst, ki jih je treba poznati pri popisovanju, najdemo na primer v BIBBY, BURGESS & HILL (1992) in GILBERT, GIBSON & EVANS (1998), predvsem pa smo se opirali na lastne izkušnje, ki smo jih pridobili na območju Slovenije.

Vse metode omogočajo le izdelavo približnih populacijskih ocen, zato so le-te pri večini vrst podane v različno velikih intervalih. Natančno število je podano le pri lahko odkrивnih vrstah v primeru, ko so bila območja pregledana v celoti.

Popisovalci

Pri popisih navedenih vrst so sodelovali naslednji popisovalci: Andrej Bibič, Luka Božič, Dominik Bombek, Damijan Denac, Andrej Figelj, Jernej Figelj, Špela Habič, Franc Janžekovič, Leon Kebe, Matjaž Kerček, Brane Koren, Jana Kus Veenvliet, Tomaž Mihelič, Hrvoje Oršanič, Borut Rubinič, Jakob Smole, Boštjan Surina, Borut Štumberger, Tomi Trilar, Peter Trontelj, Al Vrezec in Eva Vukelič.

Podatke so prispevali še naslednji sodelavci: Franc Bračko, Jure Gulič, Slavko Polak, Jože Svetličič in Miha Žnidaršič.

Izbor kvalifikacijskih vrst z Dodatka I Ptičje direktive za opredeljevanje IBA-jev pomembnih v EU

V skladu s priporočili BirdLife Internationala smo sestavili seznam vseh vrst z Dodatka I Ptičje direktive, ki so bile ugotovljene v Sloveniji do konca leta 2000 (Božič 2001). S tega seznama smo nato izbrali vrste, za katere smo opredelili IBA-je na podlagi C kriterijev. Metodologija zahteva tudi obrazložitev, zakaj so bile posamezne vrste izpuščene pri opredeljevanju območij.

Seznam vrst z Dodatka I Ptičje direktive, ki se pojavljajo v Sloveniji. Z modro barvo so izpisane vrste, za katere smo opredelili IBA-je.

1. Rdečegrli slapnik *Gavia stellata*³
2. Polarni slapnik *Gavia arctica*³
3. Ledni slapnik *Gavia immer*¹
4. Zlatouhi ponirek *Podiceps auritus*¹
5. Vranjek *Phalacrocorax aristotelis desmarestii*⁶
6. Pritlikavi kormoran *Phalacrocorax pygmeus*¹
7. Rožnati pelikan *Pelecanus onocrotalus*¹
8. Bobnarica *Botaurus stellaris*⁵
9. Čapljica *Ixobrychus minutus*
10. Kvakač *Nycticorax nycticorax*²
11. Čopasta čapljica *Ardeola ralloides*²
12. Mala bela čaplja *Egretta garzetta*³
13. Velika bela čaplja *Egretta alba*
14. Rjava čaplja *Ardea purpurea*³
15. Črna štoklja *Ciconia nigra*
16. Bela štoklja *Ciconia ciconia*
17. Plevica *Plegadis falcinellus*¹

18. Žličarka *Platalea leucorodia*¹
19. Plamenec *Phoenicopiterus ruber*¹
20. Mali labod *Cygnus colymbianus bewickii*¹
21. Labod pevec *Cygnus cygnus*¹
22. Beločela gos *Anser albifrons flavirostris*¹
23. Belolična gos *Branta leucopsis*¹
24. Rjasta kozarka *Tadorna ferruginea*¹
25. Kostanjevka *Aythya nyroca*⁵
26. Mali žagar *Mergus albellus*³
27. Sršenar *Pernis apivorus*
28. Črni škarnik *Milvus migrans*⁴
29. Rjavi škarnik *Milvus milvus*¹
30. Belorepec *Haliaeetus albicilla*⁴
31. Brkati ser *Gypaetus barbatus*¹
32. Beloglavi jastreb *Gyps fulvus*
33. Kačar *Circus gallicus*
34. Rjavi lunj *Circus aeruginosus*³
35. Pepelasti lunj *Circus cyaneus*
36. Močvirski lunj *Circus pygargus*²
37. Mali klinkač *Aquila pomarina*
38. Veliki klinkač *Aquila clanga*¹
39. Kraljevi orel *Aquila heliaca*¹
40. Planinski orel *Aquila chrysaetus*
41. Mali orel *Hieraaetus pennatus*⁵
42. Kragulji orel *Hieraaetus fasciatus*¹
43. Ribji orel *Pandion haliaetus*³
44. Južna postovka *Falco naumanni*
45. Mali sokol *Falco columbarius*²
46. Sredozemski sokol *Falco eleonorae*¹
47. Južni sokol *Falco biarmicus*¹
48. Sokol selec *Falco peregrinus*
49. Gozdni jereb *Bonasa bonasia*
50. Belka *Lagopus mutus helveticus*
51. Ruševac *Tetrao tetrix*
52. Divji petelin *Tetrao urogallus*
53. Kotorna *Alectoris graeca saxatilis*
54. Grahasta tukalica *Porzana porzana*
55. Mala tukalica *Porzana parva*
56. Pritlikava tukalica *Porzana pusilla*¹
57. Kosec *Crex crex*
58. Žerjav *Grus grus*¹
59. Velika droplja *Otis tarda*¹
60. Polojnik *Himantopus himantopus*
61. Sabljarka *Recurvirostra avosetta*⁵
62. Prlivka *Burhinus oedipnemus*¹
63. Puščavski tekalec *Cursorius cursor*¹
64. Komatna tekica *Glareola pratincta*¹
65. Dular *Charadrius morinellus*¹
66. Zlata prosenka *Pluvialis apricaria*³
67. Togotnik *Philomachus pugnax*³
68. Čoketa *Gallinago media*¹

69. Progastorepi kljunač *Limosa lapponica*¹
70. Močvirski martinec *Tringa glareola*³
71. Ozkokljuni liskonožec *Phalaropus lobatus*¹
72. Črnoglavi galeb *Larus melanocephalus*
73. Zalivski galeb *Larus genei*¹
74. Črnonoga čigra *Gelochelidon nilotica*¹
75. Kaspijska čigra *Sterna caspia*¹
76. Kričava čigra *Sterna sandvicensis*³
77. Navadna čigra *Sterna hirundo*
78. Mala čigra *Sterna albifrons*⁴
79. Belolična čigra *Chlidonias hybrida*³
80. Črna čigra *Chlidonias niger*
81. Velika uharica *Bubo bubo*
82. Mali skovik *Glaucidium passerinum*
83. Bradata sova *Strix nebulosa*¹
84. Kozača *Strix uralensis*
85. Močvirska uharica *Asio flammeus*¹
86. Koconogi čuk *Aegolius funereus*
87. Podhujka *Caprimulgus europaeus*
88. Vodomec *Alcedo atthis*
89. Zlatovranka *Coracias garrulus*
90. Pivka *Picus canus*⁷
91. Črna žolna *Dryocopus martius*⁷
92. Sirijski detel *Dendrocopos syriacus*⁵
93. Srednji detel *Dendrocopos medius*
94. Belohrbti detel *Dendrocopos leucotos*
95. Triprsti detel *Picoides tridactylus*⁷
96. Laški škrljanec *Melanocorypha calandra*¹
97. Kratkoprsti škrljanček *Calandrella brachydactyla*¹
98. Hribski škrljanec *Lullula arborea*
99. Rjava cipa *Anthus campestris*
100. Modra taščica *Luscinia svecica*²
101. Tamariskovka *Acrocephalus melanopogon*⁵
102. Povodna trstnica *Acrocephalus paludicola*¹
103. Pisana penica *Sylvia nisoria*
104. Mali muhar *Ficedula parva*
105. Belovrati muhar *Ficedula albicollis*
106. Rjavi srakoper *Lanius collurio*⁷
107. Črnočeli srakoper *Lanius minor*
108. Planinska vrana *Pyrrhocorax pyrrhocorax*¹
109. Vrtni strnad *Emberiza hortulana*

Med kvalifikacijske vrste smo uvrstili tudi beločlega deževnika *Charadrius alexandrinus* in malega galeba *Larus minutus*, ki so ju države kandidatke za vstop v EU, predlagale za uvrstitev na Dodatek I Ptičje direktive.

Obrazložitev, zakaj našteje vrste z Dodatka I Ptičje direktive niso bile uvrščene med kvalifikacijske vrste za opredeljevanje IBA-jev na podlagi C kriterijev:

1. Vrste, ki so v Sloveniji redki oziroma naključni gostje in pri nas niso zabeležene vsako leto. Za večino je znanih manj kot 10 podatkov:

ledni slapnik *Gavia immer*, zlatouhi ponirek *Podiceps auritus*, pritlikavi kormoran *Phalacrocorax pygmaeus*, rožnati pelikan *Pelecanus onocrotalus*, plevica *Plegadis falcinellus*, žličarka *Platalea leucorodia*, plamenec *Phoenicopterus ruber*, mali labod *Cygnus columbianus bewickii*, labod pevec *Cygnus cygnus*, beločela gos *Anser albifrons flavirostris*, belolična gos *Branta leucopsis*, rjasta kozarka *Tadorna ferruginea*, rjavi škarnik *Milvus milvus*, brkati ser *Gypaetus barbatus*, veliki klinkač *Aquila clanga*, kraljevi orel *Aquila heliaca*, kragulji orel *Hieraetus fasciatus*, sredozemski sokol *Falco eleonorae*, južni sokol *Falco biarmicus*, pritlikava tukalica *Porzana pusilla*, žerjav *Grus grus*, velika droplja *Otis tarda*, prlivka *Burhinus oedipnemos*, puščavski tekalec *Cursorius cursor*, komatna tekica *Glareola pratincola*, dular *Charadrius morinellus*, čoketa *Gallinago media*, progastorepi kljunač *Limosa lapponica*, ozkokljuni liskonožec *Phalaropus lobatus*, zalivski galeb *Larus genei*, črnonoga čigra *Gelochelidon nilotica*, kaspijska čigra *Sterna caspia*, bradata sova *Strix nebulosa*, močvirska uharica *Asio flammeus*, laški škrljanec *Melanocorypha calandra*, kratkoprsti škrljanček *Calandrella brachydactyla*, povodna trstnica *Acrocephalus paludicola*, planinska vrana *Pyrrhocorax pyrrhocorax*.

2. Migratorne negnezdeče vrste ptic, katerih pojavljanje v Sloveniji je nepredvidljivo. V Sloveniji ni poznana nobena lokaliteta z rednim pojavljanjem katere izmed teh vrst (a) ali se pojavljajo razpršeno, v manjšem številu skoraj na celotnem ozemlju Slovenije, brez izrazito izstopajočih lokalitet (b):

kvakač *Nycticorax nycticorax* (b), čopasta čaplja *Ardeola ralloides* (a), močvirski lunj *Circus pygargus* (b), mali sokol *Falco columbarius* (a), modra taščica *Luscinia svecica* (a).

3. Naslednje vrste migratornih negnezdečih vrst ptic, v Sloveniji ne dosegajo 1% po-

pulacije Evropske unije, biogeografske pulacije ali globalne selitvene pulacije:

rdečegrlji slapnik *Gavia stellata*, polarni slapnik *Gavia arctica*, mala bela čaplja *Egretta garzetta*, rjava čaplja *Ardea purpurea*, mali žagar *Mergus albellus*, rjavi lunj *Circus aeruginosus*, ribji orel *Pandion haliaetus*, zlata prosenka *Pluvialis apricaria*, togotnik *Philomachus pugnax*, močvirski martinček *Tringa glareola*, kričava čigra *Sterna sandvicensis* in belolična čigra *Chlidonias hybrida*

4. Naslednje vrste ptic gnezdijo v Sloveniji v zelo majhnem številu na eni oziroma več lokalitetah in ne dosegaajo predlaganega nacionalnega populacijskega minimuma za opredeljevanje IBA-jev na podlagi C kriterijev (5 parov):

- črni škarnik *Milvus migrans* (1 par, ob Savi pri Litiji)
- belorepec *Haliaeetus albicilla* (1 par, Kočevsko-Kolpa)
- mala čigra *Sterna albifrons* (2-3 pari, Sečoveljske soline)

5. Naslednje vrste so neredne gnezdilke na eni ali več lokalitetah oziroma njihov natančen status ni poznan, pulacije so zelo majhne:

- bobnarica *Botaurus stellaris* (1 par, Cerknjsko jezero)
- kostanjevka *Aythya nyroca* (1-5 parov, Cerknjsko jezero)
- mali orel *Hieraetus pennatus* (natančen status ni znan, verjetna gnezdilka območij Kočevsko-Kolpa in Južni rob Trnovskega gozda)
- sabljarka *Recurvirostra avosetta* (1 par, Sečoveljske soline)
- sirjski detel *Dendrocopos syriacus* (5-10 parov, reka Drava, Prekmurje)
- tamariskovka *Acrocephalus melanopogon* (aktualni status vrste ni poznan, na nekdanjih gnezdiščih v zadnjih letih ni bila potrjena. Morebitna gnezdeča pulacija v Sloveniji je zelo majhna)

6. Naslednja vrsta se pojavlja v izven - gnezditvenem obdobju na območju, ki nima

vitalnega pomena oziroma vrsta najverjetneje ni odvisna od njegove ohranitve:

- vranjek *Phalacrocorax aristotelis desmarestii* (max. 850 osebkov v poletnih mesecih prenočuje na gojišču školjk pri Debelem rtiču)

7. Naslednje vrste so v Sloveniji splošno razširjene, populacijske ocene so dokaj visoke, vendar je na podlagi znanih podatkov težko določiti območja z največjimi pulacijami. Za vse vrste velja, da je velik delež nacionalne pulacije zajet z IBA -ji, opredeljenimi za druge vrste:

- pivka *Picus canus* (Enakomerno razširjena vrsta z relativno nizkimi populacijskimi gostotami in brez izrazito izstopajočih območij. Populacijska ocena za Slovenijo je zgolj približna, ocenjujemo pa, da IBA-ji zajemajo vsaj 40 - 50 % nacionalne gnezdeče pulacije.)
- črna žolna *Dryocopus martius* (Velja podobno kot za prejšnjo vrsto, vendar je odstotek pulacije zajete znotraj IBA-jev verjetno nekoliko manjši.)
- triprsti detel *Picoides tridactylus* (Redkejša vrsta kot prejšnji dve, z nizkimi populacijskimi gostotami, vendar široko razširjena na območjih gozdov borealnega tipa nad 900 metri nadmorske višine, delež pulacije znotraj IBA-jev je verjetno še nekoliko višji kot pri prejšnjih dveh vrstah.)
- rjavi srakoper *Lanius collurio* (Splošno razširjena in pogosta vrsta, ki ima v Sloveniji pomemben delež celotne evropske pulacije. Podatki o populacijskih gostotah in ocene velikosti pulacij so znane le za nekaj območij v Sloveniji, izrazito izstopajočih večjih območij ni. Delež slovenske pulacije znotraj IBA-jev je glede na obstoječe podatke 30 - 50 %, kar je verjetno nekoliko precenjeno. Velikost zajete pulacije je več kot 10.000 parov.)

Uporabljeni kriteriji

IBA kriteriji iz kategorije C

Kvalifikacijske vrste ptic, na podlagi katerih smo opredelili IBA-je, pomembna na nivoju EU, izpolnjujejo v Sloveniji naslednje kriterije kategorije C: C1, C2, C3, C4 in C6.

C1: Kar osem območij se uvršča med IBA-je s kriterijem C1 (Ljubljansko barje, Cerkljiško jezero, Breginjski Stol-Planja, Dolina Reke, Porečje Nanošice, Planinsko polje, Snežnik-Pivka in Kozjansko-Jovski). Vsa ta območja naseljujejo pomembne populacije globalno ogroženega kosca.

C2: Kriterij C2 dosegajo pri nas Sečoveljske soline, z več kot 1% globalne selitvene populacije črnoglavega galeba *Larus melanocephalus* in reka Drava s pomembnim številom prezimujočih velikih belih čapelj *Egretta alba*. Sem spadata tudi dve veliki gozdnati območji (Snežnik-Pivka in Kočevsko-Kolpa), ki obe premoreta več kot 1% evropske populacije kozače – naše najpomembnejše vrste, glede na delež evropske populacije, gnezdeče v Sloveniji.

C3: Kriterij C3 dosegata dve območji, kjer se nekatere neogrožene vrste ptic pojavljajo v številu, ki dosegata vsaj 1% biogeografske selitvene populacije. Pri nas smo ti območji z omenjenimi vrstami že zajeli v prvem IBA inventarju s kriterijem B1i. Na IBA-ju Reka Drava so te vrste *mali ponirek Tachybaptus ruficollis*, *kormoran Phalacrocorax carbo sinensis*, *velika bela čaplja Egretta alba*, *mlakarica Anas platyrhynchos*, *čopasta črnica Aythya fuligula*, *zvonec Bucephala clangula* in *veliki žagar Mergus merganser*, v Sečoveljskih solinah pa *rumenonogi galeb Larus cachinnans*.

C4: Na območju reke Drave redno prezimuje več kot 20.000 vodnih ptic. S tem izpolnjuje kriterij C4. Ta kriterij je identičen kategoriji 5, kriterijev za opredeljevanje mokrišč mednarodnega pomena – Ramsarskih območij.

C6: Prav vsi izmed predlaganih SPA-jev, z izjemo Planinskega polja (23 območij), pa izpolnjujejo kriterij C6, se pravi, da so za vsaj eno izmed kvalifikacijskih vrst ena od petih najpomembnejših lokalitet v Evropski regiji.

Kriterij C6 izpolnjujejo tudi vrste Evropske naravovarstvene pozornosti kategorij 2 in 3

(SPEC 2 in 3), ki so hkrati tudi migratorne. Dejansko jih ne zajema nobeden od sedmih kriterijev kategorije C, ima pa njihova vključitev med kvalifikacijske vrste podlago v besedilu Direktive. Pri tem pridejo v poštev vrste, pri katerih je bil v zadnjih letih po Evropi zabeležen močan upad, ali pa so sicer redke. Ti vrsti sta pri nas *veliki skovik Otus scops* in *vijeglavka Jynx torquilla*.

Določitev minimalnih populacijskih vrednosti za opredeljevanje IBA-jev.

Minimalne velikosti populacij za uporabo kriterijev C1 – C5 so mednarodno standardizirane. Ker je potrebno so tudi vrstno specifične. Te vrednosti so za globalno ogrožene vrste enake kot pri uporabi IBA kriterija A1, pri večini migratornih vrst (kriterija C2 in C3), pa mora biti ta vrednost vsaj 1% populacije EU ali biogeografske populacije.

Pri aplikaciji kriterija C6 BirdLife International svetuje uvedbo minimalnih nacionalnih vrednosti, ki pa niso uradno določene. Priporočene vrednosti so minimalno 5 parov pri večjih vrstah (npr. ujede, sove, pobrežniki, detli) ter 15 – 20 parov pri manjših (pevci). Na tak način se izognemo opredelitvi IBA-jev za zelo nizko število gnezdečih parov določene vrste, kar bi teoretično sicer bilo možno, vendar z biološkega vidika nesmiselno. V Sloveniji smo tako s spiska kvalifikacijskih vrst izločili tri vrste ptic z Dodatka I, ki so navedene pod točko 4. Izjemo od teh priporočil smo napravili v primeru nekaterih na nacionalnem nivoju zelo redkih in ogroženih vrst (mali klinkač *Aquila pomarina*, kačar *Circus gallicus*, beločeli deževnik *Charadrius alexandrinus* in črnočeli srakoper *Lanius minor*). Razlaga dodatnega kriterija, »minimalno 5% nacionalne populacije« se nahaja v poglavju Določanje mej.

Opredelitev obsega območij

IBA, ki je predlagan za uvrstitev med SPA-je mora izpolnjevati naslednja dva kriterija (OSIECK 1999):

- Po ornitološkem pomenu ali/in pomenu tam prisotnih habitatov se mora ločiti od okolice

ter imeti določljive in v naravi prepoznavne meje.

- Samo po sebi ali skupaj z drugimi območji mora izpolnjevati vse zahteve za ohranitev vitalnih populacij kvalifikacijskih vrst ptic v obdobju njihove prisotnosti.

Poleg tega je lahko kot IBA opredeljeno že obstoječe ali potencialno zaščiteno območje, v kolikor izpolnjuje gornji zahtevi. Tej postavki smo pri nas sledili s predlaganjem Triglavskega narodnega parka, ki s svojo velikostjo in zastopanostjo ustreznih habitatov zagotavlja ugodne življenjske razmere vsem kvalifikacijskim vrstam z Dodatka I. Območje Triglavskega narodnega parka smo na nekaterih delih razširili na bližnje stene v katerih se nahajajo gnezda planinskega orla *Aquila chrysaetos*. Ocenjujemo, da smo na ta način optimalno zajeli populacijo te vrste na omenjenem območju. V splošnem se IBA-ji opredeljujejo neodvisno od zaščitene območij, saj je njihov osnovni namen zagotoviti kvalifikacijskim vrstam ustrezno varstvo. Sedanja obstoječa zaščitena območja so bila praviloma ustanovljena z drugačnimi nameni, tako da varstvenih zahtev teh vrst ne izpolnjujejo oziroma jih izpolnjujejo le delno.

K prvi točki je treba dodati, da se obseg IBA-ja, ki je predlagan za uvrstitev med SPA-je, določa na osnovi razširjenosti in ekoloških zahtev vrst, ki na njem dosegaajo predpisane kriterije. En IBA lahko obsega več tipov habitatov (pri uporabi tega pojma je mišljena groba delitev na habitate kot so vlažni in suhi travniki, iglast in listopadni gozd ipd.) le v primerih kadar:

- Ena kvalifikacijska vrsta uporablja več različnih habitatov (različni habitati npr. za gnezdenje in prehranjevanje).
- Živi v vsakem habitatu najmanj ena kvalifikacijska vrsta.

Na večini opredeljenih IBA-jev pri nas se pojavlja več tipov habitatov, razmeroma enotni so nekateri gozdni IBA-ji in travniška območja, pomembna zaradi gnezdečih populacij kosca.

V praksi se znotraj večjih območij skoraj vedno pojavljajo tudi manjši predeli za kvalifikacijske

vrste neprimernih površin (npr. naselja, pozidane površine, nasadi in čistine v sicer gozdnatih območjih itd.). Takšnih predelov zaradi ohranjanja celovitosti območja ne moremo vselej izključiti. Na delih IBA-ja, ki za preživetje kvalifikacijskih vrst nimajo pomena, varstveni ukrepi za njihovo ohranjanje ne veljajo.

Določanje mej

Pri opredeljevanju območij smo skušali čimbolj slediti dobro vidnim strukturam v naravi, kot so ceste, gozdni robovi, vode, robovi dolin in planot, grebeni in podobno. Znotraj sklenjenih gozdnih površin potekajo meje območij po mejah gozdarskih oddelkov in odsekov. Zaradi transparentnosti meja IBA-jev smo dosledno sledili zgornjim postavkam. Od tega pravila odstopajo le krajši odseki (največ nekaj sto metrov) meja nekaterih območij. Ker smo pri opredeljevanju IBA-jev sledili dobro vidnim strukturam v naravi, smo ponekod zajeli tudi manjše dele območij s habitatom, ki ga sicer kvalifikacijske vrste ne uporabljajo. V teh primerih bodo predlagani varstveni ukrepi veljali samo za habitate kvalifikacijskih vrst. Primer takšnega območja je IBA Ostenja Posavskega hribovja, namenjeno varstvu sokola selca in njegovega gnezditvenega habitata (skalnatih sten). Tukaj so vključeni tudi deli z gozdom, ki za to vrsto nimajo posebnega pomena.

Zgoraj opisani principi opredeljevanja IBA-jev se dobro obnesejo predvsem v fragmentirani pokrajini, kakršna prevladuje v velikem delu držav članic EU. Precej težji je dosleden prenos teh kriterijev na države z zelo velikimi območji ali celo regijami relativno dobro ohranjenega habitata določenih vrst. Takšen primer so pri nas obsežni jelovo-bukovi gozdovi, ki prekrivajo velike predele južne in jugozahodne Slovenije. Tukaj smo poskušali iz obstoječih podatkov in z novimi popisi poiskati območja z višjimi gostotami kvalifikacijskih vrst (to so tukaj predvsem različne vrste sov), med katerimi so nekatere sicer dokaj splošno razširjene. Območje smo nato opredelili na podlagi teh podatkov in ob upoštevanju pokrajinske/geografske razločnosti območja. Ocenjujemo, da nam je to dobro uspelo predvsem na podlagi

kozače *Strix uralensis*, za katero smo opredelili dve večji izstopajoči območji. Za takšne kvalifikacijske vrste kot je kozača, smo opredelili večinoma le IBA-je, ki vsebujejo najmanj 5% nacionalne populacije teh vrst. S tem konzervativnim in previdnim pristopom pri opredeljevanju IBA-jev, smo se izognili opredelitvi velikega števila območij za nekatere relativno pogoste vrste, pri katerih bi bila območja z manjšimi populacijami (pri kozači na primer 3., 4. in 5. območje po velikosti gnezdeče populacije) relativno nepomembna v primerjavi s tistimi, na katerih živijo največje populacije pri nas. S tem smo tudi bistveno zmanjšali možnost, da bi novi podatki v prihodnosti pokazali, da IBA-ji opredeljeni na podlagi kriterija C6, za katero izmed kvalifikacijskih vrst dejansko ne sodijo med pet najpomembnejših območij v Sloveniji.

Pri določitvi mej nekaterih gozdnatih območij, ki so se uvrstila med IBA-je zaradi populacij malega skovika *Glaucidium passerinum* in koconogega čuka *Aegolius funereus*, smo upoštevali spodnjo višinsko mejo razširjenosti teh vrst, ki leži približno na 1000 metrih nadmorske višine. Meje IBA-ja Vzhodni del Kamniško-Savinjskih Alp in Karavank so bile v osnovi začrtane tako, da smo vanj zajeli večino rastišč divjega petelina *Tetrao urogallus*.

Meje IBA-jev, opredeljenih v prvem inventarju (POLAK 2000), so v glavnem ostale nespremenjene, z izjemo manjših popravkov tehnične narave pri nekaterih območjih. Ponekod so na spremembo meja vplivali tudi podatki o kvalifikacijskih vrstah, ki v času nastanka omenjenega dela niso bili poznani.

METHODOLOGY FOR IDENTIFYING IBAs OF EU IMPORTANCE

Steps in identifying new IBAs

1. Preparation of a list of all species listed in Annex I of the Birds Directive that regularly occur in Slovenia in the breeding season, in winter or during migration.
2. Selection of species for which IBAs shall be identified (*qualifying species*). For species excluded from the list, a justification of such a decision shall be made.
3. Review of existing data on the occurrence of these bird species in Slovenia.
4. Preparation of a list of species for which additional surveys were carried out during the 2001 breeding season, and identification of those sites with deficient data.
5. Selection of methodology to conduct a bird species census and appointment of census takers according to available resources.
6. Analysis of data collected, preparation of a list of most suitable sites for a bird species and, if necessary, revision of the population estimate for Slovenia.
7. Presentation of the draft proposal to European experts working with BirdLife International and consideration of their expert opinions.
8. Preparation of a list of IBAs based on available data.
9. By the beginning of the year 2003, minor changes to the list of proposed IBAs are to be made to include newly available data.

Workshops

DOPPS – BirdLife Slovenia organised three workshops on the identification of new IBAs.

The first workshop took place on 31 January 2001 and was intended to present to DOPPS associates the project of identification and selection of new IBAs, its importance, the IBA criteria and the role of DOPPS in project implementation. At that time, the list of species from Annex I was reviewed and a draft list of

species for which IBAs shall be designated was approved. The participants brought to the workshop raster maps showing the distribution range of the species listed in Annex I, which they had previously upgraded with the latest available data.

At the second workshop, held on 6 February 2001, DOPPS associates were presented with a draft list of proposed IBAs, which was prepared on the basis of available data. An action plan was devised, stating the necessary censuses of species and identifying the areas with deficient data.

At the third workshop, held on 10 September 2001, the final proposals for the IBAs were reviewed and presented on maps (1: 50 000). The results of the censuses were also presented, as was the final list of qualifying species for each identified site. The questions and issues that were raised during these workshops were forwarded to specialists from various BirdLife International organisations, who gave their expert opinions on the topics concerned.

More than 40 ornithologists were invited to the workshops. Additionally, the following DOPPS members attended: Andrej Bibič, Luka Božič, Andrej Hudoklin, Tomaž Jančar, Leon Kebe, Matjaž Kerček, Tomaž Mihelič, Slavko Polak, Borut Rubinič, Jakob Smole, Borut Štumberger, Peter Trontelj, Al Vrezec and Eva Vukelič.

The following experts, working with various partners of BirdLife International, kindly offered to help us with the identification of new IBAs: Zoltan Waliczky - RSPB (Great Britain), Eduard Osieck - Vogelbescherming (Netherlands), Matthias Schreiber - NABU (Germany).

New censuses

Species and sites

To ensure objective identification of new IBAs, additional censuses of certain species listed in Annex I were conducted. The censuses covered all the species with deficient data, which prevented identification of most favourable areas, and those potential IBAs that had deficient data

on certain species listed in Annex I. The censuses were conducted only in the sites that were already sufficiently covered with qualitative data on the occurrence of the target species during the last five years and in the sites that were believed to attract large populations of these species. In the course of the project we also managed to obtain some unpublished older data.

Most of the information on the distribution and abundance of the Capercaillie was obtained from the project report «Distribution and ecology of the Capercaillie leks in Slovenia (ČAS 2000)», which was commissioned by the Agency of the Republic of Slovenia for Environment Protection.

Listed below are the bird species that required additional censuses for the identification of new IBAs and the census plots associated with each species:

- Little Bittern *Ixobrychus minutus* – reservoir Medvedce, Lake Cerknica
- White Stork *Ciconia ciconia* – the Dravinja Valley
- Ptarmigan *Lagopus mutus* – the Kamnik-Savinja Alps
- Black Grouse *Tetrao tetrix* – the Pohorje range
- Rock Partridge *Alectoris graeca saxatilis* – Trnovski gozd, Nanos, the southwestern edge of the Snežnik plateau
- Corncrake *Crex crex* – Jovsi, Planja
- Little Crake *Porzana parva* – Lake Cerknica, reservoir Medvedce
- Spotted Crake *Porzana porzana* – Lake Cerknica, reservoir Medvedce
- Black Tern *Chlidonias niger* – Lake Cerknica
- Pygmy Owl *Glaucidium passerinum* – Jelovica, Smrekovec, Pohorje, Trnovski gozd, Snežnik, Javorniki
- Tengmalm's Owl *Aegolius funereus* – Jelovica, Smrekovec, Pohorje, Trnovski gozd, Snežnik, Javorniki
- Ural Owl *Strix uralensis* – Jelovica, Smrekovec, Trnovski gozd, Javorniki
- Nightjar *Caprimulgus europaeus* – Banjšice, Goriška Brda, the southern edge of the Trnovski gozd plateau

- Middle-spotted Woodpecker *Dendrocopos medius* – Dobrava
- White-backed Woodpecker *Dendrocopos leucotos* – Trnovski gozd
- Woodlark *Lullula arborea* – Banjšice, Goriška Brda
- Collared Flycatcher *Ficedula albicollis* – Dobrava
- Lesser Grey Shrike *Lanius minor* – Šentjernejsko polje
- Red-backed Shrike *Lanius collurio* – the Dravinja Valley, Bela Krajina

Census methodology

In conducting censuses of most of the species concerned we had to use special methods, which were adjusted to an individual species' way of living. For most species, the classical quantitative methods as described in BIBBY, BURGESS & HILL (1992) were not suitable.

The point count method, which was tested for potential usage in preparation of the New Ornithological Atlas of Slovenia (adapted from GRELL 1998 and SZEP & GIBBONS 2000), was used only to conduct a partial assessment of the Woodlark population.

The owl census accounted for a significant part of all censuses in which we used the transect method with points along the walking transect route at least 1 km apart. The advisable number of stops on a transect is 13 or more. To conduct a census of territorial males, a recording of the bird's call is played, and the population density is calculated on the basis of established audibility range (HOLMBERG 1979, VREZEC 2000, ZUBEROGOTIA & CAMPOS 1998).

For the majority of other species, the direct counting of territorial males present during the breeding season was used. The time for conducting a census was chosen in accordance with the time of utmost activity of a species, both with regard to the season of the year and the time of the day. On the basis of the number of pairs in sample sites, the entire area population size was assessed relative to the size of a suitable habitat. Census takers need to be familiar with specific characteristics of individual species, which

can be found in BIBBY, BURGESS & HILL (1992) and GILBERT, GIBSON & EVANS (1998). Nevertheless, the experience obtained in surveying birds in the Slovene territory proved to be highly valuable as well.

All the methods used delivered approximate population estimates and the results are therefore given in intervals of different sizes for most species. Obtaining a precise figure is possible only with easily observed species and when the census covers the entire area.

Census takers

The censuses of the listed species were taken by: Andrej Bibič, Luka Božič, Dominik Bombek, Damijan Denac, Andrej Figelj, Jernej Figelj, Špela Habič, Franc Janžekovič, Leon Kebe, Matjaž Kerček, Brane Koren, Jana Kus Veenliet, Tomaž Mihelič, Hrvoje Oršanič, Borut Rubinič, Jakob Smole, Boštjan Surina, Borut Štumberger, Tomi Trilar, Peter Trontelj, Al Vrezec and Eva Vukelič.

Franc Bračko, Jure Gulič, Slavko Polak, Jože Svetličič and Miha Žnidaršič helped in compiling bird species data.

Selection of qualifying species from Annex I of the Birds Directive for the identification of IBAs of EU Importance

In accordance with the guidelines prepared by BirdLife International, we have compiled a list of all species from Annex I of the Birds Directive that had (by the end of the year 2000) been confirmed to occur in Slovenia (BOŽIČ 2001). From this list we have selected the species for which IBAs have been identified on the basis of C criteria. The methodology also requires an explanation as to why certain bird species have been excluded in identifying IBAs.

List of species from Annex I of the Birds Directive that occur in Slovenia (the species for which IBAs have been identified are written in blue colour):

1. Red-throated Diver *Gavia stellata*³
2. Black-throated Diver *Gavia arctica*³

3. Great Northern Diver *Gavia arctica*¹
4. Slavonian Grebe *Podiceps auritus*¹
5. Shag *Phalacrocorax aristotelis desmarestii*⁶
6. Pygmy Cormorant *Phalacrocorax pygmeus*¹
7. White Pelican *Pelecanus onocrotalus*¹
8. Bittern *Botaurus stellaris*⁵
9. Little Bittern *Ixobrychus minutus*
10. Night Heron *Nycticorax nycticorax*²
11. Squacco Heron *Ardeola ralloides*²
12. Little Egret *Egretta garzetta*³
13. Great White Egret *Egretta alba*
14. Purple Heron *Ardea purpurea*³
15. Black Stork *Ciconia nigra*
16. White Stork *Ciconia ciconia*
17. Glossy Ibis *Plegadis falcinellus*¹
18. Spoonbill *Platalea leucorodia*¹
19. Greater Flamingo *Phoenicopterus ruber*¹
20. Bewick's Swan *Cygnus colombianus bewickii*¹
21. Whooper Swan *Cygnus cygnus*¹
22. White-fronted Goose *Anser albifrons flavirostris*¹
23. Barnacle Goose *Branta leucopsis*¹
24. Ruddy Shelduck *Tadorna ferruginea*¹
25. Ferruginous Duck *Aythya nyroca*⁵
26. Smew *Mergus albellus*³
27. Honey-buzzard *Pernis apivorus*
28. Black Kite *Milvus migrans*⁴
29. Red Kite *Milvus milvus*¹
30. White-tailed Eagle *Haliaeetus albicilla*⁴
31. Bearded Vulture *Gypaetus barbatus*¹
32. Griffon Vulture *Gyps fulvus*
33. Short-toed Eagle *Circus gallicus*
34. Marsh Harrier *Circus aeruginosus*³
35. Hen Harrier *Circus cyaneus*
36. Montagu's Harrier *Circus pygargus*²
37. Lesser Spotted Eagle *Aquila pomarina*
38. Greater Spotted Eagle *Aquila clanga*¹
39. Imperial Eagle *Aquila heliaca*¹
40. Golden Eagle *Aquila chrysaetus*
41. Booted Eagle *Hieraetus pennatus*⁵
42. Bonelli's Eagle *Hieraetus fasciatus*¹
43. Osprey *Pandion haliaetus*³
44. Lesser Kestrel *Falco naumanni*
45. Merlin *Falco columbarius*²
46. Eleonora's Falcon *Falco eleonora*¹
47. Lanner Falcon *Falco biarmicus*¹
48. Peregrine Falcon *Falco peregrinus*
49. Hazel Grouse *Bonasa bonasia*
50. Ptarmigan *Lagopus mutus helveticus*
51. Black Grouse *Tetrao tetrix*
52. Capercaillie *Tetrao urogallus*
53. Rock Partridge *Alectoris graeca saxatilis*

54. Spotted Crake *Porzana porzana*
 55. Little Crake *Porzana parva*
 56. Baillon's Crake *Porzana pusilla*¹
 57. Corncrake *Crex crex*
 58. Crane *Grus grus*¹
 59. Great Bustard *Otis tarda*¹
 60. Black-winged Stilt *Himantopus himantopus*
 61. Avocet *Recurvirostra avosetta*⁵
 62. Stone Curlew *Burhinus oedipnemos*¹
 63. Cream-colored Courser *Cursorius cursor*¹
 64. Collared Pratincole *Glareola pratincola*¹
 65. Dotterel *Charadrius morinellus*¹
 66. Golden Plover *Pluvialis apricaria*³
 67. Ruff *Philomachus pugnax*³
 68. Great Snipe *Gallinago media*¹
 69. Bar-tailed Godwit *Limosa lapponica*¹
 70. Wood Sandpiper *Tringa glareola*³
 71. Red-necked Phalarope *Phalaropus lobatus*¹
 72. Mediterranean Gull *Larus melanocephalus*
 73. Slender-billed Gull *Larus genei*¹
 74. Gull-billed Tern *Gelochelidon nilotica*¹
 75. Caspian Tern *Sterna caspia*¹
 76. Sandwich Tern *Sterna sandvicensis*³
 77. Common Tern *Sterna hirundo*
 78. Little Tern *Sterna albifrons*⁴
 79. Whiskered Tern *Chlidonias hybrida*³
 80. Black Tern *Chlidonias niger*
 81. Eagle Owl *Bubo bubo*
 82. Pygmy Owl *Glaucidium passerinum*
 83. Great Grey Owl *Strix nebulosa*¹
 84. Ural Owl *Strix uralensis*
 85. Short-eared Owl *Asio flammeus*¹
 86. Tengmalm's Owl *Aegolius funereus*
 87. Nightjar *Caprimulgus europaeus*
 88. Kingfisher *Alcedo atthis*
 89. Roller *Coracias garrulus*
 90. Grey-headed Woodpecker *Picus canus*⁷
 91. Black Woodpecker *Dryocopus martius*⁷
 92. Syrian Woodpecker *Dendrocopos syriacus*⁵
 93. Middle-spotted Woodpecker *Dendrocopos medius*
 94. White-backed Woodpecker *Dendrocopos leucotos*
 95. Three-toed Woodpecker *Picoides tridactylus*⁷
 96. Calandra Lark *Melanocorypha calandra*¹
 97. Short-toed Lark *Calandrella brachydactyla*¹
 98. Woodlark *Lullula arborea*
 99. Tawny Pipit *Anthus campestris*
 100. Bluethroat *Luscinia svecica*²
 101. Moustached Warbler *Acrocephalus melanopogon*⁵
 102. Aquatic Warbler *Acrocephalus paludicola*¹
 103. Barred Warbler *Sylvia nisoria*
 104. Red-breasted Flycatcher *Ficedula parva*

105. Collared Flycatcher *Ficedula albicollis*
 106. Red-backed Shrike *Lanius collurio*⁷
 107. Lesser Grey Shrike *Lanius minor*
 108. Chough *Pyrrhocorax pyrrhocorax*¹
 109. Ortolan Bunting *Emberiza hortulana*

We have also included in the group of qualifying species the [Kentish Plover](#) *Charadrius alexandrinus* and the [Little Gull](#) *Larus minutus*, which have both been proposed by candidate EU Member States to be included in Annex I of the Birds Directive.

The explanation of why the below listed bird species from Annex I of the Bird Directive were not included in the list of qualifying species:

1. The species that are rare or accidental visitors, not registered in Slovenia every year. Less than 10 records exist for the majority of these bird species:

Great Northern Diver *Gavia immer*, Slavonian Grebe *Podiceps auritus*, Pygmy Cormorant *Phalacrocorax pygmaeus*, White Pelican *Pelecanus onocrotalus*, Glossy Ibis *Plegadis falcinellus*, Spoonbill *Platalea leucorodia*, Greater Flamingo *Phoenicopterus ruber*, Bewick's Swan *Cygnus columbianus bewickii*, Whooper Swan *Cygnus cygnus*, White-fronted Goose *Anser albifrons flavirostris*, Barnacle Goose *Branta leucopsis*, Ruddy Shelduck *Tadorna ferruginea*, Red Kite *Milvus milvus*, Bearded Vulture *Gypaetus barbatus*, Spotted Eagle *Aquila clanga*, Eastern Imperial Eagle *Aquila heliaca*, Bonelli's Eagle *Hieraetus fasciatus*, Eleonora's Falcon *Falco eleonora*, Lanner Falcon *Falco biarmicus*, Baillon's Crake *Porzana pusilla*, Crane *Grus grus*, Great Bustard *Otis tarda*, Stone Curlew *Burhinus oedipnemos*, Cream-coloured Courser *Cursorius cursor*, Collared Pratincole *Glareola pratincola*, Dotterel *Charadrius morinellus*, Great Snipe *Gallinago media*, Bar-tailed Godwit *Limosa lapponica*, Red-necked Phalarope *Phalaropus lobatus*, Slender-billed Gull *Larus genei*, Gull-billed Tern *Gelochelidon nilotica*, Caspian Tern *Sterna caspia*, Great Grey Owl *Strix nebulosa*, Short-eared Owl *Asio flammeus*, Calandra Lark *Melanocorypha calandra*, Short-toed Lark *Calandrella brachydactyla*, Aquatic Warbler

Acrocephalus paludicola, Red-billed Cough
Pyrrhocorax pyrrhocorax.

2. Migratory, non-breeding bird species of irregular occurrence in Slovenia. In Slovenia there are no localities at which any of the species would regularly occur. Their occurrence is either (a) fragmented and in small numbers over the entire territory of Slovenia, or (b) without special localities:

Night Heron *Nycticorax nycticorax* (b), Squacco Heron *Ardeola ralloides* (a), Montagu's Harrier *Circus pygargus* (b), Merlin *Falco columbarius* (a), Bluethroat *Luscinia svecica* (a).

3. The population of the following migratory, non-breeding bird species in Slovenia does not meet 1% of either the European Union population, biogeographic population or global flyway population:

Red-throated Diver *Gavia stellata*, Black-throated Diver *Gavia arctica*, Little Egret *Egretta garzetta*, Purple Heron *Ardea purpurea*, Smew *Mergus albellus*, Marsh Harrier *Circus aeruginosus*, Osprey *Pandion haliaetus*, Golden Plover *Pluvialis apricaria*, Ruff *Philomachus pugnax*, Wood Sandpiper *Tringa glareola*, Sandwich Tern *Sterna sandvicensis* and Whiskered Tern *Chlidonias hybrida*.

4. The following bird species breeding in Slovenia in very small numbers in one or more breeding sites and do not reach the recommended national population threshold for qualification of IBAs (5 pairs):

- Black Kite *Milvus migrans* (1 pair, Litija near the Sava river)
- White-tailed Eagle *Haliaeetus albicilla* (1 pair, Kočevsko-Kolpa)
- Little Tern *Sterna albifrons* (2-3 pairs, the Sečovlje Salt pans)

5. The following are rare or irregular breeding species that breed in one or more sites or they are species for which the exact status is unknown and the population is very small :

- Bittern *Botaurus stellaris* (1 pair, Lake Cerknica)
- Ferruginous Duck *Aythya nyroca* (1-5 pairs, Lake Cerknica)
- Booted Eagle *Hieraaetus pennatus* (precise status unknown, potential nesting species in Kočevsko-Kolpa and on the southern edge of the Trnovski gozd plateau)
- Avocet *Recurvirostra avosetta* (1 pair, Sečovlje Salt pans)
- Syrian Woodpecker *Dendrocopos syriacus* (5-10 pairs, the Drava river, Prekmurje)
- Moustached Warbler *Acrocephalus melanopogon* (current status unknown, in recent years its occurrence in several former nesting sites has not been confirmed. Its potential nesting population in Slovenia is very small.)

6. The following bird species occur only outside the breeding season in an area that is not vital for the species, or the species probably does not depend on the preservation of this area:

- Shag *Phalacrocorax aristotelis desmarestii* (max. 850 birds spend summer nights in shellfish growing sites near Debeli rtič)

7. The following species are fairly common in Slovenia, their population estimates are high, but the most suitable areas for these species are hard to identify on the basis of existing data. All these species are adequately covered by IBAs identified for other bird species:

- Grey-headed Woodpecker *Picus canus* (The species has a fairly even distribution with relatively low population densities and with no outstanding localities. Although the population estimate for Slovenia is merely an approximation, we suppose that the IBAs cover at least 40 – 50 % of the species' national population.)
- Black Woodpecker *Dryocopus martius* (Its status is similar to the previous species, but the percentage of the population covered by the IBAs is probably lower.)
- Three-toed Woodpecker *Picoides tridactylus* (This species is of lower occurrence than the

previous two, has low population densities, but has a wide distribution range of boreal forests at more than 900 m above sea level. The percentage of its population recorded within the IBAs is probably a little higher than for the previous two bird species.)

- Red-backed Shrike *Lanius collurio* (It is a fairly common species, with a wide distribution range, whose populations in Slovenia represent an important share of its European populations. The data on population densities and population size estimates are only known for a few areas in Slovenia. According to the existing data, about 30 - 50% of the Red-backed Shrike population can be found within the IBAs, which is probably somewhat exaggerated. The census covered more than 10,000 pairs, which means that in the long-term the species can be preserved if appropriate conservation measures are taken.)

Selection criteria

IBA Criteria Category C

In identifying the IBAs in Slovenia we have come to a conclusion that the qualifying species meet the following Category 'C' criteria: **C1, C2, C3, C4 and C6.**

C1: Eight areas meet the C1 criterion for Important Bird Areas (Ljubljansko barje, Lake Cerknica, Breginjski Stol-Planja, the Reka valley, the Nanoštica river basin, the depression Planinsko polje, Snežnik-Pivka and Kozjansko-Jovski). All these areas hold significant populations of a globally threatened bird species, the Corncrake *Crex crex*.

C2: The C2 criterion is met by the Sečovelje Saltpans, which holds more than 1% of the global flyway population of the Mediterranean Gull *Larus melanocephalus*, and the Drava river, which supports a significant number of wintering Great White Egrets *Egretta alba*. The C2 criterion is also met by two mountainous areas, Snežnik-Pivka and Kočevsko-Kolpa, which both hold more than 1% of the European population of Ural Owl *Strix uralensis*, our most important

breeding species relative to its percentage of the European population.

C3: Criterion C3 is met by two areas that hold more than 1% of the biogeographic flyway population of some non-threatened species. In Slovenia these two areas and the mentioned bird species were included in the first IBA inventory under the criterion B1i. In the Drava river IBA these species are the Little Grebe *Tachybaptus ruficollis*, the Great Cormorant *Phalacrocorax carbo sinensis*, the Great White Egret *Egretta alba*, the Mallard *Anas platyrhynchos*, the Tufted Duck *Aythya fuligula*, the Common Goldeneye *Bucephala clangula* and the Goosander *Mergus merganser*. In the Sečovelje Saltpans the applicable species is the Yellow-legged Gull *Larus cachinnans*.

C4: The Drava river area regularly holds more than 20,000 waterbirds during winter and, consequently, meets the criterion C4. This criterion is identical to Category 5 criteria for selection of internationally important wetlands - the Ramsar sites.

C6: With the exception of the depression Planinsko polje, all other proposed areas (23 sites) meet the C6 criterion, which means that for at least one of the qualifying species these areas constitute one of the five most important sites in the European Region.

This category also includes those European Conservation Concern Species from Categories 2 and 3 (SPEC 2 and SPEC 3) that are migratory as well. In fact, these species do not meet any of the seven stated criteria, but the Directive allows for their inclusion in the list of qualifying species. Usually such treatment is applied to species that have recorded a significant decrease in their European populations or to species that are generally of rare occurrence. In Slovenia such species are the Eurasian Scops Owl *Otus scops* and the Wryneck *Jynx torquilla*.

Determination of population thresholds applied in the identification of IBAs.

Population thresholds for the application of Category

ries C1-C5 are internationally standardised and, where necessary, species-specific. For globally threatened species these values are equal to the IBA criterion A1, while for most migratory species (C2 and C3 criteria), the population estimate should be at least 1% of its European or biogeographic population.

As regards the application of criterion C6, BirdLife International recommends introduction of national thresholds that are, however, not officially defined. The recommended minimum population size is at least 5 pairs for large bird species (e.g. birds of prey, owls, waders, woodpeckers) and 15-20 pairs for small birds (passerine birds). Although the primary reason for introducing threshold values should be biological rationalisation, they are not the same in all EU Member States. Population thresholds enable a country to avoid designating an IBA for a very small number of breeding pairs of a species, which would theoretically be possible, but is quite pointless from the biological standpoint. In Slovenia, three species listed in Annex I of the Birds Directive have been excluded from the list of qualifying species. An exception, however, was made in the case of four bird species that are considered rare and threatened at the national level (Lesser Spotted Eagle *Aquila pomarina*, Short-toed Eagle *Circus gallicus*, Kentish Plover *Charadrius alexandrinus* and Lesser Grey Shrike *Lanius minor*). The additional criterion, requiring at least 5% of the national population, is explained below.

Determination of site size

An IBA that has been proposed for designation as a Special Protection Area (SPA) shall meet the following two criteria (OSIECK 1999):

- In terms of ornithology and/or the importance of its habitats the area is clearly separated from its surroundings and has distinct and easily observed natural boundaries.
- The area is self-sufficient in itself or together with other areas and meets all the requirements for the conservation of vital target species populations in the period of their occurrence.

An existing or potential protected area can also qualify for IBA status provided it meets the above stated requirements. Slovenia has exercised this possibility by proposing for designation as an IBA the Triglav National Park, which can, owing to its size and habitat diversity, provide favourable conditions to all qualifying species listed in Annex I. In several areas, the Triglav National Park area has been expanded to include the rock faces holding nests of the Golden Eagle *Aquila chrysaetos*. We believe that we have thus successfully covered the species population in the area concerned. In general, the identification of IBAs is not in any way connected with the designation of existing protected areas, since the main role of the IBAs lies in ensuring appropriate protection for their qualifying species. The existing protected areas have been designated for other purposes, and, as such, may not meet or at least may not fully satisfy the protection demands of these species.

To be more precise, the size of a proposed IBA is determined on the basis of distribution and ecology requirements of the species that meet the criteria for this site. Therefore, an IBA can comprise a number of different habitat types (the term 'habitat' is used here in its general sense and divides habitats into dry and wet meadows, deciduous and coniferous forests, etc.) when:

- One qualifying species uses many different habitats (different habitats for nesting and feeding)
- Each habitat supports at least one qualifying species.

The majority of the IBAs in Slovenia contain many habitat types, and only some forest IBAs and meadow areas, important for the Corncrake populations, are relatively uniform.

Within large areas there are usually some small sites that are not suitable for the qualifying species (e.g. settlements, built-up areas, groves and clearings in otherwise forested areas, etc.). However, in view of ensuring the integrity of the territory, it is not always possible to exclude them from an IBA. Protective measures taken to preserve the qualifying species in such an area do not apply if the area plays no active role in the species' preservation.

Definition of boundaries

In identifying the area boundaries we have tried to follow, as precisely as possible, visible structures in nature such as streets, forest edges, waterways, valley and plateau edges, ridges and the like. In large uninterrupted forests the boundaries of a selected area usually correspond with the borders of forest regions and districts. In order to ensure boundary transparency of the IBAs, we have been very consistent in meeting the above stated requirements. Short stretches (not longer than 100 m) of some area boundaries are the only exception to the rule. Occasionally, some small sites with habitats that are otherwise not used by the qualifying species have been included in the proposed area. In such areas, however, the proposed protective measures shall apply only to target species habitats. The IBA named The Rock Faces of the Posavje Range (Ostenja Posavskega hribovja) has been designated for the protection of the Peregrine Falco peregrinus and its nesting habitat (rock faces). Nevertheless, the selected IBA contains some forested sites, although they bear no direct importance for the species concerned.

The above principles for the identification of IBAs can be used successfully in highly fragmented landscapes, which cover large parts of the EU Member States. It is much more difficult, however, to apply these criteria to the states with extremely large areas and regions of relatively well-preserved habitat of certain species. Extensive beech and fir forests, which cover large parts of the southern and southwestern Slovenia, are an excellent example. On the basis of exist-

ing data and the data obtained with new censuses we have tried to identify new areas with high population densities of the qualifying species (in particular, various owl species), some of which have already become fairly common. After that, the boundaries of the area were identified on the basis of the data and the area's landscape/geographic distinctive features. We believe to have been very successful in the case of the Ural Owl *Strix uralensis*, because we have identified two large outstanding areas. The processes used to identify such species were the primary reason for the introduction of an additional criterion, which states that each identified candidate SPA shall hold at least 5% of the national population of any identifying species. In this way, we have avoided identifying a large number of areas for some fairly common species, (e.g. for the Ural Owl, sites marked 3, 4 or 5 in Area Importance) for this would only result in some areas being relatively unimportant when compared to the species' most important sites.

In determining the boundaries of some forest areas that are important for the populations of the Pygmy Owl *Glaucidium passerinum* and the Tengmalm's Owl *Aegolius funereus*, we have focused on their lower altitude of occurrence, which is at approximately 1000 m above sea level. The boundaries of the IBA named The Eastern Part of the Karavanke and the Kamnik-Savinja Alps were originally defined so as to include most of the Capercaillie *Tetrao urogallus leks*.

Apart from minor changes in some areas, the boundaries of the IBAs that were identified in the first inventory (POLAK 2000) have remained unchanged.

PREGLED OBMOČIJ IBA V SLOVENIJI

1. Doli Slovenskih goric	13. Goričko
2. Dravinjska dolina	14. Reka Mura
3. Pohorje	15. Reka Drava
4. Kozjansko-Jovski	16. Krakovski gozd-Šentjernejsko polje
5. Ostenja Posavskega hribovja	17. Kočevsko-Kolpa
6. Vzhodni del Kamniško-Savinjskih Alp in Karavank	18. Ljubljansko barje
7. Snežnik-Pivka	19. Cerkniško jezero
8. Jelovica	20. Planinsko polje
9. Južni rob Trnovskega gozda in Nanos	21. Porečje Nanoščice
10. Banjšice	22. Dolina Reke
11. Breginjski Stol in Planja	23. Kras
12. Škocjanski zatok	24. Triglavski narodni park
	25. Sečoveljske soline

Skupno je v Sloveniji 25 območij IBA, ki so na naslednjih straneh podrobneje opisana. Vsa našeta območja so predlogi Posebnih zaščitnih območij (SPA), ki jih je izdelalo Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije. Skupna površina vseh območij IBA je 496.500 ha, kar predstavlja približno 24% celotnega ozemlja Slovenije.

Podrobneje so v nadaljevanju predstavljena le območja IBA, ki so v primerjavi z letom 2000

nova. Pri starih območjih je na kratko podan le njihov ornitološki pomen, s poudarkom na kvalifikacijskih vrstah. Na kratko je povzeta tudi ogroženost starih območij. Pri poglavju »Meje območja« so navedene spremembe v mejah starih območij v primerjavi z letom 2000, ki niso zgolj tehnične narave in temeljijo na ornitoloških podatkih. Bralec bo našel več o njih v delu Mednarodno pomembna območja za ptice v Sloveniji. Important Bird Areas (IBA) in Slovenia (POLAK 2000).

Na prvi strani opisa vsakega območja je preglednica s populacijskimi ocenami vrst. Zgoraj so na temnejši podlagi našteje kvalifikacijske vrste in kriteriji, ki jih izpolnjujejo. Pod njimi so najprej navedene pomembnejše vrste s slovenskega Rdečega seznama ogroženih gnezdičk Slovenije (JANČAR et al., v tisku). Tem sledijo vrste, pomembne v nacionalnem pogledu zaradi velikih gnezdečih populacij, lokalne razširjenosti, gnezdenja na robu areala v Sloveniji ali zanimivih ekoloških

značilnosti na posameznih območjih IBA. Pri vseh vrstah je navedeno časovno obdobje na katero se nanaša populacijska ocena. Kadar je populacijska ocena izdelana na podlagi kvantitativnih popisov je njena natančnost večja (A), kot v primeru subjektivne ocene (B).

Pri opisih območij so na začetku novi IBA-ji, ki si sledijo glede na geografski položaj od vzhoda proti zahodu, nato pa na enak način še stari IBA-ji.

LEGENDA / KEY:

		Č	D	E	F
A	Ruševac <i>Tetrao tetrix</i>	10-20	C6	2000-02	A
	Mali skovlek <i>Glaucidium passerinum</i>	30-50	C6	1993-2001	A
	Kocnogli čuk <i>Aegollus funereus</i>	30-70	C6	1996-2001	B
B	Črna štoklja <i>Ciconia nigra</i>	1-2		1991-1998	B
	Divji petelin <i>Tetrao urogallus</i>	10-15*		1999-2001	A
	Sloka <i>Scolopax rusticola</i>	3-5		1998-1999	B
	Močvirski martinček <i>Tringa glareola**</i>	1		1997	A
	Duplar <i>Columba oenas</i>	10-20		1992-2002	B
	Triprsti detel <i>Picoides tridactylus</i>	20-30		1991-2001	B
	Povodni kos <i>Cinclus cinclus</i>	50-100		1991-2001	B
C	Belovratni muhar <i>Ficedula albicollis</i>	30-50		1999-2001	B
	Mala uharica <i>Asio otus</i>	3-5		1993	B
	Komatar <i>Turdus torquatus</i>	100-200		1991-2001	B
	Severni kovaček <i>Phylloscopus trochilus</i>	50-100		1993-2001	B
	Brezovček <i>Carduelis flammea</i>	20-30		1994-1999	A

A - Kvalifikacijske vrste / Qualifying species.

B - Pomembnejše vrste (z večjimi populacijami ali iz višjih kategorij ogroženosti) z Rdečega seznama ogroženih gnezdičk Slovenije / Species from the Red list of endangered breeding birds of Slovenia (only those with significant populations or from higher categories of the Red list).

C - Ostale pomembnejše vrste na nacionalnem nivoju / Other species of national importance.

Č - Ocena velikosti gnezdeče populacije / Number of breeding pairs.

D - IBA kriteriji iz kategorije C / IBA criteria Category C.

E - Leto ali obdobje na katerega se nanaša ocena velikosti gnezdeče populacije / Year or the period on which the estimate of breeding population applies.

F - Natančnost ocene (A - natančno, B - groba ocena) / Accuracy (A - Reliable, B - Incomplete).

DOLI SLOVENSКИH GORIC

Slovenske gorice

Površina: 4960 ha

Nadmorska višina: 260 – 363 m

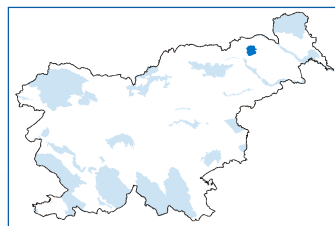

foto: Franc Bračko

Zlatovranka <i>Coracias garrulus</i>	3-7	C6	1993-2002	A
Bela štorčija <i>Ciconia ciconia</i>	4-5		1993-2002	A
Postovka <i>Falco tinnunculus</i>	8-10		1993-2002	A
Zelena žolna <i>Picus viridis</i>	25-30		1993-2002	A
Vijeglavka <i>Jynx torquilla</i>	20-30		1993-2002	A
Mali detel <i>Dendrocopos minor</i>	10-15		1993-2002	A
Smrdokavra <i>Upupa epops</i>	20-25		1993-2002	A
Pogorelec <i>Phoenicurus phoenicurus</i>	70-100		1993-2002	A
Kavka <i>Corvus monedula</i>	15		1993-2002	A
Rjavi srakoper <i>Lanius collurio</i>	100-140		1993-2002	A
Črnočeli srakoper <i>Lanius minor</i>	8-12*		1993-1997	A

* – redno gnezdil do leta 1997, za tem ni bilo raziskav na nivoju vrste

Ostale vrste z Dodatka I Ptičje direktive: sršenar *Pernis apivorus*, vodomec *Alcedo atthis*, pivka *Picus canus*, črna žolna *Dryocopus martius*, belovrati muhar *Ficedula albicollis*.

GEOGRAFSKI OPIS

Slovenske gorice so ena najbolj individualiziranih krajin na Slovenskem. Značilna so nizka slemena in griči, prekinjeni s številnimi rečnimi dolinami. Te se raztezajo od severozahoda proti jugovzhodu. Podolgovate, domala premočrtne rečne doline oblikujejo značilno pokrajino dolov. Ta krajinski tip Slovenskih goric prevladuje tudi na IBA-ju, izpričan z imeni vasi, kot sta Jurovski dol in Spodnji Jakobski dol. Vzdolž najdaljših in najširših dolov

tečejo potoki Velka, Globovnica in Jakobski potok. Samo tod najdemo nekoliko večja strnjena naselja, sicer so kmetije na gosto razporejene v dolгих nizih po slemenih goric (PERKO & OROŽEN ADAMIČ 1998).

Na jugozahodni strani se IBA začne na zgornjem koncu Jezera Pernica, tako da vključuje mokrišče ob izlivu Jareninskega in Vukovskega potoka. Meja poteka nato proti severu do Grušove, kjer zavije nad Sv. Jakobom v smeri vzhoda, tako da objame kraje Ročica, Zgornji Gasteraj in Žitence. Na zahodni strani se meja drži magistralne ceste Lenart – Trate, nato pa se usmeri skozi Spodnji Gasteraj proti naselju Spodnje Partinje. Od tukaj poteka proti zahodu do Vukovja ob Jezeru Pernica.

Geološko so Slovenske gorice del nekdanjega bazena Panonskega morja. Zgrajene so iz rahlo nagubanih, slabo sprijetih neogenskih morskih usedlin. Slovenske gorice imajo prehodno panonsko celinsko podnebje. Značilen je temperaturni obrat, zato imajo pobočja in slemena v povprečju nekoliko višje temperature kot dna dolin (PERKO & OROŽEN ADAMIČ 1998).

ORNITOLOŠKI POMEN

Območje dolov Slovenskih goric je edino območje v Sloveniji, kjer še gnezdi zlatovranka *Coracias garrulus*. Zlatovranke gnezdeče na območju IBA oblikujejo z 8-12 pari zlatovrank v bližnji avstrijski Štajerski (P. SACKL, ustni vir) enotno populacijo. Združena slovensko-avstrijska populacija oblikuje sam rob trenutnega areala vrste v tem delu Evrope. Najbližja druga gnezdišča zlatovrank so trenutno oddaljena okoli 100 kilometrov (B. ŠTUMBERGER, pisni vir). Do začetka sedemdesetih let je zlatovranka naseljevala vso subpanonsko območje in ravnice Slovenije. Razpršena poselitev v Slovenskih goricah se je po letu 1998 skrčila na območje IBA. Na tem območju je še v začetku devetdesetih let uspešno gnezdilo najmanj 7-10 parov. V obdobju 1998 – 2002 je gnezdilo 3-5 parov (F. BRAČKO & B. ŠTUMBERGER, pisni vir).

Mozaično kulturno krajino dolov IBA še danes in v primerjavi z Zahodno Evropo v visokih

foto: Dietmar Nill

Zadnjih nekaj parov slovenskih zlatovrank *Coracias garrulus* gnezdi na IBA-ju Doli Slovenskih Goric.

gostotah označujejo vrste kot so: zelena žolna *Picus viridis*, smrdokavra *Upupa epops*, pogorelec *Phoenicurus phoenicurus*, divja grlica *Streptopelia turtur*, rjavi srakoper *Lanius collurio* in rumeni strnad *Emberiza citrenella*. Žal med gnezdilci z veliko verjetnostjo ni več črnočelega srakoperja *Lanius minor*. Tu je gnezdil do leta 1997 posamično ali kolonijsko (do 12 parov v koloniji).

Manjša kolonija kavk *Corvus monedula* v Jakobskem gnezdi v naravnem gnezdišču. Gozdne kolonije kavk v drevesnih duplih so zadnja leta v Sloveniji izjemno redke.

HABITATI

Dna dolov pokrivajo travišča, pašniki in njive, prepleteni med drevoredi, žive meje in solitarna drevesa. Pobočja dolov so pretežno travnata s pasovi visokodebelnih sadovnjakov in gozdiči. Na vrhu so lahko posamezni vinogradi. Tip krajine z razpršeno poselitvijo bi označili za

razmeroma odprtega in bogato strukturiranega. Temelji na razgibanih, a mehko zaobljenih gričih, ki se vlečejo vzdolž prilegajočih se dolov v smeri SSZ-JJV. Sicer pa se habitati in vrste po gradientu od vlažnega proti suhemu spreminjajo domala na vsakem koraku. Če ob potokih dolov najdemo kalužnico *Caltha palustris* in na vlažnih traviščih munec *Eriophorum* sp., bomo ob pobočjih in vrhovih srečali suha rastišča bogata z divjimi orhidejami *Orchidaceae*. Območje zaznamujejo nenehni tekoči prehodi cele palete rastlinskih združb, ki jih je oblikoval človek. Pestrost območja stopnjuje množica starih napajališč, mlak, požarnih bajerjev, plitkih jarkov, mozaik vrtnih kultur vse od zelenjavnih vrtov do različno gojenih trt, ki se prelijejo v ekstenzivne nasade pečkatega in koščicastega sadja, orehov, lešnikov, jagodja in rdečih sadežev (npr. fige). Nedvomno najznačilnejši habitat z dvema izvedenkama so travišča, ki prehajajo bodisi v pašnike ali pa v pasove visokodebelnih sadovnjakov ali kar kombinacija obojega. Visokodebelni sadovnjaki so kulturna formacija, ki območju daje poseben pečat.

OGROŽENOST

Kar 50% visokodebelnih sadovnjakov območja je bilo posekanih v zadnjem desetletju. Zlasti po suši sredi devetdesetih let. V povezavi s travišči in ekstenzivnimi pašniki so ti najpomembnejši prehranjevalni habitat zlatovrank. Medtem, ko tradicionalna kmetijska raba v vlažnih predelih (npr. močvirni travniki) izginja, je raba izven vlažnih in delno izsušenih dolov še takšna, da bi jo v Zahodni Evropi označili za nego krajine oz. habitatov. Tudi melioracije so pomembno vplivale na zmanjšano količino plena zlatovrank in drugih lovcev na velike žuželke na primer smrdokavre in črnočelega srakoperja. K sreči na splošno ni prišlo do zložbe zemljišč. Tako je podeželski mozaik z glavnino atributov ostal ohranjen. Pomemben dejavnik ogrožanja je vedno hitrejša sprememba rabe travišč in pašnikov: del teh površin je spremenjen v monokulturo koruze, del se jih zarašča, del pa je spremenjen v pregojena (silažna) travišča in intenzivne pašnike. Poseben problem je nazadovanje

ekstenzivne paše, zlasti drobnice. Ta je še nedavno oblikovala kratkotravne površine prepredene z neporaslimi stezami za živino ipd. vzdolž katerih so plenile žužkojede ptice. Na nekaterih delih območja je čutiti vpliv pomanjkanja rekvizitov (npr. posamezna drevesa z suhimi vejami), kjer so žužkojede ptice prežale na plen. Poenostavitev kmetijske rabe s pospeševanjem pridelave je odgovorna za nazadovanje večine naštetih vrst ptic v preglednici. Negativen vpliv na populacije ptic je imela tudi sprememba in opustitev okopavin in tradicionalnega mozaika žitnih njiv s paleto starih sort.

SUMMARY

The IBA of Slovenske gorice encompasses a traditional cultural landscape where ridges of hills alternate with valleys of smaller rivers. This is the very last area in Slovenia where a small population of Roller has survived. A decade ago 7-10 pairs still bred here, however, in the last

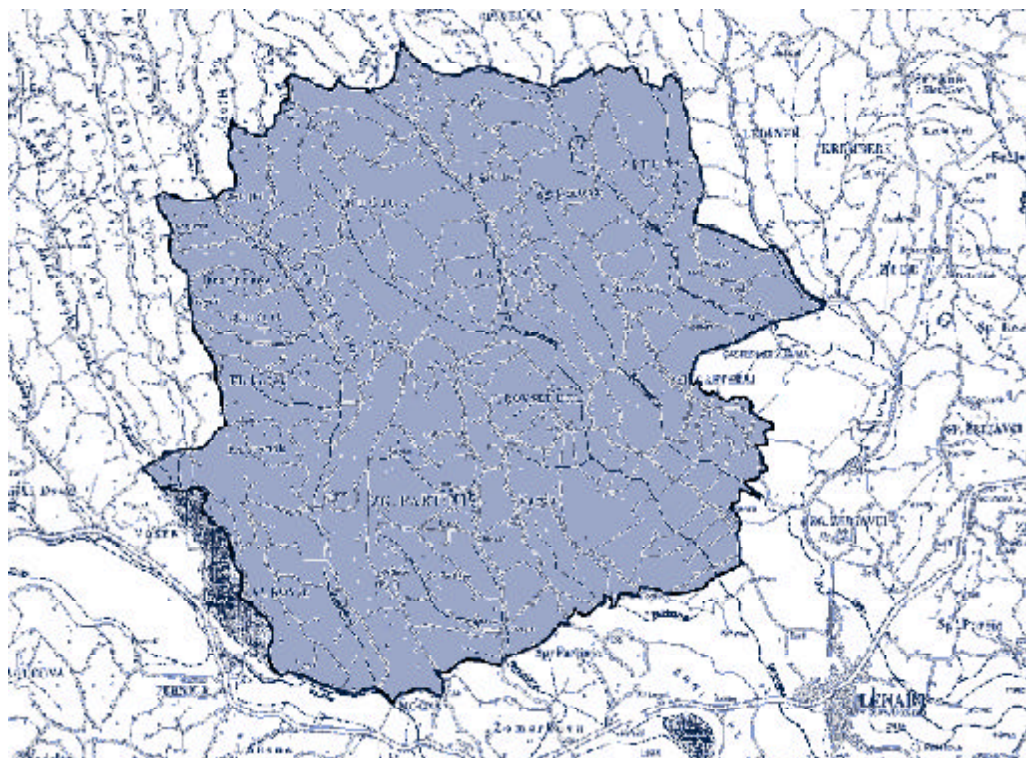
foto: Dare Fekonja
Smrdokavra *Upupa epops* naglo izginja iz nekoč številnih gnezdišč v SV Sloveniji.

four years only 3-5 pairs. The population in Slovenske gorice is a part of the Slovene-Austrian population which is situated on the border of the species distribution range in this part of Europe and reaches across state borders. Some other endangered bird species have been

breeding within this IBA, e.g. Hoopoe, Green Woodpecker and Common Redstart. Roller is an endangered species due to disappearing of traditional orchards, decline in extensive stock-breeding and spreading of intensive fields.

NARAVOVARSTVENE SMERNICE

- Mozaična košnja travišč 2 – 3-krat letno, po gradientu od suhih do vlažnih travišč in brez vnosa mineralnih gnojil.
- Ekstenzivna paša z nizko gostoto živine (do 2 glavi živine / ha), zlasti drobnica in konjski pašniki.
- Ohranjanje rekvizitov (solitarna drevesa, grmi, jesenovo-hrastovi drevoredi ipd.).
- Omejitev dostopa na najpomembnejše in najbolj občutljive predele za obiskovalce območja.
- Prepoved vožnje z motornimi kolesi izven cest.
- Znižati intenziteto gospodarjenja na posameznih gozdnih parcelah – puščanje večjega števila odmrlih dreves.
- Premena dela njiv v travišča in pašnike.
- Vključitev roba gozda in gozdičev do velikosti 3 ha v pašna območja (preprečitev zaraščanja gozdnega roba).

Vir za kartografsko osnovo: Topografska karta Slovenije 1: 250 000, © Geodetska uprava Republike Slovenije, 1995

DRAVINJSKA DOLINA

Dravinja valley

Površina: 2330 ha

Nadmorska višina: 235 – 300 m

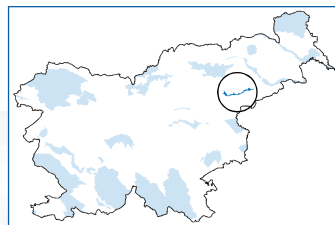

foto: Damijan Denac

Bela štoklja <i>Ciconia ciconia</i>	18*	C6	1999 A
Vodomec <i>Alcedo atthis</i>	20-30	C6	2001 B
Kosec <i>Crex crex</i>	1-3		2001 A
Smrdokavra <i>Upupa epops</i>	20-30		2002 B
Zelena žolna <i>Picus viridis</i>	10-20		2001 B
Rjavi srakoper <i>Lanius collurio</i>	150-250		2001 A
Siva pastirica <i>Motacilla cinerea</i>	5-10		2002 B

* – število gnezd

Ostale vrste z Dodatka I Ptičje direktive: sršenar *Pernis apivorus*, srednji detel *Dendrocopos medius*, pivka *Picus canus*.

GEOGRAFSKI OPIS

IBA Dravinjska dolina se razteza v smeri vzhod – zahod med krajema Doklece in Draža vas in zajema večji del nižinskega toka reke Dravinje. Dolina je v večjem delu precej ozka in počasi prehaja v položna pobočja nad njenim

dnom. Nekoliko se razširi le v predelu Majšperka ter med krajema Loče in Draža vas. Z južne strani jo od zahoda omejuje najprej skrajni vzhodni del Konjiške gore, nato pogorje Boča in vzdolž spodnjega dela toka Haloze. Severno od doline ležijo Dravinjske gorice, nizko terciarno gričevje z nadmorskimi višinami pretežno med 200 in 300 metri.

foto: Peter Buchner

Dravinja nudi z ohranjenimi naravnimi rečnimi bregovi optimalne gnezdilne razmere za vodomca *Alcedo atthis*.

Precej uravnano poplavno dno Dravinjske doline pokrivajo holocenski peščeno-ilovnati nanosi. Zaradi številnih pritokov pohorskih potokov z leve strani je Dravinja v njihovi bližini potisnjena povsem na južni rob doline (PERKO & OROŽEN ADAMIČ 1998). Glavni pritoki reke na IBA-ju so z leve strani Oplotnica, Beziščica, Ličenca, Brežnica in Ložnica, z desne pa Žičnica, Jelovski potok in Skralska. V celotnem delu Dravinjske doline med Doklecami in Vidmom pri Ptuju so intenzivne kmetijske površine, zato ta del ni bil vključen v IBA. Prav tako ni znotraj območja predel nad Dražo vasjo, kjer je tok Dravinje reguliran. Reka Dravinja ima na IBA-ju, z izjemo manjšega dela pri Majšperku, še v celoti ohranjen naravni tok s številnimi meandri. Njen povprečni pretok v spodnjem delu je 12 m³/s. Rečni režim Dravinje je snežno-dežni, s pogostimi poplavami v spomladanskem in jesenskem času. Zaradi odlaganja erodiranega materiala vzdolž reke je površje ob strugi rahlo dvignjeno, kar povzroča daljše zadrževanje poplavne vode. Aktivna akumulacija ter vpliv podtalne in površinske poplavne vode tukaj upočasnjujeta razvoj prsti, ki so zato plitve. Na

teh predelih v dolini prevladujejo travniki (PERKO & OROŽEN ADAMIČ 1998).

Zaradi poplavnega značaja Dravinje so se naselja tod razvila predvsem na robu doline, nad najmlajšo rečno teraso, samo dno doline pa je večinoma neposeljeno.

ORNITOLOŠKI POMEN

Načrtnih celovitih kvantitativnih raziskav ptic Dravinjske doline doslej ni bilo. Na voljo imamo le podatke popisov nekaterih izbranih vrst in nekaj zapisov opazovanj zanimivejših vrst. Med vrste, ki jih zadnja leta redno spremljamo, sodi bela štorclja *Ciconia ciconia*. Bela štorclja doseže v Dravinjski dolini jugozahodno mejo svoje strnjene poselitve pri nas. Vsja gnezda na tem območju so mlajša od 20 let, pri čemer jih je večina še precej mlajših (DENAC 2001). V letu 1999 je bilo popisanih precej novih gnezd, kar kaže na to, da je Dravinjska dolina območje, ki ga štorclje še vedno intenzivno kolonizirajo. Gostota bele štorclje tukaj je bila v letu 1999

med najvišjimi v Sloveniji. Nadpovprečno je bilo tudi število speljanih mladičev gnezditveno uspešnih parov (2,5 mladiča na gnezdo) (DENAC 2001), kar je verjetno povezano s kvaliteto prehranjevališč bele štorke na tem območju. Menimo, da je populacija bele štorke v Dravinjski dolini zaradi naštetih značilnosti kljub relativno majhnemu številu gnezd zelo pomembna. Domnevo, da se bo v prihodnje še povečevala, potrjujejo popisi zadnjih treh let.

V Dravinjski dolini so dokaj pogoste še nekatere vrste ptic, vezane na ekstenzivno kulturno krajino. Takšna je smrdokavra *Upupa epops*, ki povečini sicer gnezdi v sadovnjakih na pobočjih nad dolino, prehranjuje pa se na dolinskih vlažnih travnikih (M. KERČEK, ustni vir). Podobno velja tudi za zeleno žolno *Picus viridis*. Zelene žolne se zlasti v času po gnezditvi zelo rade zadržujejo v pasu vrbovja ob strugi Dravinje. Rjavi srakoper *Lanius collurio* dosega najvišje gostote tam, kjer so travniki prepredeni s pasovi drevja ali najdemo posamezne grme, ki mu služijo kot preže, s katerih opreza za svojim plenom. Bolj vlažni in zaradi tega kasneje

košeni travniki nudijo bivališče tukaj zelo redkemu koscu *Crex crex*. Kosca v severovzhodni Sloveniji najdemo le še ponekod v Prekmurju. Vrsta je v tem delu naše države na pragu izumrtja.

Bolj razveseljivo je na Dravinji stanje ene naših najbolj pisanih ptic, vodomcem *Alcedo atthis*. Za njegov obstoj so ključnega pomena peščene stene vzdolž bregov reke, ki jih tukaj za razliko od večine drugih slovenskih rek, ne primanjkuje. Vanje si namreč vodomec izkoplje svoj gnezdilni rov. Na Dravinji srečamo približno na vsak kilometer rečnega toka en gnezdeči par vodomcev in s tem verjetno najvišjo gostoto te vrste pri nas.

HABITATI

Izjemen naravovarstveni pomen Dravinjske doline je povezan predvsem s številnimi razmeroma ekstenzivnimi travniki, ohranjenimi na velikih površinah na celotnem IBA-ju. Najbolj razširjeni so travniki z lisičjim repom

foto: Barbara Pislak
Ekstenzivne vlažne travnike ogroža širjenje koruznih njiv.

Ranunculo repens-*Alopecuretum pratensis*, ki pokrivajo vlažno, poplavno dno doline (M. KALIGARIČ, ustni vir). Ti travniki dajejo tipično podobo tradicionalni kulturni krajini Dravinjske doline in so najpomembnejše prehranjevališče bele štorke na tem območju. Zgodaj spomladi jih prepoznamo po prevladujočih belih cvetovih penuš *Cardamine pratensis* agg., poleti pa po značilni dominantni rastlinski vrsti, zdravilni strašnici *Sanguisorba officinalis*. Na nekoliko bolj suhih tleh uspeva travniška združba visoko pahovkovje z rebrincem *Pastinaco-Arrhenatheretum*, ki tvori s prej omenjeno združbo značilen mozaik habitatov. Travniki z združbo visokega pahovkovja in gomoljaste zlatice *Ranunculo bulbosi-Arrhenatheretum* prevladujejo v okoliškem gričevju, v sami dolini pa poraščajo le manjše, najbolj suhe predele. Vsi navedeni tipi travnikov so v primeru ekstenzivne rabe, torej zmerne gnojenja in pozne košnje, floristično bogati. Žal na njihovih potencialnih rastiščih vse pogostejše srečujemo intenzivno gnojene, eutrofne travnike z laško ljuljko *Lolietum multiflorae*. Na predelih kjer se površinska voda zadržuje večji del leta so razvite združbe visokega šašja iz zveze *Magnocaricion elatae* (M. KALIGARIČ, ustni vir). Ti sestoji so zanimivi za številne ogrožene vrste ptic, saj se kosijo kvečjemu enkrat na leto v poznem poletju. Podobno velja za visoko steblikovje s tipično vrsto brestovolistnim osladom *Filipendula ulmaria*, razširjeno ob potokih, kanalih in jarkih. Omeniti velja še v Dravinjski dolini razmeroma pogoste sestoj kolmeža *Acoretum calami*, razvita v vlažnih depresijah (M. KALIGARIČ, ustni vir).

Pomemben habitat za številne vrste ptic je pas dreves vzdolž reke, ki ga gradita pretežno bela *Salix alba* in krhka vrba *S. fragilis*. Stara drevesa teh vrst so pomembno gnezdišče za različne duplarje, med drugimi za močno ogroženo zeleno žolno. Grmišča na bolj vlažnih tleh oblikujeta zlasti rdeča vrba *Salix purpurea* in siva jelša *Alnus incana*, drugod pa najdemo mezofilna grmišča iz reda *Prunetalia spinosae* (M. KALIGARIČ, ustni vir). Tukaj sicer razmeroma redka grmišča so pomembna za gnezdenje rjavega srakoperja.

OGROŽENOST

Največjo grožnjo ekstenzivnim travnikom predstavlja njihovo spreminjanje v dosejane, intenzivno gnojene travnike (M. KALIGARIČ, ustni vir). Floristično so ti travniki močno osiromašeni, kar vpliva tudi na favno in prehranjevalne možnosti za ptice. Z intenzivnim izkoriščanjem travnikov je ponavadi povezana tudi zgodnja in na neprimeren način izvajana strojna košnja, ki negativno vpliva na preživetvene možnosti kosca in drugih travniških vrst ptic, ki gnezdiijo na tleh. Intenzivno gospodarjenje s travniki, ki pa dolgoročno ni perspektivno, narekuje deloma tudi poplavna narava dna doline, saj so tla revna z minerali. Skrb zbujajoče je tudi naglo naraščanje števila koruznih njiv. Te imajo ponekod že večinski delež pri rabi prostora v Dravinjski dolini.

Dravinja je ena izmed redkih rek v Sloveniji, ki je kljub grozečim načrtom za njeno regulacijo na večjem delu IBA-ja ostala nedotaknjena.

foto: Luka Božič

V Dravinjski dolini je gostota gnezd bele štorke *Ciconia* zelo visoka.

Naravna struga Dravinje mora ostati ohranjena tudi v bodoče, saj predstavljajo redne poplave pomemben element v oblikovanju značilne rečne pokrajine in za ptice najpomembnejših habitatov tega območja.

Zaradi majhnosti reke in same odprte vodne površine pride negativen vpliv dolgotrajnega zadrževanja športnih ribičev na gnezdeče vrste ptic tukaj zelo do izraza. To velja še zlasti za plašne vrste ptic, med katere sodi tudi vodomec.

SUMMARY

The Dravinja river is one of the few Slovenian rivers that has not been regulated and has, therefore, maintained its natural river course. It is

characterised by numerous meanders and sandy riverbanks. Moreover, the river has preserved its typical river dynamics with regular spring and autumn floods. In the Dravinja valley many extensive and semi-extensive meadows can be found. The meadows are important feeding grounds for the White Stork, which has here recorded one of the highest densities in Slovenia. In recent years, White Storks have intensively colonised this area, making it an important factor in the potential further expansion of the species distribution range in Slovenia. Another qualifying species of the Dravinja valley IBA is the Common Kingfisher. Its population density is probably higher in the Dravinja valley than in any other site in Slovenia, for it is along this river that for each kilometer of a river course a pair of breeding Common Kingfishers can be found.

NARAVOVARSTVENE SMERNICE

- Ohranjanje obstoječe površine ekstenzivnih travnikov.
- Ustaviti nadaljnje izvajanje regulacij rečne struge na celotnem IBA-ju.
- Preprečevanje osuševanja travnikov in melioracijskih del.
- Ustavitve širjenja njiv znotraj poplavnih površin reke in na predelih travnikov.
- Zagotoviti pozno košnjo travnikov, ki so potencialno prebivališče kosca.
- Zagotoviti ekstenzivno gospodarjenje na travnikih in preprečevati njihovo opuščanje.
- Ohranjanje mejic ter pasov drevja med travniki in njivami.
- Prepoved požiganja travnikov, grmovne vegetacije in sestojev trsja.
- Športni ribolov omejiti na za to določena območja.

Vir za kartografsko osnovo: Topografska karta Slovenije 1: 250 000, © Geodetska uprava Republike Slovenije, 1995

POHORJE

Pohorje

Površina: 19.990 ha

Nadmorska višina: 900 – 1543 m

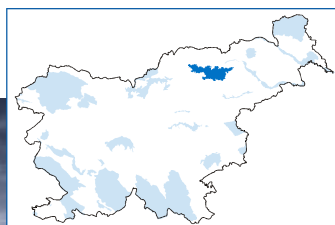

foto: Jurij Gulič

Ruševac <i>Tetrao tetrix</i>	10-20	C6	2000-2002	A
Mali skovik <i>Glaucidium passerinum</i>	30-50	C6	1993-2001	A
Koconogi čuk <i>Aegolius funereus</i>	30-70	C6	1996-2001	B
Črna štoklja <i>Ciconia nigra</i>	1-2		1991-1998	B
Divji petelin <i>Tetrao urogallus</i>	10-15*		1999-2001	A
Sloka <i>Scolopax rusticola</i>	3-5		1998-1999	B
Močvirski martinček <i>Tringa glareola</i> **	1		1997	A
Duplar <i>Columba oenas</i>	10-20		1992-2002	B
Trprsti detel <i>Picoides tridactylus</i>	20-30		1991-2001	B
Povodni kos <i>Cinclus cinclus</i>	50-100		1991-2001	B
Belovrati muhar <i>Ficedula albicollis</i>	30-50		1999-2001	B
Mala uharica <i>Asio otus</i>	3-5		1993	B
Komatar <i>Turdus torquatus</i>	100-200		1991-2001	B
Severni kovaček <i>Phylloscopus trochilus</i>	50-100		1993-2001	B
Brezovček <i>Carduelis flammea</i>	20-30		1994-1999	A

* – rastišča

** – gnezdil samo enkrat, leta 1997 (VOGRIN, 1998)

Ostale vrste z Dodatka I Ptičje direktive: gozdni jereb *Bonasa bonasia*, pivka *Picus canus*, črna žolna *Dryocopus martius*, rjavi srakoper *Lanius collurio*.

GEOGRAFSKI OPIS

Pohorje je največje hribovje v slovenskem delu Vzhodnih oziroma Centralnih Alp. Hkrati je tudi zadnje višje pogorje v Sloveniji, preden se pretežno hribovita pokrajina zahodnega dela države prevesi v panonski svet na vzhodu.

Kamninska in tektonska zgradba Pohorja je pestra, kar je posledica njegove lege na stiku Vzhodnih in Južnih Apniških Alp. Med kamninami prevladujejo stare metamorfne kamnine, ki s strani obdajajo tonalitno jedro hribovja (PERKO & OROŽEN ADAMIČ 1998).

foto: Peter Buchner

Koconogi čuk *Aegolius funereus* je razširjen v gozdovih Pohorja nad 1000 metri nadmorske višine.

Osrednji del Pohorja je razgibana planota na nadmorskih višinah med 1200 in 1500 metri, z večino površja na okoli 1300 metrih n. v. To območje omejuje na vzhodu povodje Lobnice, na jugu Veliki vrh (1344 m) in Rogla (1517 m), na zahodu potok Radoljna ter na severni strani Klopni vrh (1340 m). Proti vzhodu in zahodu od tega območja se Pohorje nadaljuje v obliki zaobljenega slemena. Zahodni del je precej višji, z nadmorskimi višinami nad 1500 metri, najvišje pa se vzpne na Črnem vrhu (1543 m). Značilne so številne globoke grape po katerih tečejo potoki med katerimi so največji Lobnica, Radoljna, Velka, Mislinja in Oplotnica.

Meja poselitve je na južni strani na okoli 1000 metrih n. v., na severni pa 100-200 metrov nižje. Meja IBA-ja poteka približno po izohipsi, ki označuje pas s 1000 metri nadmorske višine in ne zajema nobenega naselja, le posamezne kmetije, gozdarske in lovske koče, cerkve ter turistične objekte.

Večino površja znotraj teh meja pokriva pretežno smrekov gozd. Travnate planje na vrhu Pohorja niso naravna travišča nad gozdno mejo, pač pa posledica izkoriščanja gozda za potrebe pašništva, glažutarstva, fužinarstva in drugih dejavnosti v preteklosti (PERKO & OROŽEN ADAMIČ 1998).

ORNITOLOŠKI POMEN

Ornitološki pomen Pohorja izhaja predvsem iz razmeroma dobro ohranjenih sestojev iglastih gozdov borealnega tipa, ki jih spremljajo številne naravne presvetlitve na vlažnih barjanskih tleh.

V teh gozdovih živi več vrst sov, med katerimi sta zlasti pomembna koconogi čuk *Aegolius funereus* in mali skovik *Glaucidium passerinum*. Pojavljanje obeh vrst smo, po več desetletnem obdobju brez kakršnihkoli podatkov, ponovno potrdili šele pred šestimi oziroma devetimi leti (BRAČKO 1994; VOGRIN 1994; BOŽIČ & VREZEC 2000). Edini, ki je koconogega čuka in malega skovika zabeležil pred tem, je bil REISER (1925). Kljub temu, in kljub pomanjkanju natančnejših kvantitativnih podatkov, lahko rečemo, da je avifauna Pohorja kar dobro raziskana.

Številni nočni popisi v širši okolici Osankarice in v manjši meri tudi drugod so pokazali, da sta lahko tako koconogi čuk kot mali skovik v primernem habitatu dokaj pogosti vrsti. Lokalno lahko vsaj v nekaterih letih dosemeta tudi precej visoke gostote. Osrednji del njune razširjenosti na Pohorju leži nad 1200 metri nadmorske višine, čeprav sta bila ugotovljena tudi nižje. Predvsem mali skovik najraje zaseda teritorije na robovih manjših čistin, barij in razredčitev dreves v starejših gozdovih. Od ostalih vrst sov na Pohorju gnezditja še mala uharica *Asio otus* in lesna sova *Strix aluco*. Tukajšnja gnezdišča teh dveh vrst so med najvišjimi znanimi v Sloveniji, saj sta bili ugotovljeni tudi na nadmorskih višinah nad 1000 metrov (BOŽIČ & VREZEC 2000).

Zelo majhna je populacija ruševca *Tetrao tetrix*, ki ga srečamo samo še na najvišjih

predelih s travnatimi planjami poraslega zahodnega dela Pohorja. Tukaj se samci spomladi zberejo na štirih preostalih, številčno precej šibkih rastiščih, kjer izvajajo svoje svatovske rituale. Domnevamo, da se pohorska populacija sicer napaja z osebkami iz Kamniško-Savinjskih Alp, kar pa očitno ne pripomore k njenemu povečanju (GULIČ 2002). Velik pomen ji pripisujemo prav zaradi njenega robnega značaja, ki predstavlja tudi skrajno jugovzhodno mejo areala alpske populacije ruševca. Podobno je situacija na Pohorju slaba tudi z nekdanjo veliko bolj razširjenim divjim petelinom Tetrao urogallus (ČAS 2000).

Od redkih vrst ptic velja omeniti še sloko *Scolopax rusticola*, ki smo jo prav tako odkrili šele v zadnjih letih (VREZEC 2000). Morda v okolici visokih barij in drugih presvetljenih delov gozdov niti ni tako maloštevilna, kot kažejo dosedanje podatki. Prava senzacija je bila leta 1997 odkrita gnezditvena močvirskega martinca *Tringa glareola* pri Lovrenških jezerih, katerega areal gnezditvene razširjenosti leži običajno precej bolj severno od naših krajev (VOGRIN 1998). To je tudi edini doslej znani

primer gnezdenja te vrste pobrežnika pri nas. Kljub temu pa močvirskega martinca verjetno ne moremo uvrstiti na seznam rednih gnezditvenih Slovencev. V sestoju ruševja v okolici barij je prav pogost severni kovaček *Phylloscopus trochilus*, ki v Sloveniji dosega mejo svojega gnezditvenega areala. Gostote severnega kovačka na Pohorju so najvišje pri nas, kar daje pohorski populaciji dodaten nacionalni pomen. V tem tipu habitata mu delata družbo predvsem siva pevka *Prunella modularis* in mlinarček *Sylvia curruca*, s katerima oblikuje tipično ptičjo združbo ruševja.

Skrivnostna vrsta je črna štokrlja *Ciconia nigra*, ki verjetno gnezdi v gozdovih na obrobju Pohorja, čeprav smo jo večkrat opazovali tudi višje (npr. BOŽIČ 1992). Izmed detlov je posebej zanimiv triprsti detel *Picoides tridactylus*. Čeprav je razširjen po celotnem slemenu Pohorja, ga zaradi tihega načina življenja težko opazimo. Najraje ima tiste predele gozdov, kjer je vsaj nekaj suhega oziroma odmrlega drevja. Podobno velja tudi za duplarja *Columba oenas*, ki pa je zelo redek, saj smo ga doslej odkrili le na nekaj lokacijah.

foto: Andreja Škvarč
Lovrenška jezera so okras največjega barja na Pohorju.

Čas ob prvem jutranjem svitu na najvišjih delih pripada komatarju *Turdus torquatus*, kljub temu, da je njegova pesem za predstavnika drozgov precej tiha in enostavna. Še posebej pogosti so na obrobjih travnatih planj, ki jim nudijo primerna prehranjevališča.

HABITATI

Skoraj 70% površja Pohorja prekriva gozd. Danes ne moremo več govoriti o kakšnem naravnem gozdu, saj je bila vegetacija zaradi delovanja človeka v preteklosti močno spremenjena. Eden redkih ostankov naravne gozdne vegetacije Pohorja je pragozd Šumik, kjer srečamo bukev in jelko v združbi *Luzulo-Fagetum abietetosum* (MARINČEK 1987). Danes na Pohorju močno prevladuje smreka, ki tvori različne združbe. Znotraj meja IBA-ja je precej razširjen kisloljuben gozd bukve in bekice *Luzulo albidiae-Fagetum*. Ta gozd, zlasti ponekod na južnih pobočjih Pohorja, ni primeren za kvalifikacijske vrste sov in v IBA ni bil vključen. Nastal je predvsem na nekdanjih rastiščih bukve, na katerih so umetno

pospeševali smreko. Višje najdemo združbo bukve in zasavske konopnice *Cardamini savensi-Fagetum*. Na bolj vlažnih tleh tvori smreka ponekod združbo s šotnim mahom *Sphagno-Picetum*. Na severnem obrobju območja IBA je razvita združba z jelko in okroglostno lakoto *Galio rotundifolii-Abietetum*, vendar so tudi tukaj čisti sestoji s prevladujočo jelko precej redki (MARINČEK & ČARNI 2002).

Pohorske planje predstavlja enotna traviščna združba volkovje s travo volkom *Nardus stricta*. Najbolj razširjena združba iz te skupine je *Arnico-Nardetum* oziroma *Homogyno alpine-Nardetum* (KALIGARIČ 1995).

Večji del pohorskih visokih barij porašča ruševje, ki predstavlja zadnjo fazo v progresivnem razvoju barja. Ruševje oblikuje tukaj več združb *Pino mugii-Sphagnetum* z različnimi vrstami šotnih mahov (MARTINČIČ 1996).

foto: Jurij Gulič

Nekontroliran turizem ogroža nekatere najpomembnejše naravne biseri Pohorja.

OGROŽENOST

Zaradi gozdnatosti Pohorja je gozdarstvo od nekdaj pomembna gospodarska panoga tega območja. Nanj se je v preteklosti navezovalo pridobivanje oglja in pepelike kot pomembne surovine v steklarstvu. Vzporedno s propadom fužinarstva na začetku 20. stoletja, sta izginili tudi ti dve panogi. S prenehanjem krčenja gozda na ovršju Pohorja in pridobivanjem pašnih površin se je začelo zaraščanje travnatih planj, ki se tudi danes nadaljuje. Zaraščanje tod sicer ni tako hitro kot na območjih s karbonatno podlago drugod po Sloveniji, kljub temu pa iz leta v leto vidno napreduje. Zadnja leta Zavod za gozdove Slovenije vzdržuje obstoječo površino planj z odstranjevanjem mladega drevja in s tem ohranja populacijo ruševca.

Spomladi leta 2001 je bil v gozdnem rezervatu Pohorski bataljon sredi gnezditvene sezone opravljen posek velikega števila mrtvih stoječih dreves v okolici spomenikov. Rezervat je pomembno gnezdišče triprstega detla, ki mrtva drevesa nujno potrebuje za preživetje. S tem posegom so se razmere zanj, v tem predelu Pohorja, bistveno poslabšale.

Veliko grožnjo avifavni ter drugim ogroženim vrstam in habitatom predstavljajo številne turistične dejavnosti na Pohorju. Mnoge med njimi so žal popolnoma neusmerjene in skrajno neustrezne za ta prostor. Takšna je na primer vožnja z motornimi kolesi po poteh namenjenih samo pohodnikom, ki se med drugim odvija tudi v gozdnem rezervatu Lovrenška jezera. Tukaj se neosveščeni in nezadostno obveščeni obiskovalci pogosto sprehajajo izven urejenih poti in s tem teptajo visoko barje v okolici jezerskih kotanj, ki je ponekod že popolnoma uničeno. Skoraj vse gozdne ceste, in teh na Pohorju ni malo, so dostopne in prevozne tudi za turiste z avtomobili. Ti na višku sezone vnašajo velik nemir v večji del tega območja. Masovni turizem je imel verjetno velik vpliv na dramatično zmanjšanje populacije ogroženega divjega petelina v zadnjih dveh desetletjih. Nikjer v Sloveniji ni bil zabeležen tako močan upad številčnosti te vrste kot prav na Pohorju. Število aktivnih rastišč divjega petelina je padlo z več kot 70 v zgodnjih osemdesetih na vsega

dvanajst v letu 2000, pri čemer so vsa dokaj šibko aktivna (ČAS 2000).

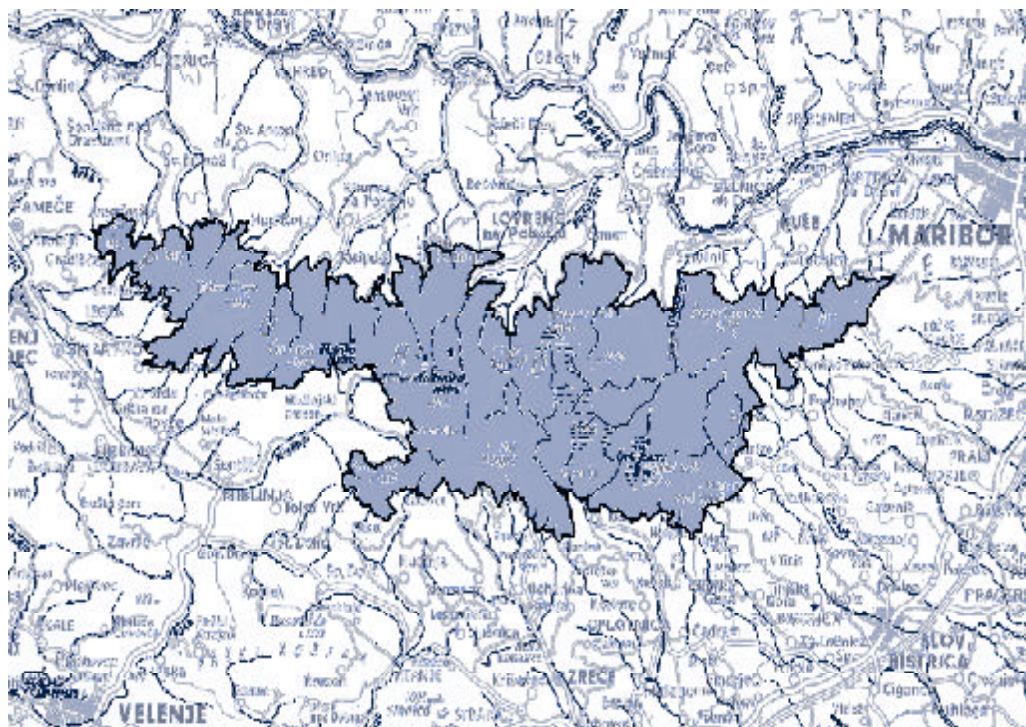
Zaradi tega so nadvse zaskrbljujoče težnje po nadaljnjem širjenju turističnih dejavnosti. Večina med njimi je tudi nezdružljivih s cilji predlaganega regijskega parka oziroma vsaj z varstvenim režimom, ki naj bi veljal v ožjem območju parka. Med temi je posebej problematična načrtovana izgradnja turistične ceste vzdolž celotnega slemena Pohorja (MILJEVIČ et al. 2000). Vse predlagane variante študije predvidevajo obnove obstoječih tras sedanjih lokalnih oziroma gozdnih cest in dograditev nekaterih novih povezav. Določeni predlagani odseki te ceste posegajo v najpomembnejše oziroma zaenkrat najbolj odmaknjene predele Pohorja. Ocenjujemo, da bi imela njena izgradnja z vsemi spremljajočimi dejavnostmi in posledično povečan promet velik negativen vpliv na populacije ogroženih vrst ptic.

SUMMARY

Pohorje is the largest predominantly silicate mountain range in Slovenia and represents the eastern boundary of the Slovene alpine area. Most of the sites that were designated as part of the Pohorje IBA lie at more than 1,000 m above sea level. The forests, with spruce as the predominant tree species, hold significant populations of the Pygmy Owl and the Tengmalm's Owl, which were first discovered here just a few years ago. The Pygmy Owl resides only in the highest parts of the Pohorje range, at an altitude of at least 1200 m, where it reaches high site population densities. The Black Grouse population here is small and is still decreasing but represents the southeastern border of the distribution range typical of the alpine population of the species. The Pohorje IBA supports some other threatened and locally occurring bird species of expressed national importance. The most important threat to bird species in this IBA comes from uncontrolled expansion of tourism and recreation activities, which seem to occupy a large part of the area.

NARAVOVARSTVENE SMERNICE

- Znižati intenziteto gospodarjenja z gozdom - puščanje večjega števila odmrlih dreves in mrtvega lesa.
- Večje število gozdnih oddelkov v zreli fazi popolnoma izvzeti iz gospodarjenja (predlagamo predele v okolici Osankarice).
- Gozdarske dejavnosti naj se izvajajo izven časa gnezditve kvalifikacijskih vrst.
- Vožnja po gozdnih cestah naj bo dovoljena samo gozdarskim delavcem - namestitvev zaklenjenih zapornic na odcepih teh cest.
- Omejitev širjenja infrastrukture smučarskega turizma - novih prog, nameščanja reflektorjev ipd.
- Omejitev masovnega avtomobilskega turizma.
- Preprečiti gradnjo načrtovane panoramske ceste.
- Omejitev dostopa na najpomembnejše in najbolj občutljive predele.
- Omejitev rekreacijskih in turističnih aktivnosti na določene dele.
- Prepoved vožnje z motornimi kolesi izven cest.

Vir za kartografsko osnovo: Topografska karta Slovenije 1: 250 000, © Geodetska uprava Republike Slovenije, 1995

KOZJANSKO - JOVSI

Kozjansko - Jovsi

Površina: 11.890 ha

Nadmorska višina: 142 – 562 m

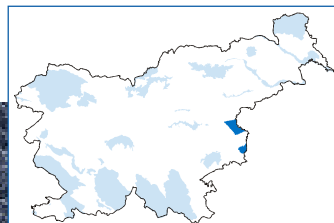

foto: Tomaž Jančar

Kosec <i>Crex crex</i>	15-25	C1	1999-2002	A
Srednji detel <i>Dendrocopos medius</i>	30-40	C6	2001	A
Vijeglavka <i>Jynx torquilla</i>	600-800	C6	1999	A
Črna štoklja <i>Ciconia nigra</i>	1		1993-2002	A
Prepelica <i>Coturnix coturnix</i>	50-100		1992-1999	B
Kozica <i>Gallinago gallinago</i>	6*		1992	A
Veliki skovik <i>Otus scops</i>	30-40		1992-2001	B
Pogorelec <i>Phoenicurus phoenicurus</i>	500-700		1999	A
Kobilčar <i>Locustella naevia</i>	40		1993	A
Bičja trstnica <i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	60		1992-1993	A
Rjavi srakoper <i>Lanius collurio</i>	1500-2500		1999	A
Črnočeli srakoper <i>Lanius minor</i>	3-5		1993-2001	A

* – gnezdi neredno

Ostale vrste z Dodatka I Ptičje direktive: Bela štoklja *Ciconia ciconia*, sršenar *Pernis apivorus*, kozača *Strix uralensis*, podhujka *Caprimulgus europaeus*, pivka *Picus canus*.

GEOGRAFSKI OPIS

IBA je v geografskem pogledu precej neenoten in zajema od severa proti jugu naslednje pokrajine: Kozjansko, Bizeljsko gričevje in vzhodni del Brežiškega polja. Vse tri pokrajine pripadajo različnim mezoregijam in predstavljajo najjužnejši del Panonskega sveta v Sloveniji (PERKO & OROŽEN ADAMIČ 1998). Kozjanska pokrajina je ločena od ostalega dela območja s skrajnim vzhodnim delom Posavskega hribovja, ki tukaj z grebenom Orlice (686 m n. v.)

foto: Peter Buchner

Zelo velik delež slovenske populacije vijeglavke *Jynx torquilla* gnezdi na Kozjanskem.

sega vse do Sotle. Kozjansko je gričevnata pokrajina z nadmorskimi višinami do 500 metrov. Proti vzhodu se postopno znižuje v ravninski svet ob Sotli. Bizeljska krajina je bolj odprta proti jugu in zato toplejša kot Kozjanska. Na območju IBA je zastopana le z majhnim odrastkom Kapelskih goric, ki se zajeda na jugu globoko v ravnino Brežiškega polja in ločujejo gozd Dobrava od poplavne površine reke Sotle v Jovsih. Na vzhodu omejuje IBA državna meja z Republiko Hrvaško.

Gričevja gradijo v glavnem kamnine iz mlajšega terciarja med katerimi prevladujejo laporji. V dolinah rek in potokov najdemo meljaste in glinaste kvartarne nanose. Podnebje je tukaj zmerno celinsko, od podnebja v SV delu Panonskega sveta se loči predvsem po večji količini padavin (povsod nad 1000 mm) (PERKO & OROŽEN ADAMIČ 1998).

Praktično celotna Kozjanska pokrajina in vse ravnice ob Sotli severno od Stare vasi, ki spadajo v IBA, so del Kozjanskega regijskega parka, ustanovljenega kot Spominski park Trebče leta 1981. Jovsi uživajo status naravnega spomenika (Uradni list RS 58/95). V prihodnosti je

načrtovana širitev parka, tako da bo ta zajemal tudi Dobravo in Jovse. S tem bo celoten IBA v regijskem parku.

IBA je v Kozjanski pokrajini kljub močni depopulaciji v preteklih desetletjih precej gosto naseljen, vendar brez večjih naselij (PERKO & OROŽEN ADAMIČ 1998). Neposeljena sta le gozd Dobrava in Jovsi.

ORNITOLOŠKI POMEN

Največji del IBA-ja predstavlja relativno dobro ohranjena ekstenzivna kulturna krajina, prevladujoča na Kozjanskem. V tem mozaiku različnih življenjskih prostorov, kjer se prepletajo manjše vasi in domačije z visokodebelnimi sadovnjaki, travniki, posameznimi njivami, mejicami in gozdnimi robovi, najdemo številne vrste ptic. Mnoge med njimi imajo v Srednji Evropi status ogrožene vrste (TUCKER & HEATH 1994). Večini med njimi kaže slabo tudi v mnogih drugih regijah s prevladujočim intenzivnim kmetijstvom po Sloveniji (JANČAR et al., v tisku). Po zaslugi obsežnega in metodološko dovršeno

načrtovanega popisa, opravljenega s strani članov DOPPS v letu 1999, imamo na voljo tudi natančne populacijske ocene in podatke o gostotah vseh ptic gnezdljk tega območja (JANČAR & TREBUŠAK 2000).

Med njimi ima posebno mesto vijeglavka *Jynx torquilla*, ki tukaj dosega resnično izredno visoke gostote. Najvišje lokalne gostote smo ugotovili v dobro osončenih sadovnjakih osrednjega dela Bizeljskega gričevja. Kljub temu menimo, da gledano v celoti populacija na Bizeljskem ni tako velika, saj tukaj prevladujejo dokaj intenzivni vinogradi. Visoka populacijska ocena na tem območju je posledica dejstva, da smo na naključno izbranih popisnih transektih popisovali le v predelih z nadpovprečno dobrim habitatom za vijeglavko. Menimo, da je najpomembnejše območje za vijeglavko tipična Kozjanska pokrajina s številnimi ekstenzivnimi visokodebelnimi sadovnjaki. Ti ji poleg primernih gnezdišč verjetno nudijo še obilico njene najbolj priljubljene hrane - mravelj. Po trenutno znanih podatkih predstavlja populacija vijeglavke na Kozjanskem kar 25-30% celotne slovenske populacije in je nedvomno ključnega pomena za dolgoročno ohranitev te vrste pri nas. Podobno navezanost na stare sadovnjake

kaže tudi pogorelček *Phoenicurus phoenicurus*, ki je na Kozjanskem precej pogosta vrsta. Na meji med ravninskim svetom in Bizeljskim gričevjem lahko spomladi poslušamo značilno monotono oglašanje velikega skovika *Otus scops*. V najvišjih gostotah gnezdi v okolici vasi na robu Jovsov. Čeprav spada rjavi srakoper *Lanius collurio* zaenkrat še med pogoste vrste ptic v Sloveniji, je močna populacija na IBA-ju pomembna. Ta ptica gnezdi tukaj v relativno visokih gostotah, enakomerno razporejena na veliki površini v različnih tipih habitatov. Podobno velja tudi za divjo grlico *Streptopelia turtur* in prosnika *Saxicola torquata*.

Na južnem delu IBA-ja se nahaja velik in v osrednjem delu dobro ohranjen nižinski gozd Dobrava. V vseh starejših sestojih Dobrave z večjim deležem hrasta najdemo srednjega detla *Dendrocopos medius*, najbolj značilno ptico tega življenjskega prostora. Srednji detel gnezdi tukaj v gostoti približno 1 par / 10 ha, razen v manjšem predelu z značajem gozdnega rezervata, kjer gnezdi 3 pari na površini vsega nekaj hektarov. Zanimivo je, da je bil srednji detel ugotovljen tudi v sestojih hrastovega gozda z visokim deležem smreke. Od redkih vrst velja omeniti črno štokljo *Ciconia nigra*, ki tukaj

foto: Hrvoje Oršanič
Pogled na ekstenzivne vlažne travnike v Jovsih iz zraka.

redno gnezdi že vrsto let (VOGRIN & HUDOKLIN 1993).

Zelo ogrožen življenjski prostor v Sloveniji so vlažni travniki, še posebej velja to za Panonski svet. Največji ohranjeni kompleks travnikov tega tipa v Panonskem svetu najdemo v Jovsih, nekaj manjših površin pa je tudi vzdolž Sotle in pri Podsredi. Na večini od njih smo v preteklih letih popisali nekaj teritorialnih koscev *Crex crex*, večjo populacijo pa v Jovsih. Njihovo število tod precej niha, v posameznih letih smo našli med 6 in 17 osebkov (TRONTELJ 1995 in 2001). Jovski nudijo gnezdišča nekaterim vrstam ptic, ki so pri nas na robu izumrtja. Med njimi sicer redno gnezdi le črnočeli srakoper *Lanius minor*, medtem ko je zlatovranka *Coracias garrulus* speljala svoj zadnji zarod že leta 1993. Gnezdenje kozice *Gallinago gallinago* je odvisno predvsem od namočenosti terena, saj je v letih z bolj suho pomladjo na območju ni (TRONTELJ & VOGRIN 1993). Sicer tukaj srečamo vse tipične vrste vlažnih nižinskih travnikov: bičjo trstnico *Acrocephalus schoenobaenus*, prepelico *Coturnix coturnix*, rjavo penico *Sylvia communis* in druge. Vse dosegajo najvišje gostote v zgornjem delu Jovsov, kjer so najbolj vlažni travniki (TRONTELJ & VOGRIN 1993). Skoraj

popolnoma manjka le repaljščica *Saxicola rubetra*, ki je s tem svoja zadnja gnezdišča v Panonskem svetu pri nas očitno dokončno izgubila. Verjetno najvišjo gostoto v Sloveniji ima tukaj kobiličar *Locustella naevia*, malo poznana in predvsem ponoči aktivna vrsta ptice.

HABITATI

Najpomembnejši habitat za ogrožene vrste ptic na Kozjanskem so visokodebelni sadovnjaki. Zelo številni sadovnjaki so večinoma stari in zapuščeni ter kot taki v optimalni fazi za vrste ptic, vezane na ta tip habitata.

Del tradicionalnega mozaika na tem območju so tudi ekstenzivni travniki. Prevladujejo različni tipi srednjeevropskih mezotrofnih do evtrofnih travnikov iz zveze *Arrhenatherion* (B. GORŠAK, pisni vir). Bolj suhe oblike srečamo na pobočjih Kozjanskega, vlažnejše pa v večjem delu Obsotelja in Jovsih. Tukaj najdemo ponekod vlažne travnike iz reda *Molinietalia* s prevladujočo travo modro stožko *Molinia caerulea*, ki so razviti na negnojnih, spomladi kratkotrajno poplavljenih tleh (KALIGARIČ & SELIŠKAR 1999). Na trajno vlažnih tleh v

foto: Tomaž Jančar

Nadomeščanje starih sadovnjakov s plantažami ogroža številne vrste ptic.

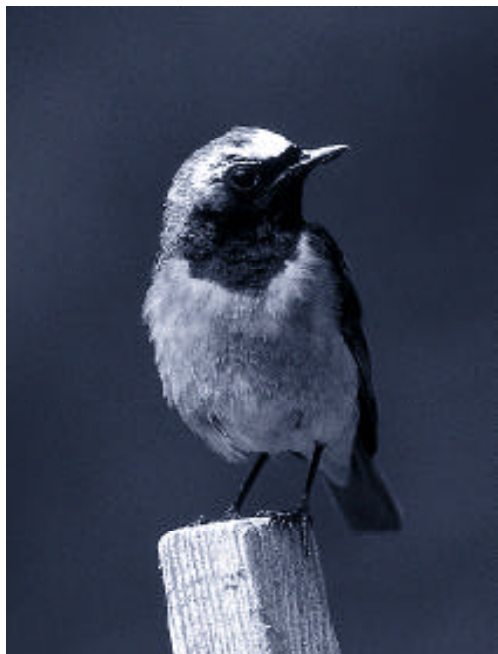

foto: Peter Buchner
Pogorelec *Phoenicurus phoenicurus* je vezan na stare visokodebelne sadovnjake.

severnem delu Jovsov pod krajem Kapele prevladujejo na razmeroma veliki površini združbe visokih šašov *Magnocaricion* z visokim deležem ločkov in močvirske perunike *Iris pseudacorus* (TRONTELJ & VOGRIN 1993).

Vzdolž meandrirajoče Sotle je bolj ali manj ohranjen pas belega vrbovja *Salicetum albae*, ki ga v glavnem sestavljata bela *Salix alba* in krhka vrba *S. fragilis*. Ob Sotli in Bistrici v ravninskem delu Kozjanske pokrajine najdemo tudi travnike z visokimi steblikami, kot so na primer potočno osatovje *Cirsietum rivularis* in travniki mehkega osata *Angelico-Cirsietum oleracei* (B. GORŠAK, pisni vir). Vsi so potencialno prebivališče kosca. IBA na Kozjanskem ne obsega velikih gozdnih površin, saj gozd tukaj ne sodi med pomembnejše habitate za ptice. Nekoliko večji sestoji ilirskega bukovega gozda na karbonatni podlagi (B. GORŠAK, pisni vir) so le severno od Podsrede.

Nasprotno je zelo pomembna Dobrava, velik nižinski gozd doba in belega gabra *Quercus robur*-*carpinetum*. Čeprav so ponekod dele hrastovo-gabrovega gozda nadomestili z nasadi zelenega bora *Pinus strobus*, je velik del gozda razmeroma dobro ohranjen.

OGROŽENOST

Ptice starih visokodebelnih sadovnjakov ogroža nadomeščanje teh sadovnjakov z intenzivnimi plantažami. V takšnih sadovnjakih so možnosti ptic za gnezdenje in prehranjevanje nične zaradi pomanjkanja ustreznih gnezdišč, uporabe herbicidov za zatiranje talne vegetacije in pogostega škropljenja. Grožnjo predstavlja tudi zapuščanje ekstenzivnih sadovnjakov. Če se drevesa ne obnavljajo oziroma zanje ni primerno poskrbljeno, prej ali slej propadejo. Zapuščeni sadovnjaki se zaraščajo z gozdom. Pestro mozaično in močno razdrobljeno kulturno krajino ogroža združevanje manjših njiv v večje, intenzivno obdelovane kmetijske komplekse, kjer številne vrste ogroženih ptic ne morejo preživeti. Posledica intenziviranja kmetijske proizvodnje je tudi izginjanje mejic, grmišč in pasov drevja (po JANČAR 2000).

Travniki v Jovsih so ogroženi zaradi opuščanja poznopoletne košnje, kar vodi v njihovo zaraščanje. V letih 2000-2002 so bili izvedeni melioracijski posegi na predelih severno od Jovsov, še vedno pa obstajajo želje lokalnih posameznikov po poglobitvi osrednjega kanala Šica, kar bi preprečevalo poplave in omogočalo zgodnjo košnjo. Zgodnja košnja bi imela velik negativen vpliv na gnezdeče vrste travniških ptic. Negativen vpliv lahko imajo tudi različne utrditve poljskih poti, ki bi povečale število neozaveščenih obiskovalcev. Za tipe travnikov kakršne srečamo v Jovsih, je paša drobnice iz naravovarstvenega vidika povsem neprimeren način izkoriščanja. Takšne načrte je treba v prihodnosti še naprej preprečevati (H. ORŠANIČ, pisni vir).

SUMMARY

The Kozjansko-Jovsi IBA largely comprises a well-maintained traditional cultural landscape with numerous traditional orchards. The orchards provide habitat for a large Wryneck population, estimated at almost a third of the bird's entire population in Slovenia. Another threatened species that is fairly common in the same habitat type here is the Common Redstart. The area is part of the Kozjansko Regional Park, which considers in its development plans

bird species of nature conservation importance. Although small in surface area, the last remaining lowland wet meadows in the Panonnian plain are an important part of the Kozjansko-Jovski IBA. It is here that the largest Corncrake population in this part of the country can be

found. The IBA also comprises about 1000 ha of lowland oak-hornbeam forest Dobrava. Its central part is an important nesting ground for the Middle-spotted Woodpecker. In the future, the Kozjansko Regional Park is expected to expand so as to cover the entire IBA.

NARAVOVARSTVENE SMERNICE

- Ohranjanje visokodebelnih sadovnjakov in preprečevanje njihovega nadomeščanja z intenzivnimi plantažami za pridelavo sadja.
- Zagotoviti pticam prijazno gospodarjenje z visokodebelnimi sadovnjaki.
- Ohranjanje tradicionalne kulturne krajine.
- Ohraniti razmerje med travniki in njivami oziroma ga povečati v korist travnikov.
- Znižati intenziteto gospodarjenja z gozdom v Dobravi – puščanje večjega števila odmrlih dreves in mrtvega lesa.
- Gozdarske dejavnosti naj se izvajajo izven časa gnezditve kvalifikacijskih vrst.
- Nasade zelenega bora in drugih iglavcev postopno zamenjati z avtohtonimi vrstami dreves.
- Zagotoviti ekstenzivno kmetovanje na travnikih in preprečevati njihovo opuščanje.
- Preprečiti nadaljnje melioracije travnikov.
- Na večini potencialnih prebivališč kosca zagotoviti pozno košnjo travnikov.
- Preprečiti utrjevanje poljskih poti skozi Jovse.

Vir za kartografsko osnovo: Topografska karta Slovenije 1: 250 000, © Geodetska uprava Republike Slovenije, 1995

OSTENJA POSAVSKEGA HRIBOVJA

Rocky faces of Posavsko hribovje

Površina: 6840 ha

Nadmorska višina: 200 – 932 m

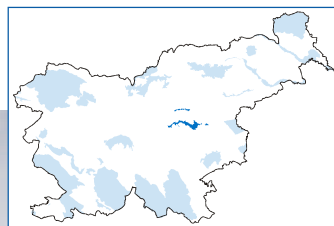

foto: Tomaž Mihelič

Sokol selec <i>Falco peregrinus</i>	10-12	C6	1999-2002	A
Planinski orel <i>Aquila chrysaetos</i>	1-2		1999-2002	A
Belovrati muhar <i>Ficedula albicollis</i>	50-100		2000	B
Skalna lastovka <i>Hirundo rupestris</i>	30-50		2000	A
Skalni strnad <i>Emberiza cia</i>	50-100		2000	B

GEOGRAFSKI OPIS

Čeprav celotno območje Ostenja Posavskega hribovja po površini ni prav najmanjše, pa površina habitata zaradi katerega je bilo opredeljeno kot IBA, ni veliko. Poleg travniških

območij, pomembnih zaradi kosca, je to edini IBA v Sloveniji z eno samo kvalifikacijsko vrsto. To je sokol selec *Falco peregrinus*, ki si gnezdišča izbira v pasu skalnatih sten nad najožjim delom doline reke Save in spodnjega toka Savinje. Območje sega od kraja Mošenik

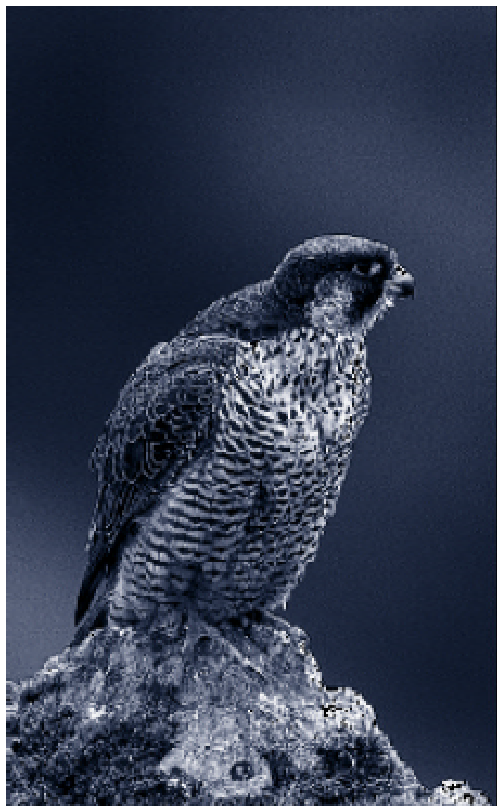

foto: Dietmar Nill

Na IBA-ju najdemo največjo zgoštev gnezd sokola selca *Falco peregrinus* v Sloveniji.

na zahodu, od koder se razprostira proti vzhodu vzdolž Save do Čelovnika pri Zidanem Mostu. Od tukaj se nadaljuje na severovzhod ob Savinji do Kozjice (513 m n. v.) nad Rimskimi Toplicami. Do naselja Brodnice sega IBA tudi v dolino pritoka Savinje, potoka Gračnice. Meja tega dela območja poteka po zgornjem robu zelo strmih oziroma prepadnih območij rečne doline. Obe reki sta si tukaj vrezali svojo strugo v apneniške kamninske plasti, ki gradijo del Posavskega hribovja, v geološkem žargonu poznan kot litijska antiklinala.

IBA ima poleg opisanega še dva manjša dela, povsem ločena od osrednjega. Najmanjši del zajema stene Krničje peči in Vranjih peči pri Mišjem dolu. Tretji del območja leži na severnem robu Posavskega hribovja, nad Mrzlico in Čemšeniško planino. Obsega ozek pas hribov s skalnatimi stenami med vrhoma Kamnik (856 m n. v.) nad Pongracem na vzhodu in Kravico (909 m n. v.) na zahodu.

Podnebje je zmerno celinsko, s povprečnimi letnimi temperaturami med 8 in 10°C in letno količino padavin med 1200 in 1300 mm (PERKO & OROŽEN ADAMIČ 1998).

ORNITOLOŠKI POMEN

Območju dajejo ornitološki pomen številne skalnate stene znotraj strmih bregov rečnih dolin. Skalnate stene so kompaktne in razčlenjene in s tem idealno gnezdišče sokolu selcu *Falco peregrinus*, strma pobočja nad dolinami in ravnici pa so zanj tudi odlično lovno območje. Tu vrsta ravno zaradi naravnih danosti dosega najvišjo populacijsko gostoto v Sloveniji.

Znotraj območja redno in uspešno gnezdi tudi par planinskega orla *Aquila chrysaetos*, kar je pomembno predvsem zato, ker je orel v tem delu Slovenije sicer izjemno redek.

Pogosta gnezdilka skalnih sten je tudi skalna lastovka *Hirundo rupestris*. Osebkni so bili znotraj gnezditvenega obdobja opazovani predvsem ob stenah v zahodnem delu območja (npr. Kravica). Skalne lastovke so bile praviloma opazovane ob stenah z visokimi previsnimi predeli. Vrsta je bila zelo redko opazovana na vzhodnem delu območja, čeprav so v tem delu celo najvišje skalnate stene.

V strmih skalnatih pobočjih, predvsem južno orientiranih, gnezdi tudi skalni strnad *Emberiza* *cia*. Najden je bil tako na dnu dolin v mozaični kulturni krajini, kot tudi v strmih pobočjih, kjer je gozdna vegetacija redka zaradi skalovitosti in strmine. V okolici Zidanega Mosta je bil v podobnem habitatu odkrit tudi plotni strnad *Emberiza* *cirlus*.

Značilen gnezdilec listnatih gozdov neposredno ob skalnatih stenah je belovrati muhar *Ficedula albicollis*. Ta vrsta sicer ni direktno povezana s skalnatimi stenami, saj navadno naseljuje gozdove z veliko odmrlega, stoječega lesa. Strma pobočja ob skalnatih stenah, ki onemogočajo gospodarjenje z gozdom, vrsti omogočajo preživetje. To je tudi eno izmed redkih območij v Sloveniji, kjer je vrsta pogosta v gozdovih z relativno tankim drevjem.

Značilen gnezdicec skalnatih sten je tudi krokar *Corvus corax*. Vrsta je pogosta znotraj celotnega območja, večkrat pa so bile v območju opazovane tudi večje skupine (do 30 ptic) spolno nezrelih osebkov.

V negnezditvenem obdobju je bil v stenah večkrat opažen tudi skalni plezalček *Tichodroma muraria*, po dosedaj znanih podatkih pa vrsta znotraj območja ne gnezdi.

HABITATI

Glede na cilje IBA-ja so edini pomemben tip habitata za sokola selca na tem območju skalnate stene. Obdajajo jih podgorski bukovi gozdovi *Hacquetio-Fagetum*, strma in topla skalnata pobočja nad levim bregom Save in v spodnjem toku Savinje pa poraščajo toploljubni bukovi gozdovi *Ostryo-Fagetum* (LOVRENČAK 1998), s primešanimi vrstami kot so črni gaber *Ostrya carpinifolia*, mali jesen *Fraxinus ornus* in mokovec *Sorbus aria*.

foto: Tomaž Mihelič
Pomembno gnezdišče sokola selca *Falco peregrinus* so tudi manjše stene.

foto: Tomaž Mihelič
Športno plezanje prepreči gnezdenje marsikateremu paru sokola selca *Falco peregrinus*.

OGROŽENOST

O ogroženosti območja govorimo z vidika varovanja ptic v skalnatih stenah. V zadnjih letih je opažen močan porast športnega plezanja in jadrnega padalstva. Oba lahko močno ogrozita sokola selca in planinskega orla. Zaradi izgradnje plezališča v območju je že propadlo eno gnezdo sokola selca. Plezalci so v prisojnih ostenjih aktivni praktično preko celega leta, zelo pogosti pa so v gnezditvenem obdobju.

Prav tako kot športno plezanje tudi jadrno padalstvo ogroža omenjeni vrsti, čeprav šport sam ni neposredno vezan na skalnate stene. Jadrni padalci so pogosti predvsem na prosojnih, strmih pobočjih v katerih so v skalnatih stenah lahko gnezdišča omenjenih dveh vrst ali pa njihova prehranjevališča.

Na območju je tudi nekaj lovskih in planinskih steza, ki so speljane v bližini gnezdišč sokola selca, vendar ob trenutnem obsegu ni opaziti, da bi tovrstna dejavnost ogrožala vrsto. Ob morebitnem porastu obiska poti in ob nadelavi novih pa je smiselna pazljiva naravovarstvena presoja.

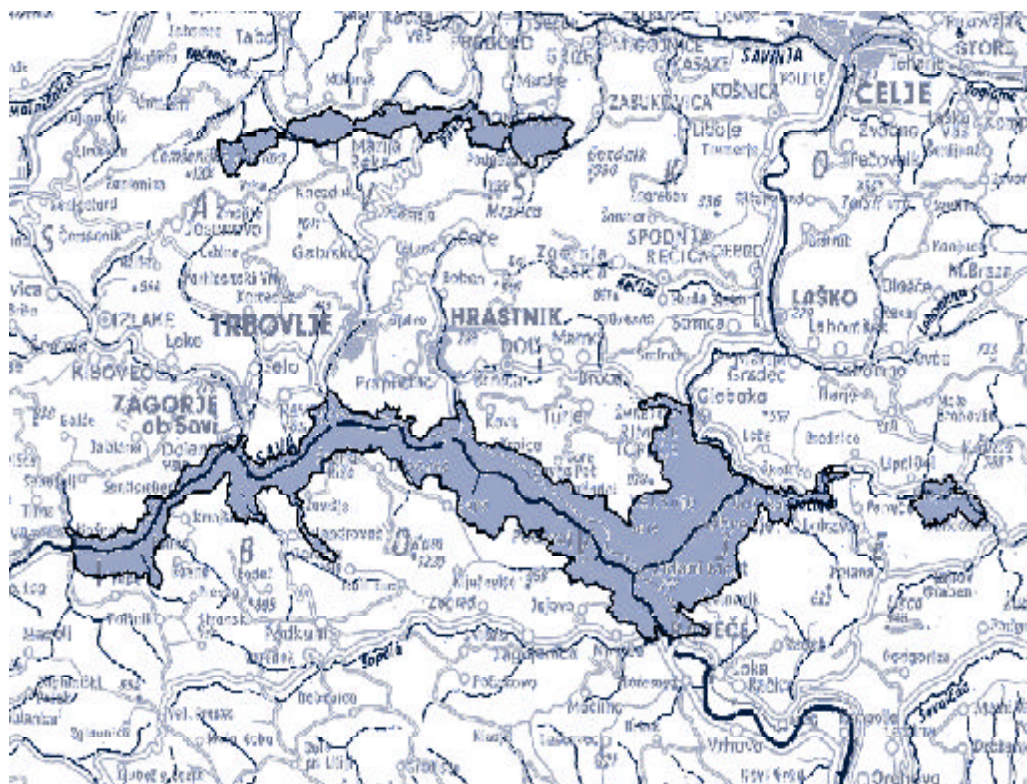
SUMMARY

This is the only IBA in Slovenia that only has one qualifying species, the Peregrine. The val-

ley of the Sava with its precipitous rock faces, which are an important breeding site of this species, takes up the largest part of the area. The IBA comprises another two similar territories, which are smaller in size and not connected with the main part of the area. However, all three parts of the IBA are connected through the exchange of breeding Peregrine pairs. The species is most seriously threatened by the popularisation and expansion of sport climbing, a recreation activity that is often performed at most inappropriate times.

NARAVOVARSTVENE SMERNICE

- Prepoved plezanja in jadralnega letenja v bližini gnezd planinskega orla in sokola selca, omejitev teh športov na določena območja.
- Naravovarstvena presoja ob pojavu kakršnih koli dejavnosti ali posegov v ali ob neposredni bližini skalnih sten.

Vir za kartografsko osnovo: Topografska karta Slovenije 1: 250 000, © Geodetska uprava Republike Slovenije, 1995

VZHODNI DEL KAMNIŠKO - SAVINJSKIH ALP IN KARAVANK

Eastern part of Karavanke and the Kamnik-Savinja Alps

Površina: 23.650 ha

Nadmorska višina: 550 – 2558 m

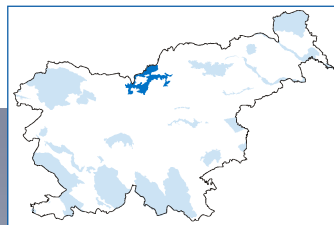

foto: Franc Smole

Sokol selec <i>Falco peregrinus</i>	5-6	C6	2002	A
Belka <i>Lagopus mutus</i>	40-70	C6	2001	A
Rušavec <i>Tetrao tetrix</i>	110-140*	C6	1999-2001	A
Gozdni jereb <i>Bonasa bonasia</i>	50-100	C6	2002	B
Divji petelin <i>Tetrao urogallus</i>**	60	C6	1999-2000	A
Mali skovlk <i>Glaucidium passerinum</i>	50-70	C6	2001	A
Koconogi čuk <i>Aegollus funereus</i>	35-55	C6	2001	B
Planinski orel <i>Aquila chrysaetos</i>	4-5		2001	A
Triprsti detel <i>Picoides tridactylus</i>	50-100		2002	B
Kozača <i>Strix uralensis</i>	5-10		2001	A
Komatar <i>Turdus torquatus</i>	200-300		2002	B
Planinska pevka <i>Prunella collaris</i>	200-300		2001	B
Skalni plezalček <i>Tichodroma muraria</i>	20-30		2002	B

* – število samcev

** – rastišča

Ostale vrste z Dodatka I Ptičje direktive: velika uharka *Bubo bubo*, pivka *Picus canus*, črna žolna *Dryocopus martius*, belohrbti detel *Dendrocopos leucotos*, rjavi srakoper *Lanius collurio*.

GEOGRAFSKI OPIS

IBA z gornjim imenom je v pokrajinskem pogledu neenoten. Njegove meje ne sledijo povsem v naravi jasno prepoznavnim enotam, kar je posledica uporabljenih kriterijev pri opredeljevanju IBA-jev. Meje potekajo v osnovi tako, da so vključeni vsi najboljše ohranjeni predeli habitatov kvalifikacijskih vrst ptic.

Geografsko gledano območje zajema dele mezonegij Kamniško-Savinjske Alpe in Vzhodne

foto: Jože Svetličič

Mali skovik *Glaucidium passerinum* živi v bližini gozdne meje.

Karavanke (PERKO & OROŽEN ADAMIČ 1998). Od prve ležijo znotraj IBA-ja naslednje skupine pogorja: Grintovci s Kalškim grebenom (2224 m n. v.), ki so osrednji in najvišji gorski greben med Kočno (2540 m n. v.) na zahodu in Ojstrico (2350 m n. v.) na vzhodu, Smrekovsko pogorje med Presečnikovim vrhom (1573 m n. v.) na zahodu in Smrekovcem (1577 m n. v.) na vzhodu ter nekaj planot. V celoti so vključene Veža (Dleskovaška planota) nad Podvolovljekom (do 2114 m n. v.), Raduha (do 2062 m n. v.) in vrhnji del planote Golte (do 1587 m n. v.). Sem spada tudi skrajni severovzhodni del Velike planine. Najbolj severovzhodni rob območja je predel med Ludranskim vrhom in Spodnjim Slemenom (1081 m n. v.) nad Javorjem. V predelu Grintovcev poteka meja območja po gozdni meji, tako da vsebuje tudi visokogorski planotast svet kot so na primer Veliki in Mali podi. V celoti zunaj meja območja so doline Robanov kot, Logarska dolina, Matkov kot, Kamniška Bistrica in Ravenska Kočna, pa tudi večji del Zgornje Savinjske doline. Izjema je manjši del pobočja nad Matkovim kotom med Lesnikovim in Pavličevim sedlom.

Od Vzhodnih Karavank je v IBA-ju le njihov severozahodni del, ki se vleče od Pavličevega sedla (1339 m n.v.) na zahodu, preko Olševe (1929 m n. v.) do Pece (2125 m n. v.) na vzhodu, kjer se konča na njenem pobočju nad krajem Podpeca. Ta del zajema tudi dolini Koprivne in Tople, ne pa tudi Bistre in severno od nje ležečega hribovja. S Kamniško-Savinjskimi Alpami se povezuje preko prelaza Spodnje Sleme (1254 m n. v.) nad Koprivno.

Kamninska zgradba tega območja je zelo raznolika. Prevladujejo karbonatne kamnine triasne starosti, med katerimi ima poleg apnenca pomemben delež tudi dolomit. V Smrekovškem pogorju najdemo zaradi vulkanskega delovanja v oligocenu kislila tla na silikatnih predorninah in tufih. Najstarejše kamnine na tem območju so iz paleozoika, srečamo pa jih v predelih nad Solčavo. Na planotastih delih Kamniško-Savinjskih Alp so pogosti različni kraški pojavi, zlasti brezna. Višji deli območja so praviloma brez površinskih voda, na njihovih vznožjih pa so pogosti izviri.

Tukaj se prepletajo značilnosti celinskega in gorskega podnebja. Kateri tip podnebja prevladuje, je odvisno predvsem od nadmorske višine. Količina padavin pada precej enakomerno od zahoda proti vzhodu ter od juga proti severu. Za bolj gorat osrednji del območja je značilno visoko število snežnih dni, ki se lahko nad 1500 metri nadmorske višine vzpne na skoraj pol leta, v najvišjih predelih Grintovcev pa na tri četrt leta (PERKO & OROŽEN ADAMIČ 1998).

IBA je redko poseljen, saj se posamezne kmetije in zaselki pojavljajo le v njegovem severnem delu, v Vzhodnih Karavankah. Meja do katere segajo posamezne kmetije je med 1200 in 1300 metri nadmorske višine. Tako visoko najdemo kmetije pod Mozganovim vrhom nad Koprivno ter na pobočju nad zgornjim delom Savinjske doline nad Solčavo. Pod vrhom Raduhe se nahaja znotraj območja IBA tudi Bukovnik, najvišja kmetija v Sloveniji (1327 m n. v.). Višje ležijo v IBA-ju le še gozdarske in lovske koče, planinske koče, bivaki ter nekateri drugi turistični objekti.

foto: Jože Svetličič

Zreli mešani gozdovi imajo največji pomen za ogrožene gozdne vrste ptic.

ORNITOLOŠKI POMEN

Najvišje predele IBA-ja, ki se dvigajo visoko nad gozdno mejo, naseljuje le malo vrst ptic. Med redkimi ptičjimi prebivalci tukaj je tudi belka *Lagopus mutus*. Njeno gnezdenje smo ugotovili v višinskem pasu med 1950 in 2200 metri, čeprav morda sega še kakšnih sto metrov višje. Prav to je razlog, da jo izven območja Grintovcev in Veže najdemo le še na najvišjih vrhovih Raduhe in Pece, kjer pa najbrž gnezdi le nekaj parov. Najvišja ugotovljena gostota na Malih podih pod Skuto znaša 4 pare / km², bolj običajno pa gnezdiijo belke v gostoti okoli 1 par / km². Najraje se zadržujejo tam, kjer med prevladujočim skalovjem še uspevajo posamezne travnate zaplate. Zaradi varovalno obarvanega svatovskega perja, pa lahko ponavadi precej neplašne ptice, v njihovem tipičnem habitatu kaj zlahka spregledamo.

Od zanimivejših vrst seže prav do najvišjih vrhov planinska pevka *Prunella collaris*, ki je tod najpogostejša vrsta. Najvišje ocenjene gostote na Velikih podih so okoli 10 parov / km². Tukaj si z njo delijo življenjski prostor le še postovka *Falco tinnunculus*, šmarnica *Phoenicurus ochruros*, planinska kavka *Pyrrhocorax graculus* in krokar *Corvus corax*. Številne skalnate stene ustrezajo skalnemu plezalčku *Tichodroma muraria*, ki pa ni prav pogost. Zaradi skritega in težko opaznega načina življenja je ena izmed slabše poznanih vrst. Podobno velja za skalno lastovko *Hirundo rupestris*, pred desetletjem v Sloveniji še skoraj neznano vrsto. Na območju Zgornje Savinjske doline je bilo njeno gnezdenje lokalnim poznavalcem poznano že vsaj deset let pred objavo o potrjenem gnezdenju te vrste leta 1988 v dolini Save Bohinjske (J. SVETLIČIČ & T. KLADNIK, ustni vir). Prave manjše kolonije skalnih lastovk so pogoste v večini primernih skalnatih sten. V nedostopnih skalnatih stenah nad dolinami gnezditja tudi planinski orel *Aquila chrysaetos* in sokol selec *Falco peregrinus*.

Območje, kjer gorski travniki prehajajo v pas ruševja oziroma se pojavljajo prvi zametki nižje ležečega gozda, je primerno za svatovske obrede ruševcev *Tetrao tetrix*. Močna rastišča te vrste so poznana na Peci, Raduhi in pod Kalškim

grebenom nad izvirom Kamniške Bistrice (J. SVETLIČIČ & T. KLADNIK, pisni vir; M. ŽNIDARŠIČ, ustni vir).

Pomembna vrsta je divji petelin *Tetrao urogallus*, saj prav na tem območju dosega najvišje gostote oziroma ima tukaj največje število rastišč v Sloveniji. Zlasti pomembni so Smrekovško pogorje, Raduha, območje med Peco in Olševo ter Golte. Ugotovljene gostote po podatkih Gozdarskega inštituta Slovenije so tukaj do 12 ptic / 10 km². Poleg dela Julijskih Alp v Sloveniji samo še tukaj najdemo rastišča s pet ali več svatovsko razporeženimi petelini na enem rastišču. Delež v preteklosti poznanih in sedaj opuščenih rastišč je na tem območju najmanjši v Sloveniji. Večina rastišč leži med 1400 in 1600 metri nadmorske višine. Podatki kažejo, da je v Sloveniji aktivna manj kot polovica znanih rastišč divjega petelina, vrsta pa še vedno upada (ČAS 2000 in 2001). S tega vidika je stabilna in razmeroma številčna populacija na IBA-ju velikega pomena za ohranitev te vrste pri nas.

Ponekod je pogost še naš zadnji član družine koconogih kur, gozdni jereb *Bonasa bonasia*, o katerem pa nimamo kvantitativnih podatkov, ki bi omogočali natančno oceno populacije. Raziskave s sosednjih predelov izven IBA-ja kažejo, da je tudi številčnost te vrste močno upadla (J. SVETLIČIČ & T. KLADNIK, ustni vir). Zelo redka in slabo poznana vrsta je belohrbti detel *Dendrocopos leucotos*. Doslej je bil opazovan le nekajkrat v najstarejših gozdnih sestojih, na primer v Lučki Beli, kjer skoraj zagotovo tudi gnezdi (T. KLADNIK, ustni vir).

Tako kot na večini drugih obsežnejših gozdnatih območij v Sloveniji, srečamo tudi tukaj več vrst gozdnih sov. Med njimi je še posebej številen najmanjši predstavnik, mali skovik *Glaucidium passerinum*, ki je na širšem območju Zgornje Savinjske doline zelo dobro proučena vrsta (VOGRIN & SVETLIČIČ 2001). Mali skovik najraje zaseda teritorije v nekoliko odprtih sestojih starih gozdov v pasu pod gozdno mejo. Kozača *Strix uralensis* dosega na območju severo-

foto: Tomaž Mihelič

Divji petelin *Tetrao urogallus* ima na IBA-ju najmočnejšo populacijo v Sloveniji.

vzhodno mejo svoje razširjenosti v Sloveniji, saj je v pogorjih severno od Savinje kljub načrtnemu iskanju nismo zasledili. Njena gostota je tod mnogo nižja kot v večjem delu gozdov južne Slovenije (MIHELIČ et al. 2001), kar pa ne zmanjšuje pomena populacije na robu areala.

HABITATI

Tako kot na mnogih drugih IBA-jih v Sloveniji, tudi tukaj po deležu pokrovnosti površja močno prevladuje gozd. Velika pokrajinska raznolikost območja in s tem rastiščnih razmer pogojuje v vegetacijskem pogledu uspevanje številnih tipov gozda. Gozdne združbe se pogosto spreminjajo na zelo majhnih predelih območja.

Pomembna združba, ki pokriva razmeroma velike površine je gorski bukov gozd *Ranunculo platentifoliae-Fagetum*. Ta gozd tvori na obrobju Grintovcev in na Veži gozdno mejo. Zaradi antropogenega vpliva je temu gozdu primešane precej smreke. V najvišjih legah, še zlasti na Veži in Peci, so obsežni sestoji macesna, ki prehajajo v grmovno združbo *Rhodothamno-Rhododendretum hirsuti*. Tukaj najdemo tudi predalpski jelovo-bukov gozd *Homogyno sylvestris-Fagetum*, ki je pomemben življenjski prostor malega skovika (VOGRIN & SVETLIČIČ 2001). Predele od Pavličevega sedla do Olševe ter med Olševo in Peco pokriva smrekov gozd z vijugavo masnico *Avenello flexuosae-Picetum* (MARINČEK & ČARNI 2002). Na ožjem območju grebena med Smrekovcem in Travnikom je še ohranjen naravni gozd bekice in smreke *Luzulo sylvaticae-Picetum*, ki je bil drugod po Sloveniji večinoma uničen (LOVRENČAK 1998).

Na predelih nad gozdno mejo se razprostirajo sestoji ruševja, ki oblikujejo združbo z navadnim slečnikom *Rhodothamno-Pinetum mugo* (LOVRENČAK 1998). Ti z naraščanjem nadmorske višine prehajajo v visokogorske travnike. Skupna površina teh na IBA-ju ni velika, saj tukaj prevladujejo različni skalnati habitati. V poglavju o ornitološkem pomenu območja smo med njimi že izpostavili pomen uravnanih predelov planot nad gozdno mejo in nižje ležečih skalnatih sten za ptice. Tipične

alpske travnike na izpostavljenih mestih nad 1900 metri nadmorske višine tvori združba čvrstega šaša *Caricetum firmiae*. Nižje segajo travniki pisane vilovine in vednozelenega šaša *Seslerio-Caricetum sempervirentis*. Južna pobočja Kamniških Alp porašča združba julijskega ušivca in pokončne stoklase *Pediculari-Brometum erecti*. Na silikatni podlagi širše okolice Smrekovca najdemo na travnikih antropogenega izvora sestoj volkovja z arniko *Arnico-Nardetum* (po GODICL 1990 in SELIŠKAR 1993).

OGROŽENOST

Zaradi velike gozdnatosti IBA-ja je raba prostora vezana predvsem na gospodarjenje z gozdovi, ki ni vselej prilagojeno zahtevam kvalifikacijskih vrst ptic. Zaradi že omenjenega velikega pomena območja za divjega petelina bi morali pri izkoriščanju gozdov upoštevati predvsem to vrsto. Temeljita srednjeročna strategija prilagojenega gospodarjenja je izdelana za Območno enoto Nazarje, vendar se zaenkrat še ne izvaja v celoti. To je deloma povezano s kompleksnostjo problematike ogroženosti divjega petelina. Optimalen habitat zanj predstavljajo mirni, stari gozdni sestoji s številnimi presvetlitvami in jasami, na katerih uspevajo maline in borovnice. S prilagojenim gospodarjenjem bi bilo možno vzdrževati dinamično stanje z večjim deležem za divjega petelina optimalnih faz. Ti ukrepi so smiselni le na velikih površinah (minimalno nekaj sto hektarjev).

Potencialni vzrok ogroženosti koconogega čuka *Aegolius funereus* je pomanjkanje starih bukovih dreves, saj je znano, da vrsta zaseda skoraj izključno stara dupla črne žolne *Dryocopus martius* v teh drevesih. Prav ta drevesa se zaradi visoke tehnološke vrednosti lesa intenzivno sekajo. Bolje se godi malemu skoviku, saj naseljuje gozdove okoli gozdne meje, ki imajo v glavnem funkcijo varovalnih gozdov.

Kljub temu, da je ruševca na IBA-ju razmeroma številen, ga ponekod ogroža zaraščanje opuščenih visokogorskih planin. Takšen primer

foto: Tomaž Mihelič

Belka *Lagopus mutus* gnezdi na IBA-ju v višinskem pasu med 1950 in 2200 metri.

je na Veži, kjer so bila v zadnjih 25. letih zaradi zaraščanja opuščena štiri nekdanja močna rastišča te vrste (J. SVETLIČIČ & T. Kladnik, pisni vir).

Na IBA-ju so razvite tudi številne oblike turizma in rekreacije. Sezona pohodništva se v glavnem začne šele pozno spomladi oziroma poleti, ko je najbolj kritičen del gnezditvenega obdobja pri občutljivih vrstah koconogih kurže mimo. Kljub temu je navzočnost velikega števila ljudi, zlasti ob koncih tedna na Peci in Raduhi, zaskrbljujoča.

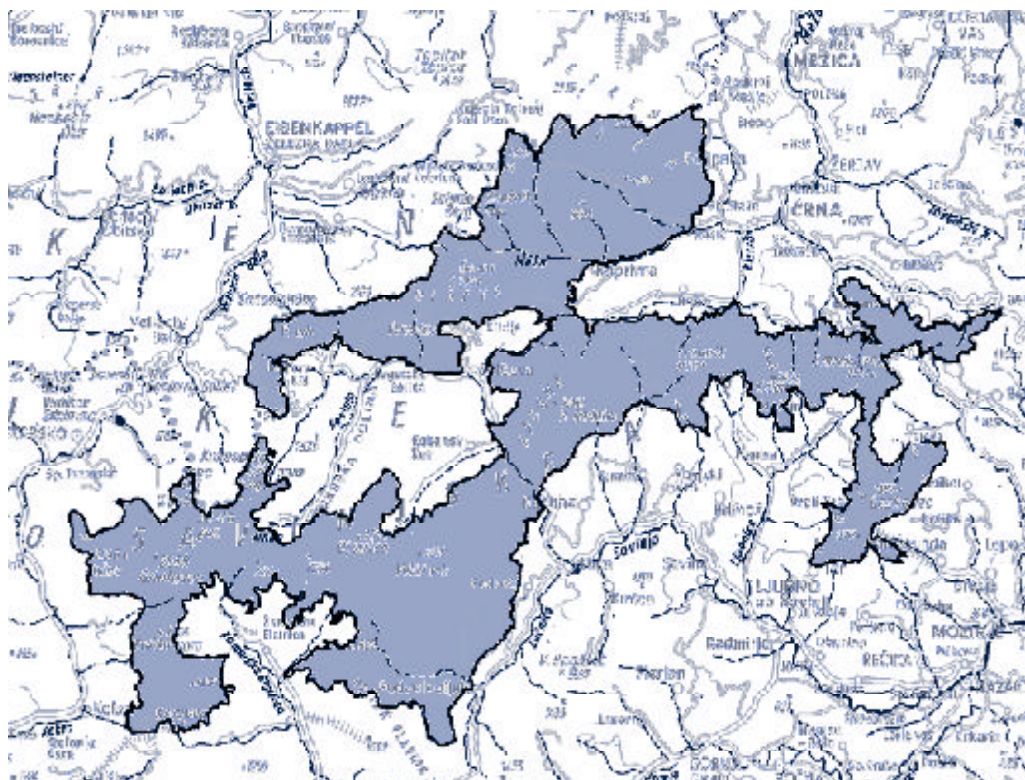
SUMMARY

The IBA comprises of the eastern part of the Karavanke and the Kamnik-Savinja Alps. It encompasses mountain ranges and plateaus covered with predominantly coniferous forests, while its highest parts reach high above the tree line. The altitude belt between 1950 and 2200 m above sea level is the habitat of the Ptarmigan. The Black Grouse population is quite large although the species is threatened in some sites

by the overgrowing of high-altitude mountain pastures. Well-preserved old forest stands support various forest owl species. Particularly abundant is the extensively studied Pygmy Owl, which has here recorded the highest breeding density in Slovenia. The Pygmy Owl occurs mostly in high-lying sites near the tree line. The Tengmalm's Owl is less numerous, while to the Ural Owl this IBA represents the northeastern boundary of its distribution range in Slovenia. The area is of special importance for the Capercaillie, since it contains more than 60 active leks of the species, the populations of which have in recent years decreased significantly in other parts of Slovenia. Forest management plans adjusted to the needs of the Capercaillie exist, but have not been fully implemented so far.

NARAVOVARSTVENE SMERNICE

- Znižati intenziteto gospodarjenja z gozdom – puščanje večjega števila odmrlih dreves in starih bukovih dreves.
- Večje število gozdnih oddelkov popolnoma izvzeti iz gospodarjenja.
Režim gospodarjenja na večjih površinah prilagoditi divjemu petelinu.
- Gozdarske dejavnosti naj se izvajajo izven časa gnezditve kvalifikacijskih vrst, še posebej v bližini rastišč divjega petelina.
- Vzdrževati obstoječe visokogorske planine.
- Vožnja po gozdnih cestah naj bo dovoljena samo gozdarskim delavcem - namestitvev zaklenjenih zapornic na odcepkih teh cest.
- Omeji naj se gradnja novih gozdnih prometnic.
- Prepoved plezanja v bližini gnezd planinskega orla in sokola selca, omejitev tega športa na določena območja.
- Omejitev vseh oblik zračnih športov.
- Rekreatijske in turistične dejavnosti omejiti na za to predvidene poti in območja.

Vir za kartografsko osnovo: Topografska karta Slovenije 1: 250 000, © Geodetska uprava Republike Slovenije, 1995

SNEŽNIK - PIVKA

Snežnik plateau and Pivka valley

Površina: 54.810 ha

Nadmorska višina: 520 – 1796 m

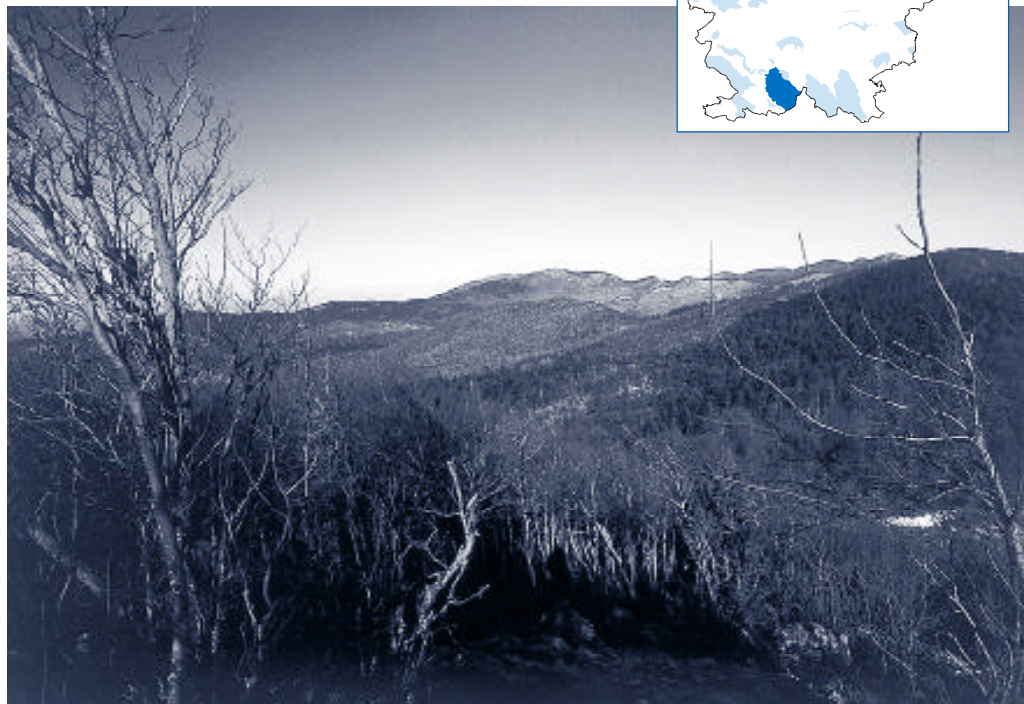
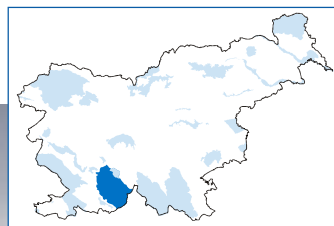

foto: Slavko Polak

Kotorna <i>Alectoris graeca</i>	10-20	C6	2001	A
Kosec <i>Crex crex</i>	17-25	C1	1999	A
Podhujka <i>Caprimulgus europaeus</i>	100-200	C6	2002	B
Kozača <i>Strix uralensis</i>	140-200	C6	1997-2001	A
Koconogi čuk <i>Aegolius funereus</i>	40-70	C6	1997-2001	B
Hrblski škrjanec <i>Lullula arborea</i>	200-300	C6	2002	B
Pisana penica <i>Sylvia nisoria</i>	50-100	C6	2002	B
Kačar <i>Circus gallicus</i>	2-3		1999	B
Dívji petelin <i>Tetrao urogallus</i> *	4		1999-2000	A
Skalni golob <i>Columba livia</i>	2-60		1994-1999	B
Smrđokavra <i>Upupa epops</i>	30-50		1994-1999	B
Velika uharica <i>Bubo bubo</i>	1-3		1999	A
Slegur <i>Monticola saxatilis</i>	40-50		1999	A
Rjava cipra <i>Anthus campestris</i>	5-10		2000	A
Repaljščica <i>Saxicola rubetra</i>	100-200		2002	B

* – rastišča

Ostale vrste z Dodatka I Ptičje direktive: črna škorklja *Ciconia nigra*, sršenar *Pernis apivorus*, beloglavi jastreb *Gyps fulvus* (poletni gost), planinski orel *Aquila chrysaetos*, sokol selec *Falco peregrinus*, gozdni jereb *Bonasa bonasia*, tripsti detel *Picoides tridactylus*, pivka *Picus canus*, črna žolna *Dryocopus martius*, rjavi srakoper *Lanius collurio*, vrtni strnad *Emberiza hortulana*.

GEOGRAFSKI OPIS

Mednarodno pomembno območje za ptice Snežnik - Pivka je med vsemi novimi IBA-ji največje, saj obsega več kot 500 km². Območje se razteza od prehoda avtoceste Ljubljana-Kozina čez Postojnska vrata na severu, do državne meje na jugu, preko katere sega v svojem naravnem nadaljevanju v Gorskem Kotarju na Hrvaškem. To je pretežno planotast, vendar zelo razgiban svet s povprečno nadmorsko višino blizu 1000 metrov. Sestavljata ga dve veliki planoti: Javorniki na severu in Snežnik na jugu. Meja med njima poteka po Mašunskem dolu. Na

foto: Mirko Perušek

Najpomembnejša ptičja vrsta v obsežnih jelovo-bukovih gozdovih tega območja je kozača *Strix uralensis*.

severovzhodu območje omejuje zaporeden niz kraških polj: Unškega polja, Cerkniskega polja, Loške doline in Babnega polja. Na tej strani se planota naglo zniža za nekaj sto metrov. Jugozahodna meja območja poteka po robu planote nad dolinama Reke in Pivke. Na zahodu, med naseljema Rakitnik in Šembije, se planota zlagoma spušča v Pivško podolje, katerega večji del prav tako leži znotraj IBA-ja. Planotasti del IBA-ja je praktično v celoti pokrit z gozdom. Tukaj ni niti enega stalnega naselja (PERKO & OROŽEN ADAMIČ 1998).

Planoto gradijo večinoma kredni apnenci, na katerih so se izoblikovali številni kraški pojavi, kot so na primer koliševke, vrtače, številne jame in nad robom planote obvisela nekdanje rečne doline – drage (PERKO & OROŽEN ADAMIČ 1998). Daleč najvišja točka tega območja je Snežnik (1796 m n. v.), markanten in iz vseh strani zelo izstopajoč vrh.

Površinskih voda na območju skorajda ni, razen ponikalnice Rak v Rakovem Škocjanu in Pivke, ki pa je v svojem zgornjem toku nad krajem Prestranek

le občasno tekoča reka. Kljub temu, da je njen celoten tok na IBA-ju reguliran, Pivka redno poplavlja. Dno rečne doline tvorijo rečni nanosi na zakraselem svetu. Vzporedno z dolino najdemo na njeni vzhodni strani celo serijo kraških globeli, ki se ob visoki vodi spremenijo v jezera (PERKO & OROŽEN ADAMIČ 1998). Njihov pomen za vodne ptice je majhen, z izjemo največjih dveh, Petelinskega in Palškega jezera.

Območje Snežnika in Javornikov je zaradi večje nadmorske višine precej hladno. Sodi med najbolj namočene regije v Sloveniji, saj pade letno skoraj 3000 mm padavin. Največ padavin prejmejo južna pobočja Snežnika, kar je posledica bližine Kvarnerskega zaliva. (PERKO & OROŽEN ADAMIČ 1998).

ORNITOLOŠKI POMEN

Obsežni jelovo-bukovi gozdovi, ki predstavljajo glavni del IBA-ja, sodijo med največje strnjene gozdne sestoje pri nas. Največja ornitološka posebnost tega tipa gozda v južni polovici slovenskega ozemlja je, po dosedanjih ugotovitvah, kozača *Strix uralensis*. Ta vrsta sove je pogosta in razširjena na celotnem območju Javornikov in Snežnika, kjer so bile ugotovljene zelo visoke gostote. Gostote na Javornikih, kjer je bilo opravljenih tudi največ načrtnih popisov te vrste, so tačas celo najvišje znane gostote kozače v Evropi. Znašajo do 6 parov / 10 km² (PREŠEREN & KOHEK 2001). Kozača tukaj gnezdi že ob vznožju planot na nadmorski višini 700 metrov, bolj pogosto pa v višinskem pasu med 900 in 1200 metri (MIHELIČ et al. 2000). Manj zanesljive podatke o gostatah imamo za druge vrste gozdnih sov, kot sta koconogi čuk *Aegolius funereus* in mali skovik *Glaucidium passerinum*. Ker je dovolj primerne habitat, je prav mogoče, da je njuna populacija precej večja, kot jo trenutno ocenjujemo.

Podobno kot drugod v dinarskem svetu Slovenije je ena izmed zelo ogroženih vrst na tem območju divji petelin *Tetrao urogallus*. Položaj je še slabši kot na Kočevsko-kolpskem območju, saj so bila konec devetdesetih let aktivna le še štiri rastišča (ČAS 2000).

Na manjšem delu območja se nad dolino Pivke in Reke nahajajo visokokraški suhi travniki oziroma pašniki, v dolini Pivke pa močvirni travniki. Ptičji združbi, ki živita na teh dveh tipih travnikov, sta zelo značilni in med seboj popolnoma različni. Tako kot mnoge druge dobro ohranjene močvirne travnike na Notranjskem, tudi te v ornitološkem smislu označuje gnezdenje kosca *Crex crex*. Glavno naselitveno območje te vrste je med krajema Selce in Šembije. Večina koscev se zadržuje na dnu doline ob reki Pivki in v kraških globelih, posamezni pa so bili popisani tudi na gorskih travnikih južnih obronkov Snežniške planote. Kosca tukaj spremlja repaljščica *Saxicola rubetra*, ki dosega gostote od 18 do 28 parov / km² (TOME 2001). Druge pogoste travniške vrste ptic so še poljski škrjanec *Alauda arvensis*, rjava penica *Sylvia communis* in veliki strnad *Miliaria calandra*. Redkejša in bolj skrivnostna vrsta je pisana penica *Sylvia nisoria*, ki pa ponekod, kot na primer na Palškem jezeru, gnezdi v visokih gostotah (TOME 2001). Takoj, ko se nekoliko dvignemo nad dno doline, lahko

ponoči prisluhnemo značilnemu oglašanju podhujke *Caprimulgus europaeus*. Ta vrsta je razširjena vse do predelov, kjer še zadnje odprte površine na robu planote preidejo v sklenjen gozd. Na pobočjih snežniške planote so pogostejše tudi smrdokavre *Upupa epops*, ki jim ustreza bližina ekstenzivnih pašnikov, kjer si iščejo hrano. Čeprav gnezdiijo posamezni pari slegurja *Monticola saxatilis* že v kamnolomih nad Ilirsko Bistrico, so njihovo najpomembnejše območje suhi skalnati travniki višje nad dnom doline (SURINA 1999). To je eno izmed najpomembnejših območij za to vrsto v Sloveniji. V nacionalnem merilu zelo redka vrsta je rjava cipa *Anthus campestris*. Nekaj gnezdečih parov lahko najdemo na razgaljenih, peščenih površinah vojaških vadbišč, na primer pri kraju Bač (POLAK 1991). Tukaj so tudi edina redno zasedena potrjena gnezdišča kupčarja *Oenanthe oenanthe* izven alpskega prostora pri nas. Morda je nekoliko presenetljiva velika redkost kotorne *Alectoris graeca* na IBA-ju, saj smo kljub načrtnemu iskanju našli le nekaj parov (B. SURINA, pisni vir), kar pa se ujema s splošno

foto: Slavko Polak
Suhi kraški travniki na Volovji rebri nad dolino Pivke.

slabo zastopanostjo te vrste na slovenskem dinarskem krasu.

Malo vemo ornitologi tudi o skalnem golobu *Columba livia*, predvsem o njegovem poreklu. Nekoč so divji skalni golobi množično gnezдили v številnih globokih breznih tega območja. Brezna so danes pretežno brez golobov (S. POLAK, pisni vir). Domnevno »čisti« skalni golobi še vedno gnezdiijo v steni pri Podtaboru (SURINA 1999).

HABITATI

Krepko čez 50% IBA-ja pokrivajo obsežni jelovo-bukovi gozdovi *Omphalodo-Fagetum*. Poleg obeh prevladujočih drevesnih vrst je danes tukaj tudi precej smreke. Na severni strani območja uspevajo gozdovi na nadmorski višini od 700 do 1300 metrov. Na IBA-ju je zanje značilna razmeroma dobra ohranjenost z visoko hektarsko lesno zalogo in velikim letnim prirastkom (PERKO & OROŽEN ADAMIČ 1998). Zaradi naštetih odlik imajo jelovo-bukovi gozdovi na tem območju tudi največji pomen za gozdne ptice. Na bolj skalnati in razgibani podlagi nad 1100 metri nadmorske višine srečamo ponekod v okolici Snežnika in na Javornikih gorske bukove gozdove *Ranunculo platanifolii-Fagetum*, kjer ima bukev daleč največji delež. Takšen je na primer gozdni rezervat Ždrocle na južnem robu Snežnika. V najvišjih legah pod vrhom Snežnika gradi gozdno mejo subalpinski bukov gozd *Polysticho lonchitis-Fagetum*, ki se pojavlja v višinskem pasu od 1400 do 1600 metrov. Bukov ima tukaj zaradi klimatskih razmer in gospodarjenja v preteklosti nizko rast (ACCETTO 1999). Tik pod vrhom Snežnika najdemo nad gozdno mejo pas ruševja *Hyperico richeri-Pinetum mugos*, ki se nekoliko razlikuje od alpske oblike te združbe. Najbolj razširjeno travniško združbo na samem vrhu Snežnika tvorita travnolistna vrčica in čvrsti šaš *Edraiantho graminifolii-Caricetum firmiae* (WRABER 1997).

Nekoliko drugačna je podoba IBA-ja na zahodni in jugozahodni strani. Tukaj se jelovo-bukov gozd prične šele na okoli 1000 metrih

nadmorske višine. Pod njim uspeva danes močno degradirana gozdna vegetacija, ki jo narekuje vpliv mediteranske klime na pobočjih nad dolinama Pivke in Reke. Kot zelo pomemben element se v tem pasu nahajajo tudi obsežni suhi kraški travniki, nekdanji pašniki. Ti niso samo habitat z eno najvišjih florističnih diverzitet v Evropi, saj velja podobno tudi za ptice. Najpomembnejšo združbo tvorita nizki šaš in skalni glavinec *Carici humilis-Centaureetum rupestris*, na nekoliko globljih tleh pa se pojavlja tudi združba oklasnice in dlakavega gadnjaka *Danthonio-Scorzoneretum villosae*. Nižje predele dna Pivške kotline pokrivajo vlažni travniki iz zveze *Molinion caeruleae*, s prevladujočo travo modro stožko. (KALIGARIČ & SELIŠKAR 1999).

foto: Dietmar Nill
Na vlažnih travnikih v dolini Pivke gnezdi repaljščica
Saxicola rubetra.

foto: Slavko Polak
Regulacije reke Pivke osušujejo vlažne travnike.

OGROŽENOST

Obširni gozdovi Javorniške in Snežniške planote so zaradi trajnostne rabe, trenutno, ekološko gledano v dobrem stanju. Spremembe

v načinu gospodarjenja z gozdovi pa bi dolgoročno lahko negativno vplivale na populacije nekaterih vrst gozdnih ptic. Povečevanje rekreativne funkcije gozda, kakor tudi nekaterih drugih območij (pivška kraška jezera) za enkrat še ni pereče, vendar ga je že sedaj smiselno usmerjati in urejati.

Habitati vlažnih travnikov v dolini reke Pivke ter nekateri suhi kraški travniki južnih pobočij Snežniško-javorniške planote so, ob opuščanju rabe, podvrženi hitremu sukcesivnemu zaraščanju. Vlažne travnike ob reki Pivki še vedno ogrožajo melioracije. Kmetijske površine Pivške kotline so pretežno lastniško močno razdrobljene in ekstenzivne ter kot take izjemen habitat za velike populacije travniških ptic. Podobno kot suhe kraške travnike, jih ogroža opuščanje tradicionalne rabe. Morebitni poskusi zlozb in agromelioracij zemljišč za potrebe intenziviranja kmetijske rabe, so temu območju huda grožnja in zato nesprejemljivi.

Predeli gorskih kraških travnikov med Milanjo in Goljakom so trenutno ena izmed najbolj aktualnih lokalitet za postavitve vetrnih elektrarn, ki ga načrtuje Elektro Primorska s svojim španskim partnerjem EHN. Postavitve vetrnic bi imela velik negativen vpliv na ohranitev največjega kompleksa naravovarstveno izjemno pomembnih travnikov.

NARAVOVARSTVENE SMERNICE

- Znižati intenziteto gospodarjenja z gozdom – puščanje večjega števila odmrlih dreves in mrtvega lesa.
- Večje število gozdnih oddelkov v zreli fazi popolnoma izvzeti iz gospodarjenja.
- Gozdarske dejavnosti naj se izvajajo izven časa gnezditve kvalifikacijskih vrst, še posebej v bližini rastišč divjega petelina in znanih gnezdišč kozače.
- Preprečiti postavitve vetrnih elektrarn na gorskih kraških travnikih.
- Omeji naj se gradnja novih gozdnih prometnic.
- Prepoved plezanja v bližini gnezd planinskega orla in sokola selca, omejitev tega športa na določena območja.
- Ohranjati obstoječo površino travnikov.
- Na vseh potencialnih prebivališčih kosca zagotoviti pozno košnjo travnikov.
- Preprečevanje osuševanja travnikov, melioracijskih del in regulacij vodotokov.
- Zagotoviti ekstenzivno kmetovanje na travnikih.
- Vzpodbujanje košnje in ekstenzivnega pašništva.

SUMMARY

The Snežnik IBA is almost entirely covered with large Prealpine-Dinaric beech forests with fir trees. They form one of the most extensive uninhabited completely wooded areas in Slovenia. Ornithologically, the Snežnik forests are famous for the Ural Owl, which has here recorded the highest population densities in Slovenia and in Europe. It is the most common owl species in the area, with a population density of up to 6 pairs / 10 km². Its occurrence is highest in the altitude belt of 900-1200 metres. The distribution

and abundance of the Ural Owl are extensively studied, which is more than can be said for other forest owl species. Above the valley of the Pivka river, forests slowly change into karst meadows. These meadows are an important habitat for the rare Rock Partridge and the more frequently occurring Rock Thrush, while the European Nightjar and the Woodlark are both fairly common here. Wet meadows in the valley support populations of the Corncrake and the occasionally occurring Barred Warbler. The entire area lies within the proposed boundaries of the future Notranjska Regional Park.

Vir za kartografsko osnovo: Topografska karta Slovenije 1: 250 000, © Geodetska uprava Republike Slovenije, 1995

JELOVICA

Jelovica plateau

Površina: 9930 ha

Nadmorska višina: 900 – 1678 m

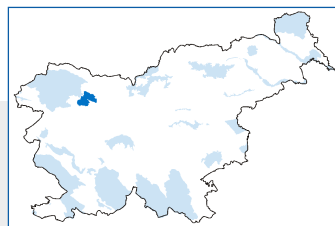

foto: Tomaž Mihelič

Dvji petelin <i>Tetrao urogallus</i>	34 *	C6	1999-2000	A
Mali skovlek <i>Glaucidium passerinum</i>	15-20	C6	2001	B
Planinski urel <i>Aquila chrysaetos</i>	1-2		2001	A
Sokol selec <i>Falco peregrinus</i>	3-5		2002	A
Ruševec <i>Tetrao tetrix</i>	10-15		2002	B
Kocunogi čuk <i>Aegolius funereus</i>	10-15		2001	B
Kozača <i>Strix uralensis</i>	15-20		2001	A

* – rastišča

Ostale vrste z Dodatka I Ptičje direktive: gozdni jereb *Bonasa bonasia*, triprsti detel *Picoides tridactylus*, pivka *Picus canus*, črna žolna *Dryocopus martius*.

GEOGRAFSKI OPIS

Jelovica je alpska planota na skrajnem vzhodnem delu Julijskih Alp. Od bolj zahodno ležeče planote Pokljuke jo loči ozka dolina Save Bohinjke, kamor se Jelovica spušča s strmimi in ponekod prepadnimi pobočji. Mejo s Spodnjimi Bohinjskimi gorami na jugozahodu predstavlja

Bohinjsko sedlo. Na severni strani meji Jelovica na Savsko ravan. Še najbolj postopen je prehod v Škofjeloško hribovje nad dolino Selške Sore na jugu. Meja IBA-ja poteka po zgornjem robu planote in vključuje tudi pomembnejše nižje ležeče skalnate stene. Planoto lahko razdelimo na dva dela. Severno ležeči del nad Blatnim grabnom in Rovtarico je bolj uravnan in

razgiban, medtem ko se spodnji del proti jugu počasi vzpenja do pogorja Ratitovca, kjer doseže najvišjo točko na vrhu Altemaver (1678 m n. v.).

ORNITOLOŠKI POMEN

Šele opredeljevanje IBA-jev na podlagi C kriterijev je Jelovico uvrstilo v seznam najpomembnejših območij za ptice v Sloveniji. Do nedavnega je bila planota praktično neraziskana. Eden od verjetnih razlogov za tovrstno zapostavljenost je bližina Pokljuke, ki je pritegnila velik del ornitološke pozornosti, namenjene avifavni gozdov v Julijskih Alpah.

Prvi podatek, ki je nakazal ornitološki pomen gozdov Jelovice, je bilo odkritje gnezdenja kozače *Strix uralensis* leta 1966 (MIHELICH et al. 2000). To je bil tudi prvi podatek o pojavljanju kozače v Julijskih Alpah. Jelovica je verjetno še danes najpomembnejša lokaliteta za kozačo na območju Julijskih Alp, čeprav tu vrsta dosega bistveno nižje populacijske gostote kot v dinarskem pasu. Značilnost Jelovice je tudi

gnezdenje koconovega čuka *Aegolius funereus* in malega skovika *Glaucidium passerinum*. Slednjemu ustreza v preteklosti pospeševan delež smreke. Večji sistematični popis malega skovika na Jelovici še ni bil izveden, kljub temu pa številni naključni podatki kažejo, da je tukaj eno izmed najpomembnejših slovenskih gnezdišč te vrste.

Ornitološki pomen gozdov na območju še dodatno okrepijo koconoge kure. Znotraj območja gnezdiijo tri vrste: divji petelin *Tetrao urogallus*, gozdni jereb *Bonasa bonasia* in ruševca *Tetrao tetrix*. Že zaradi samih naravnih danosti je divji petelin številčnejši od ruševca, ki je omejen zgolj na negozdno območje okrog Ratitovca.

Divji petelin je razširjen praktično na celotnem območju, vendar je bistveno številčnejši v pasu nad 1200 metrov nadmorske višine. Kljub očitnemu deležu opuščenih rastišč, so v jugozahodnem delu Jelovice še rastišča s pet in več svatovsko razporejenimi samci. Podobno kot divji petelin je tudi gozdni jereb razširjen na celotnem območju. Prav tako je najpogos-

foto: Tomaž Mihelič

Ruševca *Tetrao tetrix* srečamo na Jelovici samo na Ratitovcu.

tejši v višjih legah. Vrsta, ki je bila po pripovedih lokalnih lovcev na Jelovici nekoč številna, danes naseljuje predvsem obrobja pašnikov na najvišjih lega območja. Največ podatkov o pojavljanju gozdnega jereba je iz območja Ratitovca.

Izmed povsem gozdnih vrst živi na območju tudi triprsti detel *Picoides tridactylus*, vendar je podatkov o njegovem pojavljanju malo.

Svojevrsten pomen Jelovici dajejo tudi skalnate stene, ki omejujejo območje na severu in jugu. Izmed pomembnih vrst v njih gnezdita planinski orel *Aquila chrysaetos* in sokol selec *Falco peregrinus*.

HABITATI

Jelovica je v celoti gozdnata planota. Večji del njene površine pokrivajo predalpski jelovobukovi gozdovi *Homogyno sylvestris-Fagetum*, na obrobju pa gozd trilitne vetrnice in bukve *Anemono trifoliae-Fagetum*. Pod vrhom Ratitovca najdemo subalpski bukov gozd *Polysticho lonchitis-Fagetum* in gorski bukov gozd *Ranunculo platanifoliae-Fagetum* (MARINČEK & ČARNI 2002). Na Jelovici sta nastali tudi dve visoki barji imenovani Za blatom in Ledince (MARTINČIČ 1996). V okolici slednjega je razvita posebna združba smreke in smrečnega resnika *Rhytidiadelphus lorei-Picetum*, sicer pa je za takšne predele značilen barjanski gozd smreke in šotnega mahu *Sphagno-Picetum* (LOVRENČAK 1998).

OGROŽENOST

Gospodarjenje z gozdovi na Jelovici je intenzivno. V preteklosti je bil močno pospeševan delež smreke. Gozdovi so še danes po večini smrekovi, spremenjenost vrstne sestave se odraža tudi v slabši odpornosti gozdov na veter. Zaradi številnih vetrolomov gozd mestoma spominja na golosečni gojitveni sistem z velikimi površinami enomernega drevja.

Za potrebe intenzivnega gospodarjenja z gozdovi so bile v preteklosti zgrajene številne gozdne

foto: Slavko Polak
Jelovica je razgibana alpska planota.

ceste. Njihova izgradnja je imela, po pripovedih gozdarjev in lovcev, močan vpliv na divjega petelina. Negativen vpliv se je pokazal z opuščanjem rastišč, čez katera so bile zgrajene ceste. Odprtost gozdov, z gozdnimi cestami in vlakami, omogoča gospodarjenje z gozdom praktično po celotni planoti. V gozdovih Jelovice je zaradi tega izredno malo stoječih odmrlih dreves in niti ene večje površine prepuščene naravnemu razvoju.

Najštevilčnejši obiskovalci Jelovice so bili že v preteklem času nabiralc (gobe, borovnice, maline) in planinci, ki so obiskovali predvsem območje okrog Ratitovca. V zadnjih letih vse pogosteje srečujemo ljudi skozi celo leto, k čemer veliko prispeva gosto cestno omrežje in številni pastirski stanovi predelani v počitniške hišice.

Južni rob Jelovice je zanimiv tudi za jadralne padalce in zmajarje, ki ogrožajo gnezda planinskega orla in sokola selca. V skalnatih stenah je bilo zabeleženo tudi športno plezanje,

vendar v obstoječi meri verjetno nima negativnega vpliva na ptice skalnatih sten.

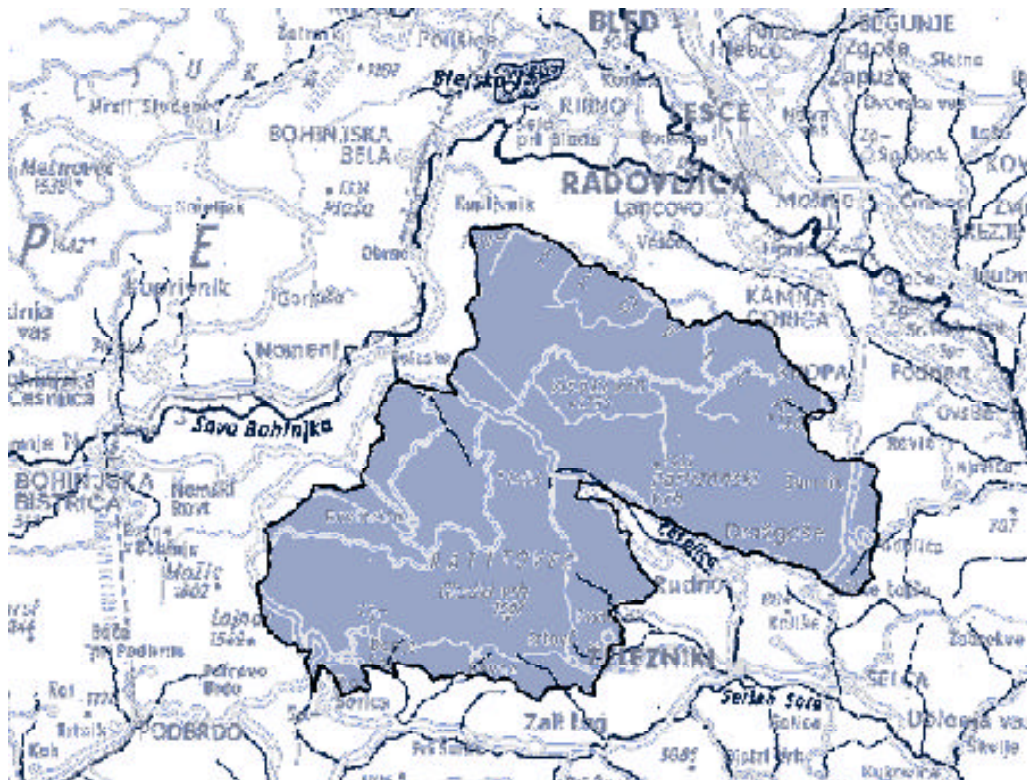
Zaraščanje planin in opuščanje paše ima verjetno negativen vpliv na gozdnega jereba in planinskega orla, katerega idealni lovni habitat so odprte površine. Prisotnost primernih prehranjevališč je verjetno glavni omejitveni faktor za planinskega orla na tem območju.

SUMMARY

Jelovica, a forested Alpine plateau, is one of the most important Capercaillie sites in Slovenia. Capercaillie's leks are evenly distributed over the entire top of the Jelovica plateau. Besides the Capercaillie, extensive coniferous forests also hold three forest owl species, the most important of which is the Pygmy Owl.

NARAVOVARSTVENE SMERNICE

- Znižati intenziteto gospodarjenja z gozdom - puščanje večjega števila odmrlih dreves in mrtvega lesa.
- Večje število gozdnih oddelkov v zreli fazi popolnoma izvzeti iz gospodarjenja.
- Gozdarske dejavnosti naj se ne izvajajo v času gnezditve kvalifikacijskih vrst, še posebej v bližini rastišč divjega petelina.
- Vožnja po gozdnih cestah naj bo dovoljena samo gozdarskim delavcem - namestitev zaklenjenih zapornic na odcepih teh cest in trajno zaprtje nekaterih cest na naravovarstveno najbolj pomembnih delih.
- Gradnja novih gozdnih prometnic naj se omeji.
- Prepoved jadrnanja v bližini gnezd planinskega orla in sokola selca, ta šport naj se omeji na določena območja.
- Lokalno spodbujanje paše na obstoječih (tudi opuščenih) planinah.

Vir za kartografsko osnovo: Topografska karta Slovenije 1: 250 000, © Geodetska uprava Republike Slovenije, 1995

JUŽNI ROB TRNOVSKEGA GOZDA IN NANOS

Southern slopes of Trnovo forest and Nanos plateau

Površina: 13.240 ha

Nadmorska višina: 80 – 1265 m

foto: Tomaž Mihelič

Beloglavl jastreb <i>Gyps fulvus</i>	max. 15*	C6	2002	B
Kačar <i>Circus gallicus</i>	3-4	C6	1999	B
Sokol selec <i>Falco peregrinus</i>	6-8	C6	2001	A
Kotorna <i>Alectoris graeca</i>	20-40	C6	2001	A
Velika uharica <i>Bubo bubo</i>	5-8	C6	2001	A
Podhujka <i>Caprimulgus europaeus</i>	50-100	C6	2001	B
Hrbljski škrjanec <i>Lullula arborea</i>	200-300	C6	2001	B
Sršenar <i>Pernis apivorus</i>	10-20		2002	B
Planinski orel <i>Aquila chrysaetos</i>	3-4		2001	A
Kosec <i>Crex crex</i>	10-15		2002	A
Repaljščica <i>Saxicola rubetra</i>	30-50		2002	A
Slegur <i>Monticola saxatilis</i>	40-50		2001	B
Pisana penica <i>Sylvia nisoria</i>	20-30		2002	B
Puščavec <i>Monticola solitarius</i>	5-10		2001	A
Kupčar <i>Oenanthe oenanthe</i>	1		2002	A
Skalni strnad <i>Emberiza cia</i>	300-500		2002	B

* – poletni gost

Ostale vrste z Dodatka I Ptičje direktive: rjavi srakoper *Lanius collurio*, vrtni strnad *Emberiza hortulana*.

GEOGRAFSKI OPIS

Osrednji del tega IBA-ja tvori strmi narivni rob visokih dinarskih planot Trnovskega gozda in Nanosa ter skrajni zgornji del Vipavske doline, uravnanega in z jelovo-bukovim gozdom poraščenega osrednjega dela obeh planot IBA ne vključuje. Za območje so značilna predvsem strma pobočja, ki se dvigujejo z dna doline in v zgornjem delu povečini prehajajo v bolj ali manj visoke skalnate stene. Skalnate stene imajo velik pomen za nekatere najpomembnejše gnezdilke tega

foto: Tomaž Mihelič
Velika uharica *Bubo bubo* gnezdi v skalnatih stenah.
Na sliki je mladič.

območja. Rob planote leži večinoma pod 1000 metri nadmorske višine, nekoliko višje pa se dvigne med Sv. Hieronimom (1020 m n. v.) in Majem (1142 m n. v.) na Nanosu ter med Črnim školjem (cca. 1050 m n. v.) in Čavnom (1185 m n. v.) v Trnovskem gozdu. K IBA-ju sodi kot naravno nadaljevanje omenjenega območja še pobočje Sabotina (609 m n. v.) nad dolino Soče pri Solkanu.

Obe dinarski planoti in Sabotin gradijo mezozojski apnenci in dolomiti, položnejše dele nad Vipavsko dolino pa flišnati nanosi (PERKO & OROŽEN ADAMIČ 1998).

Na močno osončenih, južno orientiranih pobočjih je čutiti sredozemski podnebni vpliv, ki proti vzhodu pada predvsem zaradi pogoste burje (PERKO & OROŽEN ADAMIČ 1998).

Celotno območje je razmeroma redko poseljeno. Strnjena naselja znotraj njegovih meja najdemo le nad Vipavsko dolino med Ozeljanom in Ajdovščino do nadmorske višine 400 metrov, razložena naselja pa nad robom

planote med Predmejo in Gozdom. Najmanj poseljen je predel Nanosa.

ORNITOLOŠKI POMEN

Najbolj izstopajoča pokrajinska značilnost tega IBA-ja so skalnate stene, zato so bile tudi deležne največje pozornosti s strani ornitologov. Dosedanje raziskave so bile usmerjene predvsem v odkrivanje nekaterih vrst, za katere predstavljajo skalnate stene pri nas praktično edini tip gnezdišča. Za tri med njimi, planinskega orla *Aquila chrysaetos*, sokola selca *Falco peregrinus* in predvsem veliko uharico *Bubo bubo*, lahko rečemo, da so tod zelo dobro raziskane. Za slednjo je poleg razpoložljivih primernih gnezdišč pomembno tudi to, da ima v bližnji Vipavski dolini na voljo dovolj velikih odprtih površin, na katerih ponoči lovi svoj plen (MIHELIČ 2002). Gnezda vseh navedenih vrst so precej enakomerno razporejena vzdolž celotnega skalnatega roba obeh planot. Med pomembne gnezdilke prištevamo tudi kačarja *Circaetus gallicus*, katerega celotno slovensko populacijo ocenjujemo le na 10 – 15 parov. Pogosto ga lahko opazujemo v okolici Vipave, kjer običajno lovi svoj glavni plen – plazilce – na suhih travnikih pod vzhodjem Nanosa.

Med zelo redke vrste v Sloveniji sodi tudi puščavec *Monticola solitarius*. Do nedavnega smo menili, da gnezdi pri nas samo na Kraškem robu, nakar so bila odkrita nova gnezdišča na južnem robu Trnovskega gozda med Ajdovščino in Solkanom (POLAK 1998). Tukaj naseljuje puščavec le najbolj osončene in tople stene na nižjih nadmorskih višinah. V nasprotju s puščavcem je zelo pogosta vrsta tega območja skalni strnad *Emberiza cia*. Tukaj ugotovljene gostote skalnega strnada so najvišje v Sloveniji in verjetno med najvišjimi znanimi v Evropi. Na 2 km dolgem transektu na Sabotinu je bilo tako spomladi leta 2002 na primer popisanih 26 pojočih samcev (J. FIGELJ, pisni vir). Skalnega strnada najdemo povsod na vsaj nekoliko nagnjeni skalnati podlagi, tudi če je ta skoraj povsem prerasčena z grmovjem ali drevesi.

Pomemben del IBA-ja so tudi travniki, čeprav zavzemajo le majhen del skupne površine. Na

vznožju in nižjih delih planot srečamo bolj suhe travnike, ki so danes povečini precej zaraščeni. Takšni nudijo verjetno optimalno bivališče podhujki *Caprimulgus europaeus*, medtem ko nekoliko bolj odprte predele naseljujejo hribski škrjanci *Lullula arborea*. V toploljubnih pasovih gostega grmovja lahko slišimo petje kratkoperutega vrtnika *Hippolais polyglotta*. Posebno pozornost si zaslužijo travniki, na katerih je bil odkrit kosec *Crex crex*. Največjo populacijo te globalno ogrožene vrste smo popisali na vlažnih travnikih pri Ajševici, nekaj teritorialnih samcev pa na opuščenih pašnikih na robu planote Trnovskega gozda. Združba ptic na suhih kraških travnikih nad robom planot se precej razlikuje od tiste na travnikih v dolini in spominja na razmere kakršne najdemo na južnih obronkih Julijskih Alp in Snežniške planote. Karakteristična vrsta teh travnišč je kotorna *Alectoris graeca*, ki ima večji del svoje populacije na dveh predelih z najobsežnejšimi ohranjenimi travniki: Čavnu in Nanosu nad Rebrnicami. V tem habitatu jo spremlja pisana, a plaha ptica slegur *Monticola saxatilis*, ki

najraje zaseda teritorije na prehodu skalnatih sten v višje ležeče travnike. Slegur gnezdi tudi na skalnatih pobočjih Sabotina, kjer si deli življenjski prostor s svojim sorodnikom puščavcem.

Skalnati rob planot je zaradi svoje višine in dolžine tudi domnevno pomembna ovira za seleče se ujede, saj ga ptice med selitvijo ne prečkajo. Rob planot deluje kot vodilo, vzdolž katerega letijo ujede. Vprašanje je, če območje izpolnjuje visoke številčne kriterije (kriterij C5), na podlagi katerih bi ga lahko uvrstili med ozka grla za ujede na selitvi. Tega nam kljub načrtnim opazovanjem ni uspelo dokazati, čeprav smo v preteklih letih zabeležil nekaj opazovanj večjih skupin sršenarjev *Pernis apivorus* in črnih škarnikov *Milvus migrans* (A. FIGELJ, ustni vir). Reden poletni gost z nam najbližjih gnezdišč na otoku Cresu na Hrvaškem je beloglavi jastreb *Gyps fulvus*. IBA je del njegovega migracijskega koridorja na poti do Julijskih Alp.

foto: Tomaž Mihelič
Najpomembnejši habitat na IBA-ju so skalnate stene.

foto: Peter Buchner

Gorski kraški travniki so bivališče slegurja *Monticola saxatilis*.

HABITATI

Nižje ležeče predele pod skalnatimi stenami nad Vipavsko dolino porašča toploljubni gozd črnega gabra in jesenske vilovine *Seslerio autumnalis-Ostryetum carpinifoliae* ter gozd gradna in jesenske vilovine *Seslerio autumnalis-Quercetum petraeae*. Nekoliko višje uspeva na strmih pobočjih združba bukve in jesenske vilovine *Seslerio autumnalis-Fagetum* (LOVRENČAK 1998). Ti gozdovi so bili v preteklosti precej izkrčeni, danes pa se travniške površine ponovno zaraščajo. Na skalnatih in prepadnih tleh Trnovskega gozda najdemo toploljubno gozdno-grmiščno združbo skalne hrušice in črnega gabra *Amelanchiero ovalis-Ostryetum* (KALIGARIČ 1997). Nad zgornjim robom planote se pojavlja jelovo-bukov gozd *Omphalodo-Fagetum*, ki pa ne sodi med pomembne habitate na tem IBA-ju.

Še bolj pestre so na IBA-ju različne travniške združbe. Najbolj razširjeni so submediteransko-ilirski kraški pašniki in travniki z združbo nizkega šaša in skalnega glavinca *Carici humilis-Centaureetum rupestris*. Na nekoliko globljih tleh, zlasti v vrtačah, uleklinah in podobnih mestih, kjer so talne razmere ugodnejše,

najdemo združbo navadne oklasnice in dlakavega gadnjaka *Danthonio-Scorzoneretum*. Obe omenjeni združbi se pojavljata v različnih oblikah od vznožja do vrha planot. Na predelih, kjer je vpliv burje največji, se pojavlja floristično močno osiromašena združba s prevladujočo travo ozkolistno vilovino in svilnato košeničnico *Genisto sericeae-Seslerietum juncifoliae*. Samo na višje ležečih predelih Čavna je na bolj kamniti podlagi razvita združba celovenčne košeničnice in ostnatega šaša *Genisto-Caricetum mucronatae* (KALIGARIČ 1997). Izjemen pomen vseh naštetih tipov travnikov za ptice je bil opisan v prejšnjem poglavju.

OGROŽENOST

Obsežno območje z raznolikimi habitatnimi tipi in načini izkoriščanja je podvrženo najrazličnejšim virom ogrožanja. Med najbolj perečimi je splošen problem večine antropogenih travnikov na višjih nadmorskih višinah, ki je v tej knjigi omenjen na več mestih. To je njihovo zaraščanje zaradi opuščanja rabe, predvsem ekstenzivnega pašništva. Zaraščanje zaradi ostrejšje klime in močnega vpliva burje

tukaj sicer razmeroma počasi, a vztrajno napreduje. Najbolj so temu nezaželenemu pojavu izpostavljeni travniki na globljih tleh (KALIGARIČ 1997).

Kljub temu, da je večji del območja precej odmaknjen od glavnih prometnih povezav, so določeni predeli ogroženi prav zaradi načrtovanih cestnih gradbenih del. Mednje sodijo tudi Mlake pri Vipavi, enkratno območje izjemne biotske pestrosti na majhni površini. Po prvotnih načrtih naj bi čez Mlake potekal odsek nove hitre ceste med Razdrtim in Vipavo, s čimer bi bil večji del tega dragocenega območja popolnoma uničen (POBOLJŠAJ et al. 1998). Problem Mlak predstavlja tudi klasičen primer popolne ignorance naravovarstvene stroke in mednarodnih pravnih aktov s strani odgovornih državnih služb. Po zadnjih bolj vzpodbudnih informacijah se bo cestna trasa vendarle umaknila bolj zahodno in se izognila Mlakam. Potencialna grožnja pticam so lahko tudi navidez manjši posegi. Takšna je na primer načrtovana obnovitev in asfaltiranje lokalne

ceste iz Gonjač na vrh Sabotina (A. FIGELJ, ustni vir), ki bi nedvomno povečala promet in s tem obseg motenj s strani obiskovalcev.

Množičen »avtomobilski« turizem je ob poletnih koncih tedna običajen pojav na Nanosu. Podpira ga seveda prevozna in večji del urejena cesta, ki vodi iz doline na nanoško planoto in prečka za ptice najpomembnejše travnike na tem delu IBA-ja. Problem se v manjši meri pojavlja tudi na Čavnu.

Naštetemu se pridružujejo še najrazličnejše nesprejemljive oblike rekreacije. Zelo razširjena sta predvsem športno plezanje in jadralno padalstvo. Obe dejavnosti se v polni meri odvijata na območju sten nad izvirom Lijaka. Predvsem športno plezanje neposredno ogroža gnezdišča redkih vrst ptic. Jadralni padalci niso omejeni le na predele v okolici Lijaka. Tega uporabljajo kot vzletno točko, s katere nato letajo vzdolž skalnatih sten IBA-ja vse do Pleše na Nanosu. Veliko število padalcev v zraku vznemirja ogrožene vrste v času gnezdenja in jim otežuje iskanje hrane. Zaradi tega smo pri DOPPSu tudi podali negativno mnenje o vpisu vzletišča nad Lijakom v register pri Agenciji Republike Slovenije za okolje.

Iz lovskih virov smo izvedeli, da se na Nanosu vršijo izpusti kotorn iz umetne vzreje. Tega početja ne odobravamo, saj živijo tam avtohtoni osebkki te vrste, ki imajo na voljo dovolj primerne habitata za reprodukcijo in vzdrževanje populacije.

Predeli Nanosa in Trnovskega gozda med Ajdovščino in Colom so z ekonomskega stališča potencialno primerni za postavitve vetrnih elektrarn. Njihova postavitve pa je nesprejemljiva z vidika ohranjanja naravovarstveno izjemno pomembnih gorskih kraških travnikov.

SUMMARY

The Southern slopes of Trnovo forest and Nanos plateau IBA comprises steep slopes of these two high Dinaric plateaus above the Vipava valley. In some places on the upper edge of the plateau, the typical steep, even precipi-

foto: Tomaž Mihelič
Jadralni padalci vznemirjajo ptice,
ki gnezdiijo v skalnatih stenah.

tous, rocky terrain changes into extensive and mostly abandoned dry meadows. Thermophile forest grows on the slopes above the valley. The area is very important for birds that nest in rock faces, particularly for the Short-toed Eagle, the Peregrine and the Eagle Owl. The breeding habits and requirements of Eagle Owls in this area have been thoroughly surveyed. For Slovenia, these bird species populations are of utmost importance, much like the large and high density population of the Rock Bunting. The bird spe-

cies breeding in the IBA are exceptional, just as the dry meadows here are famous for their exceptional flora. The most seriously threatened species breeding here is the Rock Partridge, which has almost completely disappeared from Nizki Kras (Low Karst). The process of overgrowing is a serious threat to dry meadows, while the birds residing in rock faces are threatened primarily by various forms of recreation, particularly paragliding and climbing.

NARAVOVARSTVENE SMERNICE

- Omejitev vseh oblik zračnih športov.
- Prepoved plezanja v bližini gnezd planinskega orla, sokola selca in velike uharice, omejitev tega športa na določena območja.
- Prepoved nizkih preletov letal.
- Vzpodbujanje ekstenzivnega pašništva.
- Omejitev masovnega avtomobilskega turizma na Nanosu in Čavnu.
- Usmeriti načrtovano traso hitre ceste med Razdrtim in Vipavo tako, da se izogne IBA-ju.
- Preprečiti postavitev vetrnih elektrarn na gorskih kraških travnikih.
- Prepoved izvajanja dejavnosti z velikim negativnim vplivom na okolje (npr. gradnja golf igriča na travnikih pri Ajševici).

Vir za kartografsko osnovo: Topografska karta Slovenije 1: 250 000, © Geodetska uprava Republike Slovenije, 1995

BANJŠICE

Banjšice plateau

Površina: 3170 ha
Nadmorska višina: 290 – 800 m

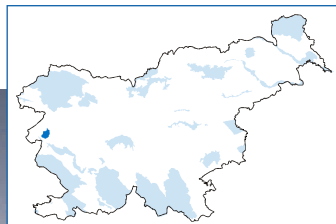

foto: Peter Trontelj

Podhujka <i>Caprimulgus europaeus</i>	50-80	C6	2001-2002	A
Hrblski škrljanec <i>Lullula arborea</i>	150-250	C6	1993-2002	B
Sršenar <i>Pernis apivorus</i> *	5-10		2001-2002	B
Prepelica <i>Coturnix coturnix</i>	30-50		2001-2002	A
Kusec <i>Crex crex</i>	3-5		2001-2002	A
Veliki skovik <i>Otus scops</i>	10-20		1993-2002	B
Repaljščica <i>Saxicola rubetra</i>	20-30		2001-2002	A
Pisana pentica <i>Sylvia nisoria</i>	5-10		1993	B
Veliki strnad <i>Miliaria calandra</i>	100-200		2001-2002	B

* – večina jih gnezdi v okolici, na Banjšicah se prehranjujejo

Ostale vrste z Dodatka I Ptičje direktive: pivka *Picus canus*, rjavi srakoper *Lanius collurio*.

GEOGRAFSKI OPIS

Banjšice so, gledano s severozahoda, prve v nizu visokih dinarskih planot, ki se od tod nadaljujejo v jugovzhodni smeri vse do meje s Hrvaško. Planota je z vseh strani jasno razmejena geografska enota. Na vzhodu in jugu jo od sosednjega Trnovskega gozda ločuje ozka in globoka dolina

Čepovanskega dola, na severu dolina Idrije in na zahodu reka Soča. Med IBA-je smo uvrstili

samo osrednji del planote, ki leži južno od avške prelomnice in zaradi specifičnih razmer izstopa po ornitološkem pomenu.

Celotno območje se od Grgarskega polja počasi vzpenja proti Grgarskim ravnem, katerim sledi nagel in strm vzpon čez gozdnata pobočja Gore do planotastega ter s travniki poraščenega osrednjega dela. Prav v tem delu se sredi sicer povsem karbonatne okolice nahajajo tudi predeli s flišem, kljub temu pa površinskih voda tod ne najdemo (PERKO & OROŽEN ADAMIČ 1998). Najvišja točka območja je neizrazit vrh Sleme (800 m n. v.).

Na južnih pobočjih se čutijo sredozemski vplivi, medtem ko je klima na planotastem delu zaradi višjih nadmorskih višin že skoraj povsem celinska z nizkimi zimskimi temperaturami in obilnimi padavinami (PERKO & OROŽEN ADAMIČ 1998).

IBA Banjšice je redko poseljen. Na osrednjem delu se zaselki nahajajo samo na robu planote, kjer travniki prehajajo v gozd.

ORNITOLOŠKI POMEN

V ornitološkem pogledu so bile Banjšice do nedavna slabo raziskano območje. Leta 1993 je na osrednjem delu planote popisoval ptice GREGORI (1995), drugih zapisov s tega območja pa v literaturi ne zasledimo. Načrtne popise nekaterih izbranih vrst in najpomembnejših habitatov smo člani DOPPS-a opravili v letih 2001 in 2002.

Ena izmed vrst, ki smo jim namenili posebno pozornost, je podhujka *Caprimulgus europaeus*. Zanja smo ugotovili, da je na celotnem IBA-ju Banjšice precej pogosta vrsta. Najvišjo gostoto dosega na jugovzhodnem delu, kjer se travniške površine izmenjujejo s predeli poraščenimi z gozdom in prevladuje milejša klima. Na delu planote, ki leži nad severno mejo IBA-ja, podhujke nismo odkrili.

Druga kvalifikacijska vrsta s katero se Banjšice uvrščajo med IBA-je, je hribski škrlanec *Lullula arborea*. Njegovo petje lahko poslušamo na

foto: Tomaž Mihelič

Podhujka *Caprimulgus europaeus* potrebuje za gnezdenje toploljubne gozdove, ki se navezujejo na odprte predele.

foto: Peter Buchner
Hribški škrjanec *Lullula arborea* je na Banjšicah ena izmed najpogostejših ptic.

praktično vseh delih Banjšic, z izjemo tistih, ki so poraščeni s strnjenim gozdom. Hribški škrjanec gnezdi v najvišjih gostotah na območju med vasmí Mrcinje, Lohke in Krvavec. Kot kaže, mu najbolj ustreza kombinacija travnikov in ekstenzivnih pašnikov, ki jih najdemo samo na tem delu IBA-ja. Na najvišjem in izključno s travniki poraslem osrednjem delu planote je pogostejši poljski škrjanec *Alauda arvensis*.

Banjšice se ponašajo z gnezdenjem še nekaterih ogroženih travniških vrst ptic. Med njimi velja omeniti kosca *Crex crex*, čeprav večje populacije tod nismo odkrili. Menimo, da je na Banjšicah primerne habitatna zanj precej več kot le za tistih nekaj teritorialnih samcev, kolikor smo jih

popisali doslej. Nedvomno je popis kosca na Banjšicah v optimalnem času ena od nalog, ki nas še čakajo. Razveseljiva je visoka gostota prepelice *Coturnix coturnix* v osrednjem delu planote, saj je ta vrsta v zadnjih letih izginila z mnogih nižinskih travnikov po Sloveniji. Verjetno najpogostejša vrsta ptice tod je veliki strnad *Miliaria calandra*. V gnezditvenem obdobju lahko praktično na vsakem osamelem grmu sredi travnikov vidimo pojočega velikega strnada. Sredi maja na skalnatem vrhu planote Slemenu opazovani kupčarji *Oenanthe oenanthe* (J. FIGELJ, pisni vir), dopuščajo možnost gnezdenja, čeprav gnezditve v tem delu Slovenije še ni bila ugotovljena.

Nekoliko manj pozornosti smo v dosedanjih popisih namenili okolici zaselkov, kjer najdemo številne stare visokodebelne sadovnjake. V njih gnezdi ogrožene vrste kot so na primer veliki skovik *Otus scops*, vijeglavka *Jynx torquilla* in pogorelec *Phoenicurus phoenicurus*.

HABITATI

Večji del IBA-ja Banjšice sodi v pas gorskih bukovih gozdov submediteranskega sveta, ki ga porašča združba bukve in jesenske vilovine *Seslerio autumnalis-Fagetum*. Samo na najnižjem in najbolj toploljubnem delu območja nad Grgarjem najdemo tudi sestoje črnega gabra *Ostrya carpinifolia*. Ta z omenjeno vrsto trave oblikuje združbo *Seslerio autumnalis-Ostryetum* (LOVRENČAK 1998). Nad krajem Bate so tudi manjši nasadi črnega bora *Pinus nigra*.

Obsežni ekstenzivni travniki v osrednjem delu planote pripadajo združbi nizkega šaša in skalnega glavinca *Carici humilis-Centaureetum rupestris*, na manj izpostavljenih uleklinah pa se pojavlja združba navadne oklasnice in dlakavega gadnjaka *Danthonio-Scorzoneretum*.

NARAVOVARSTVENE SMERNICE

- Zagotoviti ekstenzivno kmetovanje na travnikih in preprečevati njihovo preveliko zaraščanje.
- Preprečevanje širjenja intenzivne reje goveda.
- Na potencialnih prebivališčih kosca zagotoviti pozno košnjo travnikov.
- Preprečiti postavitev vetrnih elektrarn na osrednjem delu planote.

villosae (KALIGARIČ 1999 in ustni vir). V okolici goveje farme med krajema Raven in Lohke so razviti bolj evtrofni tipi travnikov oziroma pašnikov.

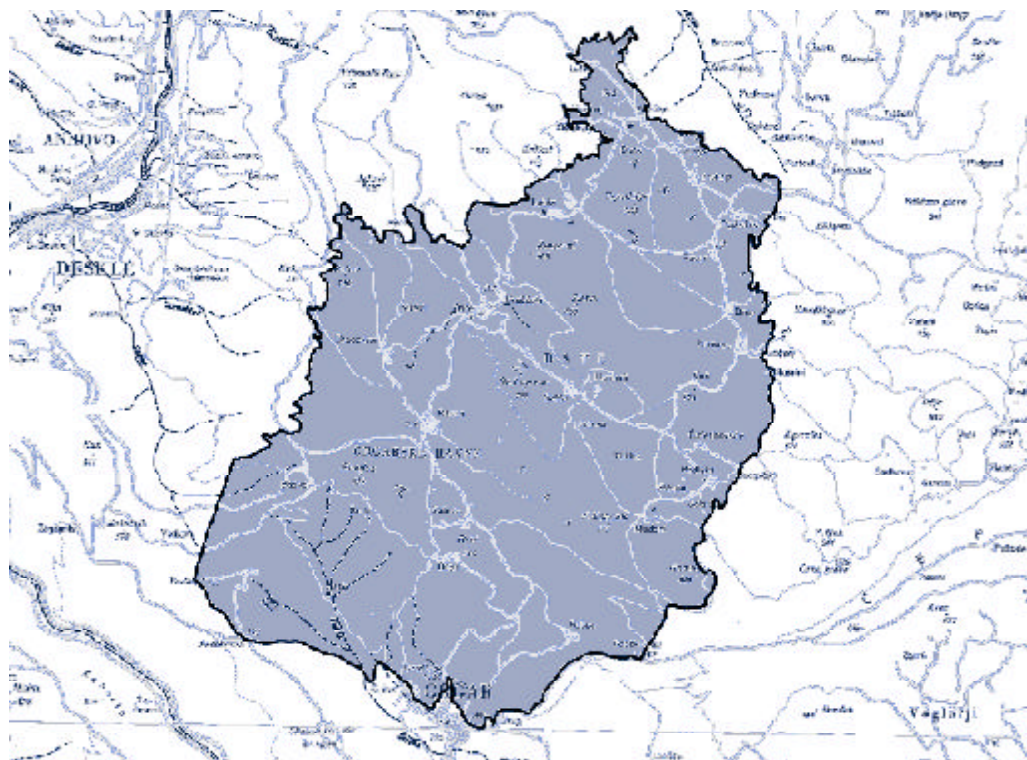
OGROŽENOST

Na odmaknjem in pretežno zelo ekstenzivno rabljenem območju Banjšic je največja grožnja naravarstveno pomembnim vrstam ptic naglo zaraščanje travnikov. Mnogi travniki se zadnjih nekaj let ne kosijo več, kar je kratkoročno gledano zelo ugodno, dolgoročno pa seveda pomeni za omenjene vrste izgubo habitata. Manjše površine so spremenjene v njive oziroma vrtove, kar pa predstavlja le majhen delež površine.

Banjšice je Elektro Primorska izbralo kot eno izmed potencialno primernih območij za postavitev vetrnih elektrarn. Postavitev vetrnic bi povzročila veliko izgubo travniških površin, poleg tega pa bi bile gnezdeče ptice izpostavljene stalnim motnjam zaradi njihovega delovanja.

SUMMARY

Banjšice is the northwesternmost part of a series of plateaus called Visoki Kras (High Karst). Vegetation is scarcest on the rounded top of the plateau where meadows and pastures predominate, while in lower altitudes grassland alternates with stands of forest. It is here that the highest densities of the European Nightjar, one of the qualifying species of the area, have been recorded. Another important species found at this site is the Woodlark, which is quite common here although its population densities are even higher in less open pasture areas. On Banjšice we can also find several other endangered meadow bird species, among which the Corncrake population and high breeding densities of the Common Quail are particularly worth mentioning. The Banjšice area is sparsely populated so the abandonment of meadows and pastures and the resulting overgrowing of the land constitute the main threat to bird species.

Vir za kartografsko osnovo: Topografska karta Slovenije 1: 50 000, © Geodetska uprava Republike Slovenije, 1981

BREGINJSKI STOL IN PLANJA

Breginjski Stol and Planja

Površina: 1530 ha

Nadmorska višina: 600 – 1673 m

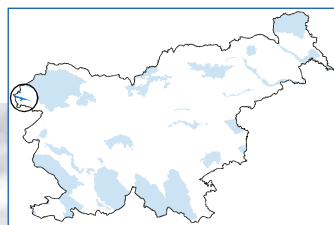

foto: Peter Trontelj

Kotorna <i>Alectoris graeca</i>	15-20	C6	1994	A
Kosec <i>Crex crex</i>	50-60	C1	1999-2002	A
Prepelica <i>Coturnix coturnix</i>	30-50		1994-2002	A
Hribski škrljanec <i>Lullula arborea</i>	10-20		2001	B
Slegur <i>Monticola saxatilis</i>	15-20		1994	A
Repaljščica <i>Saxicola rubetra</i>	200-300		1994-2002	A
Rjavi srakoper <i>Lanius collurio</i>	50-100		1994	B
Veliki strnad <i>Miliaria calandra</i>	20-30		2001	B
Hribska listnica <i>Phylloscopus bonelli</i>	50-100		2002	B
Skalni strnad <i>Emberiza cia</i>	50-100		2002	B

Ostale vrste z Dodatka I Ptičje direktive: beloglavi jastreb *Gyps fulvus*, sršenar *Pernis apivorus*, pivka *Picus canus*.

GEOGRAFSKI OPIS

Večji del IBA-ja predstavljajo strma, proti jugu oziroma jugozahodu orientirana pobočja Breginjskega Stola, manjši del pa pobočja Planje, obrnjena na južno in jugovzhodno stran. Oba dela območja ločuje globoko mednju vrezana dolina Učje. Po površini sodi med najmanjše IBA-je, saj obsega le predele s prevladujočimi

travniki, nad mejo sklenjenega gozda. Breginjski ali Kobariški Stol se kot izrazit visok hrbet vleče nad Staroselsko dolino in Breginjskim kotom in sega od Kobarida na jugovzhodu do

italijanske meje na severozahodu, od koder se nadaljuje naprej v Beneškoslovensko hribovje. Proti zahodu poteka od najvišjega vrha Stola (1673 m n. v.) kot enakomerno visok greben do vrha Nad Ohojami (1576 m n. v.). Na vzhodno stran se greben polagoma spušča do Starijskega vrha (1147 m n. v.), nato pa strmo pade v dolino Soče.

Območje Planje je najbolj južni odrastek Kaninskega pogorja, od katerega jo ločuje preval Predolina (1625 m n. v.). Tukaj se spremeni smer slemenitve, ki se od severa obrne proti zahodu, kamor se nadaljuje kot širok greben nad dolino Učje. Le njegov manjši del pod vrhoma Skutnik (1720 m n. v.) in Vrh Planje (1663 m n. v.), leži na slovenskem ozemlju.

Značilen je strm naklon površja z nagibom med 20 in 35°. Najmanj strma območja na Breginjskem Stolu so nad vznožjem, na Planji pa v srednjem delu pobočja. Na Planji nad gozdno mejo ni skalnatih sten, na Breginjskem Stolu pa so pobočja zahodno od najvišjega vrha postopno vse bolj strma in z vedno večjo primesjo skalovja. Nižje ležeče doline se

nahajajo na razmeroma nizki nadmorski višini (Učja: 400 – 500 m n. v., Staroselska dolina in Breginjski kot: 250 – 600 m n. v.), tako da pobočja do vrha grebena premagajo relativno nadmorsko višino, ki krepko presega 1000 metrov.

Gozdna meja je povsod pomaknjena na 1000 do 1100 metrov nadmorske višine, ponekod tudi nižje. V osrednjem delu Breginjskega Stola nad krajem Stanovišče, se travniki začnejo že na okoli 700 metrih. Travniki na IBA-ju so nastali zaradi delovanja človeka, ki je že pred mnogimi stoletji začel krčiti gozdne površine zaradi potreb po lesu in pridobivanju pašnikov (MELIK 1954). Zaradi tega so tod nastale mnoge planine, ki pa so danes skoraj brez izjeme že desetletja zapuščene. Višje ležeče predele na Breginjskem Stolu so zadnjič kosili pred 2. svetovno vojno, travnike med 700 in 900 metri nad Stanoviščem pa še v sedemdesetih letih (B. ČUŠIN, pisni vir). Zaraščanje območja je nekoliko upočasnjeno zaradi pogostih snežnih plazov in požarov (MELIK 1954). Zadnji velik požar je bil na pobočju Breginjskega Stola leta 1992. Danes je celotno območje popolnoma nenaseljeno.

foto: Peter Buchner

Na Breginjskem Stolu najdemo najpomembnejšo gorsko populacijo kosca *Crex crex* pri nas.

foto: Peter Trontelj

Travnike na strmih pobočjih Breginjskega Stola naseljujejo številne ogrožene vrste ptic.

Na tem območju se kažejo izraziti vplivi sredozemske klime, ki prodirajo po dolini Soče navzgor. Temperature so tukaj za Alpski svet precej visoke, po količini padavin pa sodijo ti kraji med najbolj namočene predele Slovenije (MELIK 1954). Toplotni učinek je na močno osončenih, proti jugu usmerjenih pobočjih še večji, kar je pomembno za nekatere gnezdilke tega območja.

ORNITOLOŠKI POMEN

Izjemen ornitološki pomen travnikov na južnih pobočjih Breginjskega Stola in Planje so nam razkrile šele načrtne raziskave območja v zadnjem desetletju. Breginjski Stol je bil prvič natančneje obdelan med prvim slovenskim popisom koscev leta 1993 (TRONTELJ 1995), težje dostopna Planja pa šele leta 2001. Prvi rezultati popisov na Breginjskem Stolu so takrat vsekakor pomenili prvovrstno presenečenje, nadaljnji pa so odkrili eno izmed najmočnejših lokalnih populacij kosca *Crex crex* v Sloveniji (TRONTELJ 2001).

Tudi sicer je tukaj gnezdeča združba ptic zelo zanimiva. Sestavlja jo kombinacija vrst, ki se v nižinah pojavljajo predvsem na vlažnih travnikih in toploljubnih vrst, značilnih za suhe, kamnite kraške travnike. Od pravih alpskih vrst je prisotna samo vriskarica *Anthus spinoletta*. Podobno združbo najdemo pri nas še na nekaterih mestih v južnem delu Julijskih Alp (na primer na južnih pobočjih Krna), vendar večina vrst nikjer drugje ne dosega takšnih gostot (TRONTELJ 1997).

Dobre tri četrtine koscev tega IBA-ja gnezdi na travnikih vzhodnega dela pogorja Breginjskega Stola, na nadmorski višini od 700 do 1300 metrov. Ostali kosci naseljujejo travnata pobočja Planje od 1100 do 1500 metrov nadmorske višine. Najbolj jim ustrezajo predeli z višjo in gostejšo zelnato vegetacijo na nekoliko globljih in vlažnejših tleh. Na takšnih predelih pogosto uspevajo tudi posamezne lesne rastline, kar koscev očitno ne moti (npr. TRONTELJ 1997). Na Planji najdemo kosce tudi na opuščenih planinah na robu tamkajšnje gozdne meje. Kosci se izogibajo le predelov z zelo strmim in

skalnatim terenom. Ugotovljena gostota na Breginjskem Stolu je ena izmed najvišjih znanih gostot te vrste v Sloveniji in presega gostote na večini najbolj ohranjenih koščevih nižinskih prebivališč.

Precej natančno se razširjenost kosca na tem območju pokriva z razširjenostjo repaljščice *Saxicola rubetra*. Tako na Breginjskem Stolu kot Planji je to poleg drevesne cipe *Anthus trivialis* najpogostejša vrsta ptice, njena populacija tukaj pa je ena od najpomembnejših pri nas. Tipično podobo avifavni opuščenega hribovskega pašnika dajeta slegur *Monticola saxatilis* in kotorna *Alectoris graeca*, vrsti, ki bi ju malokdo postavil ob bok koscu, a si tukaj vendarle z njim delita svoj življenjski prostor. V takšni združbi skoraj nikoli ne manjka tudi repnik *Carduelis cannabina*. Gostote skalnega strnada na IBA-ju so v primerjavi s tistimi na južnem robu Trnovskega gozda ali na Nanosu precej nizke. Hribskega škranca *Lullula arborea* lahko vidimo le na najnižjih predelih Breginjskega Stola, na prehodu iz gozda v travnike. Majhna populacija velikega strnada *Miliaria calandra* naseljuje predele travnikov na nižji nadmorski višini. Zgornji meji svoje znane višinske distribucije pri nas se na tem območju približuje rjavi srakoper *Lanius collurio*, saj posamezni pari gnezdiijo preko 1500 metrov nad morjem.

Zanimiva vrsta je tudi hribska listnica *Phylloscopus bonelli*. V Sloveniji je zelo lokalno razširjena, najpomembnejše območje zanjo pa je ravno Zgornje Posočje. Hribska listnica je ena izmed najpogostejših vrst v sestojih črnega gabra na pobočjih Planje, ki ležijo za malenkost izven meja IBA-ja.

HABITATI

Na Breginjskem Stolu najdemo na zaporednih višinskih pasovih, ki skupaj obsegajo skoraj 1000 metrov višinske razlike, različne tipe travnikov. V fitocenološkem pogledu še niso bili natančneje opredeljeni, vsekakor pa so zelo raznoliki. Najnižje, na predelih nad Stano- viščem, so razviti travniki z navadno gloto *Brachypodium pinnatum* in navadno smiljico *Koeleria pyramidata*, ki spominjajo na združbo

foto: Peter Buchner

Na skalnatih travniških jugozahodnega obrobja Julijskih Alp srečamo kotorno *Alectoris graeca*.

navadne glote in pokončne stoklase *Bromo-Brachypodium pinnati*. Ti deli so že precej zaraščeni z različnimi grmovnicami in drevesnimi vrstami (B. ČUŠIN, pisni vir). Njihov pomen za naravovarstveno najpomembnejše vrste ptic je zaradi tega manjši.

Najbolj razširjeni so floristično zelo pestri travniki, ki spominjajo na združbo julijskega ušivca in pokončne stoklase *Pedicularis julici-Brometum erecti*. Uspevajo v pasu od 1000 do 1300 metrov nadmorske višine in se raztezajo v širokem pasu od pobočij nad Breginjem do konca travnikov na skrajnem vzhodnem delu Breginjskega Stola (B. ČUŠIN, pisni vir). To so za večino omenjenih vrst ptic najpomembnejši travniki. Zanje so značilni predeli s prevladujočimi kobulnicami, predvsem jelenovci *Laserpitium* sp. in bleščeco velestiko *Ligusticum seguieri*. Predele na katerih dominirajo kobulnice najraje zasedajo teritorialni samci kosca.

V najvišjem, subalpinskem pasu grebena Breginjskega Stola, najdemo na bolj skalnatih tleh še dve travniški združbi, in sicer travnike izrodne zlatice in vednozelenega šaša *Ranunculo hybridi-Caricetum sempervirentis* ter parlatorijeve ovsike in gole bilnice *Avenastro parlatorei-Festucetum calvae* (B. ČUŠIN, pisni vir). Vrste ptic, ki gnezdiijo tukaj, so običajne v večjem delu slovenskih Alp.

Omenjeni dve združbi se pojavljata tudi na Planji. Prva uspeva v subalpinskem pasu, slednja pa se na Planji začne pojavljati že tik nad gozdno mejo na 1050 metrih in sega do 1500 metrov nadmorske višine (I. DAKSKOBLER, pisni vir).

Zahodno od kolovoza ki vodi od Stanovišča na greben Breginjskega Stola, je travnikov bistveno manj. Tukaj se na bolj skalnatem terenu pojavljajo strmi žlebovi poraščeni z grmovnicami.

OGROŽENOST

Kot je že bilo omenjeno v uvodnem poglavju, so vsi travniki na območju Breginjskega Stola opuščeni že nekaj desetletij. Poglavitni vir njihovega ogrožanja izvira torej iz zaraščanja, ki zlasti hitro napreduje na predelu nad Stanoviščem, kjer so rastiščne razmere za drevesa in grmovnice najugodnejše. Osrednji del travnikov na nadmorski višini nad 1000 metri se zarašča zelo počasi, predvsem zaradi gosto sklenjene travne ruše in plitvih tal na rendzini (B. ČUŠIN, pisni vir).

Na plašne vrste travniških ptic ima negativen vpliv vožnja z motornimi vozili po kolovozu, ki vodi na greben Stola. Podoben negativen vpliv ima na tem območju zelo razširjeno jadrarno letenje. Obe dejavnosti bi bilo treba vsaj v gnezditvenem obdobju preprečiti.

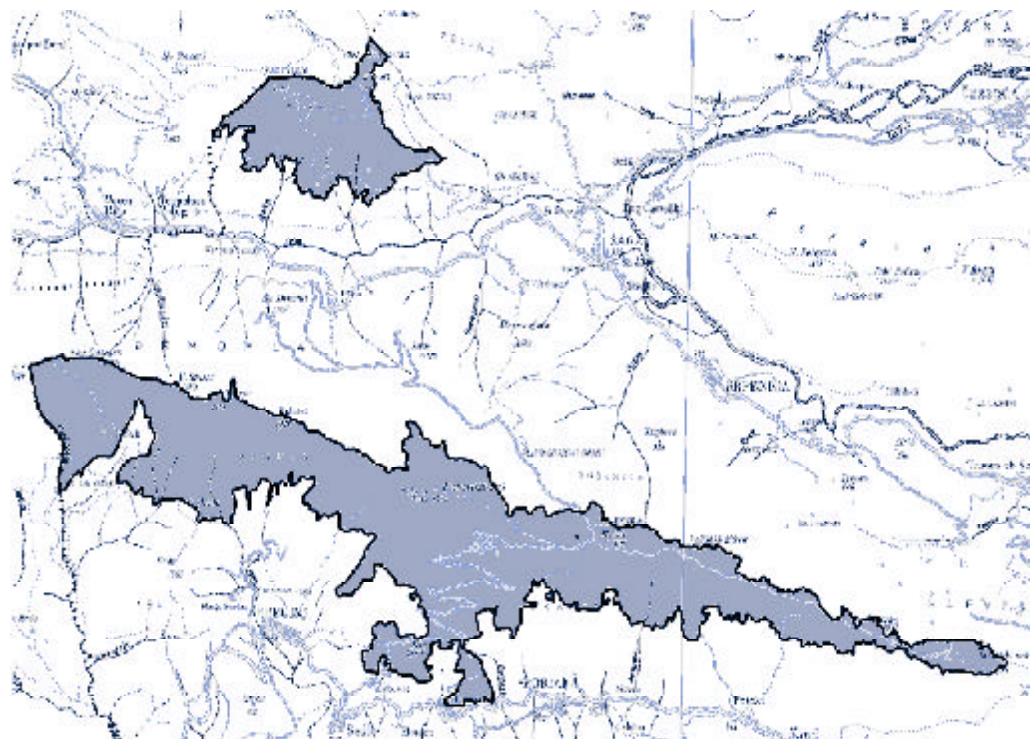
V lokalnih skupnostih so tudi načrti za izgradnjo žičnice iz kraja Stanovišče do vrha Stola (B. ČUŠIN, ustni vir). Takšne ideje za razširitev lokalne turistične ponudbe so z naravovarstvenega vidika popolnoma nesprejemljive. Gradnja žičnice čez najpomembnejše travnike na IBA-ju, bi na tem dragocenem habitatu nedvomno povzročila nepopravljivo škodo.

SUMMARY

The Breginjski Stol and Planja IBA comprises extensive abandoned alpine meadows on the southern fringe of the Julian Alps area in Slovenia. The meadows spread over the steep, south oriented slopes of two separated sites. The primary importance of the area is its large Corncrake population, which was discovered just a few years ago. The last count performed on Breginjski Stol showed an almost 200% increase in the number of territorial males, which placed the area among the most important Corncrake sites in Slovenia. More specifically, the Corncrake population densities estimated in this area are the highest in Slovenia. The great importance of the Breginjski Stol and Planja IBA is further enhanced by the presence of numerous other meadow bird species with high breeding densities, including the Rock Partridge, the Common Quail, the Rock Thrush and the Whinchat. A similar bird species association can be found in several sites in the Western Slovenia, but the breeding density of all the mentioned species is higher here than in any other site in Slovenia. The only major threat to the area is posed by overgrowing of the meadows.

NARAVOVARSTVENE SMERNICE

- Ohranjanje obstoječe površine travnikov in preprečevanje njihovega zaraščanja v spodnjem delu.
- Preučiti možnost ohranjanja travnatih površin s kontroliranimi požigi.
- Omejitev vseh oblik zračnih športov.
- Zapreti cesto, ki vodi na vrh Stola za vsa motorna vozila.

Vir za kartografsko osnovo: Topografska karta Slovenije 1: 50 000, © Geodetska uprava Republike Slovenije, 1981

ŠKOCJANSKI ZATOK

Škocjan Bay

Površina: 120 ha

Nadmorska višina: 0 m

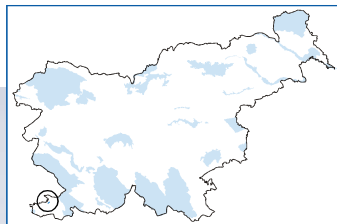

foto: Borut Mozetič

Beločell deževnik <i>Charadrius alexandrinus</i>	2-3	C6	2002	A
Čapljica <i>Ixobrychus minutus</i>	2		2002	A
Mokuž <i>Rallus aquaticus</i>	5		2002	A
Pegasta sova <i>Tyto alba</i>	1*		2002	A
Čuk <i>Athene noctua</i>	2*		2002	A
Brškinja <i>Cisticola juncidis</i>	12		2002	A
Svilnica <i>Cettia cetti</i>	17		2002	A
Rakar <i>Acrocephalus arundinaceus</i>	13		2002	A
Srpčica <i>Acrocephalus scirpaceus</i>	12		2002	A
Mala bela čaplja <i>Egretta garzetta</i>	max. 150 p		2002	A
Raca žličarica <i>Anas clypeata</i>	max. 70 z		2002	A
Veliki škurh <i>Numenius arquata</i>	15-46 z		2002	A

* - gnezdi v neposredni okolici, na območju IBA se prehranjuje

p - poletni gost

z - prezimovanje

GEOGRAFSKI OPIS

Škocjanski zatok leži na slovenski obali, na območju, kjer se je nekdanje razprostiralo obsežno poljsko močvirje na izlivih rek Rižane in Badaševce, na pragu mesta Koper. Osrednji del območja je plitva laguna, katere površina je danes precej zmanjšana zaradi dolgoletnega načrtnega zasipavanja in izsuševanja zatoka. Obsega območje med koprsko železniško postajo, ankaransko cesto in železniško progo.

foto: Borut Mozetič

Beločeli deževnik *Charadrius alexandrinus* gnezdi v Sloveniji samo na obalnih mokriščih.

K IBA-ju prištevamo še del nekdanjih močvirnih, danes pa pretežno agrarnih predelov Bertoške bonifike pod Srminom ter manj slano jezero Jezerce med železniško progo in hitro cesto. Sistematično uničevanje Škocjanskega zatoka v urbanistične in industrijske namene se je pričelo v zgodnjih osemdesetih letih in je trajalo celo desetletje. Verjetno bi bilo območje v celoti uničeno, če ne bi Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije leta 1993 začelo z različnimi naravovarstvenimi dejavnostmi za njegovo ohranitev in renaturacijo. Najpomembnejši rezultat dolgoletnih prizadevanj je bilo sprejetje Zakona o naravnem rezervatu Škocjanski zaton, ki je začel veljati leta 1998 (Uradni list RS, št. 20/98) in zagotavlja trajno pravno zaščito območja. Za upravljanje z rezervatom je DOPPS kasneje dobil tudi koncesijo Vlade Republike Slovenije. Trenutno so v polnem teku sanacijska in renaturacijska

dela, s katerimi se bo zatoku povrnilo del njegove nekdanje podobe in enkratnega naravnega bogastva.

ORNITOLOŠKI POMEN

Ornitološki pomen Škocjanskega zatoka danes gotovo ni takšen, kot je bil v začetku osemdesetih let. Veliko večja površina in globlja voda v laguni sta takrat zagotavljali ugodne razmere za mnoge prezimujoče vodne ptice. Najbolj številna je bila liska *Fulica atra*, saj se je tukaj zadrževalo celo do 4000 osebkov (ŠKORNIK 1987). S postopnim zasipavanjem zatoka je njihovo število drastično upadlo in tako šteje prezimujoča jata lisk danes vsega 200 do 300 osebkov (DENAC et al. 2002). Škocjanski zaton je bil znan tudi kot gnezdišče nekaterih za slovenske razmere izjemno redkih vrst kot sta

na primer krehelj *Anas crecca* (ŠKORNIK et al. 1990) in mala tukalica *Porzana parva* (ŠKORNIK 1991). V velikem številu sta gnezдили tudi ogroženi vrsti čaplja *Ixobrychus minutus* in beločeli deževnik *Charadrius alexandrinus*. Prva je imela z 10 - 15 gnezdečimi pari (B. MOZETIČ, ustni vir) na območju Škocjanskega zatoka in bližnje okolice tukaj najmočnejšo lokalno populacijo v Sloveniji, slednji pa poleg Sečoveljskih solin nasploh edino redno zasedeno gnezdišče pri nas (MAKOVEC 1995).

V letu 2002 sta bila tako čaplja kot beločeli deževnik še vedno maloštevilni gnezdilki IBA-ja, kolikor so to pač dopuščale zanju precej neugodne razmere (DENAC et al. 2002). Na podlagi podatkov iz preteklosti ocenjujemo, da imata ob izboljšanju življenjskega prostora obe vrsti na območju Škocjanskega zatoka še vedno zelo velik potencial. Ker je takšno izboljšanje ob upoštevanju ekoloških zahtev kvalifikacijskih

vrst določeno s Programom varstva in razvoja naravnega rezervata Škocjanski zatok (Uradni list RS, št. 31/99), smo prepričani, da je uvrstitev zatoka med IBA-je, srednjeročno gledano, upravičena in pravilna odločitev.

Sečoveljske soline nam ponujajo praktičen primer, ki nakazuje, da se lahko ob pojavu ustreznega razpoložljivega habitata, populacija beločelega deževnika močno poveča že v eni sami sezoni (MAKOVEC et al. 1998). To so vzpodbudni podatki za nadaljnje delo v Škocjanskem zatoku.

Leta 2002 je v zaraščenih vodnih jarkih na Ankaranski in Srminski bonifiki, v neposredni bližini rezervata, gnezdilo okoli 10 parov čaplje (B. MOZETIČ, ustni vir). Vendar je ta predel trenutno že v fazi intenzivnih gradbenih del in pozidave, ki bodo uničila življenjski prostor čaplje (Odlok o spremembah in

foto: Borut Mozetič
Za Škocjanski zatok so značilne blatne površine s slanušami.

dopolnitvah dolgoročnega in srednjeročnega plana Mestne občine Koper 2001). Edini preostali refugij zanj na slovenski obali tako ostaja Škocjanski zatok, ki bo z načrtovanimi obsežnimi trstičji in nadomestnimi gnezditvenimi habitatmi na Bertoški bonifikici, to funkcijo v bodoče tudi najverjetneje opravljal. V luči vedno hitrejšega razvoja širšega mestnega območja je očitno, da je obstoj te za slovenski prostor izjemno redke in ogrožene gnezdilke na obalnem prostoru tesno povezan in odvisen od bodoče ureditve Naravnega rezervata Škocjanski zatok.

Med ciljnim vrstami renaturacijskega programa v Škocjanskem zatoku velja omeniti še tri vrste z Dodatka I Ptičje direktive. To so polojnik *Himantopus himantopus*, navadna *Sterna hirundo* in mala čigra *Sterna albifrons*, za katere pričakujemo, da bodo po ureditvi sladkovodnega močvirja na Bertoški bonifikici, polje in umetnih otočkov brez vegetacije v brakični laguni, gnezdile na območju naravnega rezervata.

Temeljiti popisi vseh ptic na območju Škocjanskega zatoka v letu 2002 predstavljajo začetek načrtovanega vsakoletnega spremljanja njihovih populacij na IBA-ju. Tega leta je bilo ugotovljenih 37 vrst gnezdil v rezervatu in še nadaljnjih 13 v neposredni okolici (DENAC et al. 2002), ki pa so se na območju rezervata prehranjevale ali počivale. Razveseljivo je predvsem precej veliko število gnezdečih parov ogroženih vrst, ki naseljujejo sestoje obrežne vegetacije. Njihove populacije se bodo ob ustreznih ukrepih v prihodnosti močno povečale.

Od negnezdečih vrst velja omeniti raco žličarico *Anas clypeata*, ki ima tukaj edino redno prezimovališče v Sloveniji. Veliki škurh *Numenius arquata* prezimuje pri nas še v Sečoveljskih solinah, vendar v manjšem številu. V poletnih mesecih se lahko na skupinskem prenočišču v Škocjanskem zatoku zbere tudi do 150 malih belih čapelj *Egretta garzetta* (DENAC et al. 2002).

foto: Peter Buchner

Renaturacija njenega habitata v rezervatu Škocjanski zatok, bo ugodno vplivala na gnezdečo populacijo čaplje *Ixobrychus minutus*.

NARAVOVARSTVENE SMERNICE

Ukrepi so določeni s Programom varstva in razvoja naravnega rezervata Škocjanski zatok za obdobje 1999 – 2003, ki opredeljuje prihodnjo ureditev rezervata.

- Izkop centralnega dela lagune in ponovna vzpostavitev dotoka sladke vode (S tem ukrepom se bo laguna poglobila, kar bo pozitivno vplivalo na prezimujoče vrste, še zlasti tiste, ki se prehranjujejo s potapljanjem. Hkrati bo obnovljen brakičen značaj lagune).
- Povečanje površine polojev in polsuhih slanih muljastih tal (Pridobitev gnezdišč beločlega deževnika in površin, pomembnih za različne vrste pobrežnikov v času selitve).
- Oblikovanje gnezditvenih otočkov (gnezdišča navadne in male čigre, beločlega deževnika, polojnika...).
- Ureditev sladkovodnega močvirja na Bertoški bonifiki (Tukaj bodo močvirni travniki ter predeli z globljo vodo poraščeni s trstičjem, pomembnim gnezditvenim habitatom čaplje in različnih vrst trstnic. Močvirni travniki so pomembno počivališče in prehranjevališče za rabe, gosi in druge vrste v času selitve in prezimovanja).
- Ureditev učne poti z opazovališči in informacijskim centrom za obiskovalce.

HABITATI

Zaradi halofilnega značaja območja se je na območju Škocjanskega zatoka razvila vegetacija, ki je pri nas omejena na nekatere predele ob obali. Tako nastali specifični habitati so pomembno bivališče številnih ogroženih vrst.

Največji in hkrati najbolj značilen del območja porašča slanoljubna vegetacija. Na poplavljenih blatnih poljih uspevajo halofitne enoletnice, ki oblikujejo združbo obrežne lobodke in navadnega osočnika *Suaeda maritima*-*Salicornietum patulae*. To je najbolj ekstremen življenjski prostor na območju. Velike površine te združbe uničene v preteklosti, bodo v procesu renaturacije ponovno ustvarjene v prihodnjih letih. Na nekoliko bolj suhih dvignjenih tleh uspevajo združbe halofilnih trajnic iz razreda *Arthrocnemetea*. Tri združbe iz te skupine se razporejajo različno glede na vlažnostni in slanostni gradient (KALIGARIČ 2002). Našteti habitati so pomembni kot gnezdišče beločlega deževnika. Največje izgube so z urbanizacijo Škocjanskega zatoka utrpela morska oziroma brakična močvirja, kjer je bila razširjena združba z obmorskim ločjem *Juncetum maritimi-acuti* (KALIGARIČ 2002).

Na območju Škocjanskega zatoka je ohranjenih nekaj sestojev trsja, največje ob Jezercu pri železniški postaji, nekaj pa tudi vzdolž jarkov

na Bertoški bonifiki. Trenutno največ ogroženih vrst ptic naseljuje ta tip habitata.

Tukaj je veliko različnih ruderalnih površin, kot so zapuščene njive, nasipi in podobno. Te imajo poleg svoje vloge v gnezditvenem obdobju, za mnoge vrste velik pomen tudi v času selitve in prezimovanja.

Na predelu Bertoške bonifike najdemo elemente travnikov *Molinio-Arrhenatheretea*. Večje površine travnikov tega tipa so eden izmed ciljev renaturacije IBA-ja.

Grmišča predstavlja predvsem združba *Ligustro-Prunetum spinosae*, v kateri najdemo tudi adventivne lesnate vrste (KALIGARIČ 2002).

OGROŽENOST

Najpomembnejši viri ogrožanja Škocjanskega zatoka v preteklosti so bili zasipavanje lagune, intenzivno kmetovanje na Bonifiki in pozidava območja. Z zavarovanjem območja so bili ti viri ogrožanja dokončno odpravljeni.

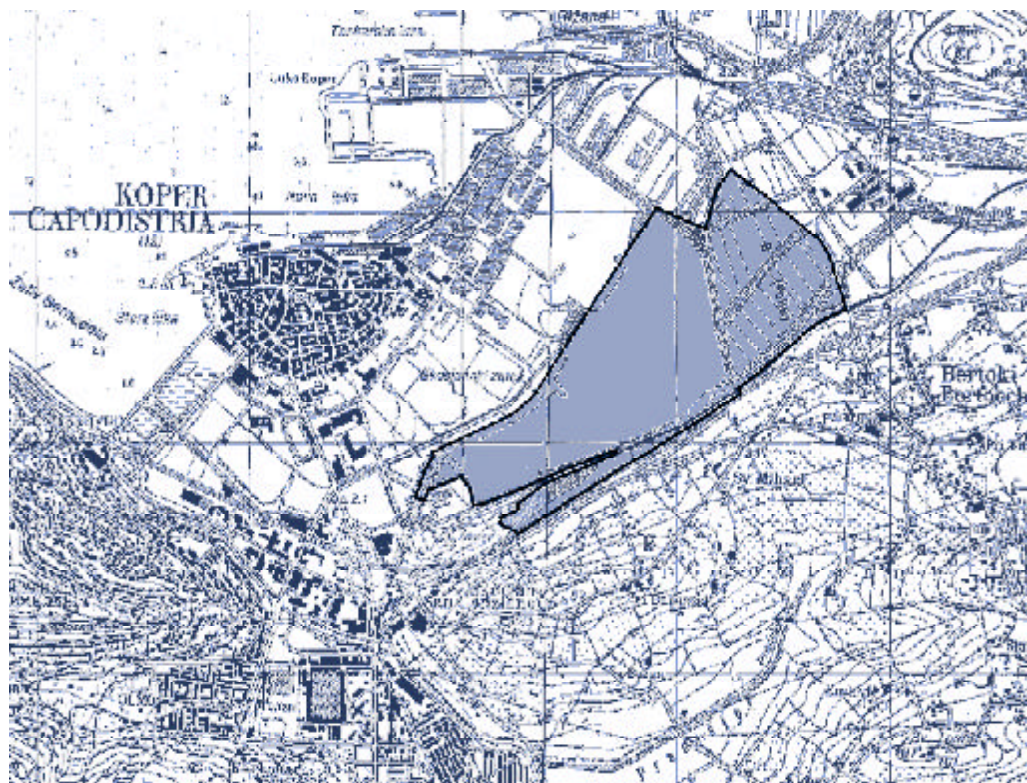
Problem, ki še ni rešen v celoti, so privatni vrtovi v neposredni bližini Jezerca, trenutno najpomembnejšega predela za gnezdilce na območju naravnega rezervata. Vrtovi se širijo vse do obal Jezerca, pri čemer lastniki parcel uničujejo

obrežne sestoje trstičja. To početje se nadaljuje kljub temu, da jim je bilo zakupno razmerje odpovedano z začetkom leta 2000.

SUMMARY

The Škocjan Bay is the only large semi-saline (brackish) wetland in Slovenia. The area was exposed to severe degradation in the past but has now been protected under the Škocjanski zatok Nature Reserve Act. DOPPS - Birdlife Slovenia has been appointed manager of the area and has prepared a programme for its future

development. In the past, the Little Bittern was a characteristic breeding species here, however, today its main breeding sites are the overgrown channels adjacent to the Reserve. Because this area is also being developed, the Škocjan Bay remains the last refuge for the species on the Slovene coast. Planned restoration and improvement of habitats will make it possible for this IBA to perform this role successfully. The Škocjan Bay is one of the two breeding sites for the Kentish Plover in Slovenia. After the re-creation of large mudflats with halophyte vegetation, the number of nesting Kentish Plover pairs in the Škocjan Bay will no doubt increase.

Vir za kartografsko osnovo: Topografska karta Slovenije 1: 25 000, © Geodetska uprava Republike Slovenije, 1995

Površina: 38.990 ha
Nadmorska višina: 174 – 416 m

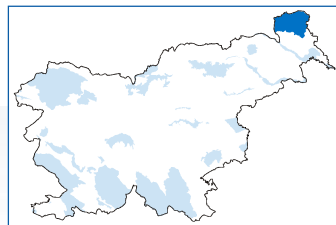

foto: Damijan Denac

Hribski škrljanec <i>Lullula arborea</i>	180-240	C6	1997-1998	B
Veliki skovlek <i>Otus scops</i>	210-250	C6	1999	A
Prepelica <i>Coturnix coturnix</i>	350-400		1997-1998	B
Čuk <i>Athene noctua</i>	5-10		1997-1998	B
Smrdokavra <i>Upupa epops</i>	180-230		1997-1998	B
Vijčglavka <i>Jynx torquilla</i>	80-100		1997-1998	B
Zelena žolna <i>Picus viridis</i>	130-180		1997-1998	B
Pogorelec <i>Phoenicurus phoenicurus</i>	50-100		1997-1998	B
Rjavi srakoper <i>Lanius collurio</i>	1800-2000		1997-1998	B

Ostale vrste z Dodatka I Ptičje direktive: bela štorčija *Ciconia ciconia*, črna štorčija *Ciconia nigra*, sršenar *Pernis apivorus*, pivka *Picus canus*, rjavi srakoper *Lanius collurio*.

Meje območja:

Območje predlagano za uvrstitev med SPA-je, je v primerjavi z območjem iz leta 2000 nekoliko manjše. Izločeni so bili pretežno gozdni predeli in intenzivne kmetijske površine na jugovzhodu. Južna meja območja je v celoti pomaknjena na prehod iz ravninske v gričevnato pokrajino.

foto: Dietmar Nill

Na Goričkem gnezdi ena izmed največjih populacij velikega skovika *Otus scops* v kontinentalnem delu Srednje Evrope.

ORNITOLOŠKI POMEN

Goričko je eden izmed IBA-jev, ki so pomembni predvsem zaradi dobro ohranjene tradicionalne kulturne krajine. Njegova avifavna se kar precej razlikuje od avifavne ostalih podobnih območij.

Suha in dobro osončena pobočja nudijo zlasti na severovzhodnem delu Goriškega bivališča vrstam, ki jih zaradi kontinentalne lege območja, ne bi pričakovali v tako visokih gostotah.

Prva med njimi je hribski škrganec *Lullula arborea*, pri nas sicer bolj razširjen v jugozahodnem delu države (GEISTER 1995). Na Goričkem je najpogostejši na suhih travnikih in ekstenzivnih njivah severno od vasi Markovci ob meji z Madžarsko. Hribski škrganci se običajno prehranjujejo na vmes ležečih makadamskih cestah. Kot kaže je ta navezanost tako velika, da vrsta na predelih z domnevno primernim habitatom in prevladujočimi asfaltiranimi cestami, povsem manjka.

Prijetno presenečenje načrtnih raziskav v zadnjih letih je bilo odkritje močne populacije velikega skovika *Otus scops*. Njen pomen je še toliko večji, ker leži na samem severnem robu areala vrste v Evropi. Skoviki zasedajo tod predvsem pobočja in kopaste vrhove gričev, le redki osebki so bili registrirani v dolinah. Višinska distribucija kaže, da večina skovikov naseljuje pas v katerem se nahaja največ visokodebelnih sadovnjakov, domnevno najpomembnejšega gnezdišča te vrste. Veliki skoviki so na IBA-ju osredotočeni v nekaj različno velikih kličočih skupinah na severu in zahodu Goriškega (ŠTUMBERGER 2000).

OGROŽENOST

Najpomembnejši vir ogrožanja naravovarstveno najpomembnejših ptic na Goričkem je opuščanje tradicionalnih načinov rabe prostora in pospeševanje intenzivnega kmetijstva. Nekdanjo mozaično kulturno krajino z visokodebelnimi sadovnjaki in gojenjem tradicionalnih sort kulturnih rastlin izpodrivajo obilno škropljeni plantažni sadovnjaki in intenzivne koruzne njive.

Negativen vpliv na populacijo hribskega škrjanca ima tudi asfaltiranje cest, na populacijo velikega skovika pa pretirano osvetljevanje vasi.

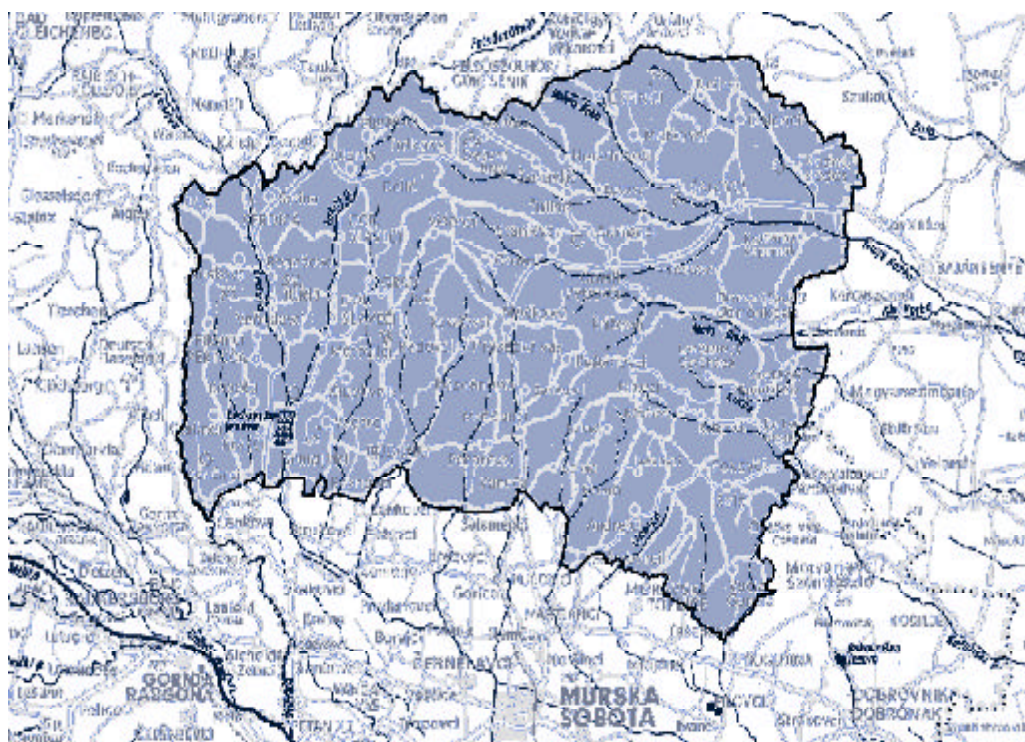
SUMMARY

Goričko is a relatively large region with a well preserved cultural landscape located in the northeasternmost part of Slovenia. The dry and warm slopes of Goričko support a numerous and completely isolated population of the Woodlark, a species that more frequently occurs in the west-

ern part of Slovenia. Several years ago a population of the Eurasian Scops Owl was discovered here, which came as a bit of a surprise. This species normally resides on slopes with traditional orchards. Since the Eurasian Scops Owl is extinct in Austria, its Slovene population lies at the northern edge of the species distribution range in Europe, which further increases the ornithological importance of the site. Goričko also holds large breeding populations of several other threatened bird species that, because of intensive farming, are rarely found elsewhere.

NARAVOVARSTVENE SMERNICE

- Vzpodbujanje tradicionalnih načinov kmetovanja.
- Zagotoviti ekstenzivno kmetovanje na travnikih in preprečevati njihovo opuščanje.
- Uvesti program ohranjanja visokodebelnih sadovnjakov.
- Omejiti širjenje intenzivnih njivskih površin.
- Ohranjanje tradicionalne mozaične pokrajine.
- Vzpodbujanje biološke pridelave hrane.
- Ohranjanje mejic ter pasov drevja med travniki in njivami.
- Omejevanje osuševanja travnikov, melioracijskih del in urejanja potokov.
- Omejevanje pretiranega osvetljevanja vasi.

Vir za kartografsko osnovo: Topografska karta Slovenije 1: 250 000, © Geodetska uprava Republike Slovenije, 1995

REKA MURA

River Mura

Površina: 14.470 ha

Nadmorska višina: 195 – 234 m

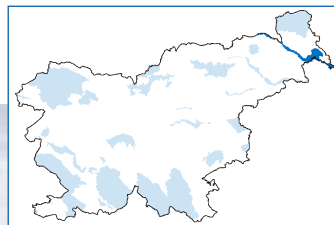

foto: Luka Božič

Čapljica <i>Ixobrychus minutus</i>	20-40	C6	1999	A
Črna štorklja <i>Ciconia nigra</i>	5-7	C6	1999	A
Bela štorklja <i>Ciconia ciconia</i>	37-40	C6	2002	A
Sršenar <i>Pernis apivorus</i>	60-100	C6	1999	B
Grahasta tukalca <i>Porzana porzana</i>	20-50	C6	1999	B
Mala tukalca <i>Porzana parva</i>	10-20	C6	1999	B
Vodomec <i>Alcedo atthis</i>	60-100	C6	1999	B
Srednji detel <i>Dendrocopos medius</i>	300-400	C6	1999	B
Belovrati muhar <i>Ficedula albicollis</i>	900-1000	C6	1999	B
Pisana penica <i>Sylvia nisoria</i>	50-80	C6	1999	A
Mali martinček <i>Actitis hypoleucos</i>	40-80		1999	A
Pivka <i>Picus canus</i>	150-200		1999	B
Breguljka <i>Riparia riparia</i>	500-2500		1999	A

Ostale vrste z Dodatka I Ptičje direktive: kosec *Crex crex*, črna žolna *Dryocopus martius*, rjavi srakoper *Lanius collurio*.

Meje območja:

Ostale so nespremenjene.

ORNITOLOŠKI POMEN

Mura je naša najbolje ohranjena nižinska reka, kar se kaže tudi v pestrosti ptic in njihovih habitatov. Zanje najpomembnejši življenjski prostori so poplavni gozdovi vzdolž reke, z bogatim vodnim in močvirskim rastlinjem obrasli mrtvi rokavi in erodirani rečni bregovi. V manjšem obsegu naj-

demo tukaj še ene zadnjih nižinskih vlažnih travnikov v severovzhodni Sloveniji.

Med mrtvicami so za ptice posebej pomembne tiste, ki jih obraščajo sestoji trstičja. V njih preživi večji del gnezditvenega obdobja skrbno skrita čapljica *Ixobrychus minutus*. Njeno navzočnost najlažje potrdimo ponoči, če poznamo zamolklo in razmeroma težko slišno, vendar značilno oglašanje. Populacijskega trenda čapljice na območju reke Mure ne poznamo, bojimo pa se, da zaradi vse bolj intenzivnega uničevanja mrtvih rokavov in obrežne vegetacije vrsta v zadnjih letih močno nazaduje. Podoben habitat in življenjske navade si z njo deli naša najmanjša vrsta iz družine tukalic, mala tukalica *Porzana parva*. Spričo skrivnostnega načina življenja in težke odkrivnosti, sodi med slabše poznane vrste ob Muri in nasploh v Sloveniji. Za omenjeni vrsti so posebej pomembni mrtvica Muriša ter mrtev rokav in zalita gramoznica pri Petišovcih.

Peščene stene vzdolž reke in večjih rokavov so ključnega pomena za vodomca *Alcedo atthis*, ki si vanje izkoplje svoj gnezditilni rov. Gnezdeča populacija vodomca na Muri je največja v Sloveniji. Podobnega reda velikosti je tudi populacija sršenarja *Pernis apivorus*.

Srednji detel *Dendrocopos medius* naseljuje poplavne gozdove na IBA-ju. Najvišje gostote (3,3 para / 10 ha) dosega v starih vrbovotopolojih sestojih, kakršne najdemo na primer ob levem bregu Mure med Gornjo in Dolnjo Bistrico. Bolj običajne gostote te vrste v hrastovih in hrastovo-gabrovih gozdovih se gibljejo med 1-2 para / 10 ha. Pogost je tudi belovrati muhar *Ficedula albicollis*, še posebej tam, kjer ima na voljo dovolj mrtvih stoječih dreves oziroma suhih vej na večjih drevesih. Nižinski poplavni gozdovi so najbogatejši tip gozda zmernih geografskih širin nasploh. Ugotovljena skupna gostota vseh gnezdečih ptic znaša do 100 parov / 10 ha v starejšem hrastovem gozdu oziroma kar 160 parov / 10 ha v tudi vrstno najbogatejšem vrbovotopolojem gozdu. Vrste z najvišjimi gostotami so črnoglavka *Sylvia atricapilla*, škinkavec *Fringilla coelebs*, velika sinica *Parus major*, plavček *P. caeruleus*,

škorec *Sturnus vulgaris* in taščica *Erithacus rubecula* (Božič 2002).

Vzdolž celotnega toka Mure zaseda teritorije nekaj parov črnih štorkelj *Ciconia nigra*. Nekateri med njimi imajo svoja gnezda izven IBA-ja, se pa v njem večino časa prehranjujejo. Murska ravan je območje, na katerem dosega največjo populacijsko gostoto v Sloveniji tudi njena sorodnica bela štorklja *Ciconia ciconia* (DENAC 2001). Najvišje gostote so v širši okolici Velike Polane, kjer najdemo še nekaj ekstenzivnih travnikov. Tukaj prebiva najmočnejša populacija pisane penice *Sylvia nisoria* v severovzhodni Sloveniji. Najbolj ji ustrezajo precej odprti travniški predeli s posameznimi grmi in nižjimi drevesi.

OGROŽENOST

Zelo ogrožen življenjski prostor v poplavnem pasu Mure so mrtvice, ki izginjajo zaradi izostajanja poplav. Dodatno jih uničuje širjenje kmetijskih površin in nekontrolirani posegi številnih ribičev. Gospodarjenje z gozdom je na celotnem IBA-ju intenzivno, kar ni ugodno za srednjega detla in belovratega muharja. Redke preostale travnike ogroža spreminjanje v intenzivne njive ali opuščanje njihove rabe.

SUMMARY

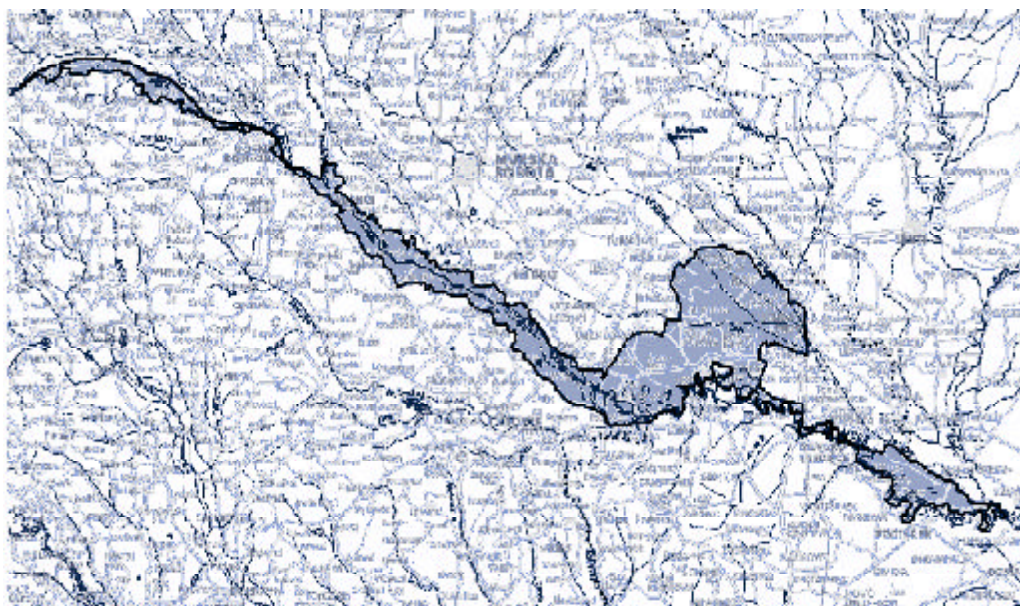
The Mura is a well-preserved lowland river in the Slovene part of the Pannonian plain, along which lowland floodplain forests, oxbows and sandy river banks can be found. The majority of the numerous qualifying species of the River Mura IBA have here recorded their most significant populations in Slovenia. Such species include the Middle-spotted Woodpecker and the Collared Flycatcher, both frequently occurring in oak-hornbeam forests. The Honey-buzzard is a fairly common bird of prey occurring in the River Mura IBA. The habitat features of this IBA are quite diverse. For example, the most interesting oxbows are those that are overgrown with lush riparian vegetation. Here the nests of the Little Bittern and the Little Crake can be

found. The Kingfisher and the Sand Martin dig nest burrows into eroded river banks. The meadows of the Mura district are the only preserved extensive lowland meadows in northeastern Slovenia. Although some species such as the Corncrake have become rather rare here in re-

cent years, numerous Barred Warblers and Grasshopper Warblers can be found in the area, and the human settlements nearby support the highest recorded densities of the White Stork in Slovenia.

NARAVOVARSTVENE SMERNICE

- Znižati intenziteto gospodarjenja z gozdom – puščanje večjega števila suhih in odmrlih dreves.
- Vsaj nekaj gozdnih oddelkov v različnih tipih gozdov popolnoma izvzeti iz gospodarjenja.
- Gozdarske dejavnosti naj se izvajajo izven časa gnezditve kvalifikacijskih vrst – ustavitev vseh del po 1.3.
- Opustiti golosek v gozdovih doba in belega gabra.
- Topolove nasade postopno zamenjati z avtohtonimi vrstami dreves.
- Ustaviti nadaljnje izvajanje regulacij struge na celotnem območju reke.
- Preprečevanje osuševanja travnikov, melioracijskih del in regulacij potokov.
- Ustavitev širjenja njiv znotraj sedanjih poplavnih površin reke in na predelih vlažnih travnikov.
- Zagotoviti pozno košnjo travnikov.
- Zagotoviti ekstenzivno gospodarjenje s travniki in preprečevati njihovo opuščanje.
- Vzpodbujanje tradicionalnih načinov kmetovanja.
- Ohranjanje mejic ter pasov drevja med travniki in njivami.
- Prepoved požiganja travnikov, grmovne vegetacije in sestojev trsja.
- Prepoved nekontroliranega izsekavanja grmovne vegetacije, zlasti ob mrtvih rokavih in potokih.
- Kontrola divjih odlagališč.
- Športni ribolov omejiti na za to določena območja.
- Prepoved vlaganja tujerodnih vrst rib v mrtve rokave.
- Omejitev oziroma usmeritev dostopa na najpomembnejših območjih.
- Rekreatijske dejavnosti omejiti na urejene poti oziroma za to določena mesta.
- Prepoved gradnje objektov z velikim negativnim vplivom na okolje v rečni loki.

Vir za kartografsko osnovo: Topografska karta Slovenije 1: 250 000, © Geodetska uprava Republike Slovenije, 1995

REKA DRAVA

River Drava

Površina: 11.340 ha

Nadmorska višina: 548 – 623 m

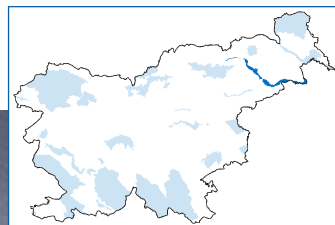

foto: Luka Božič

Mali ponlrek <i>Tachybaptus ruficollis</i>	700-1000*	C3	1990-1995	A
Kormoran <i>Phalacrocorax carbo sinensis</i>	1000-1800*	C3	1995-1999	A
Velika bela čaplja <i>Egretta alba</i>	80-172*	C2	1990-2002	A
Mlakarica <i>Anas platyrhynchos</i>	15000-30000*	C3	1995-1999	A
Čopasta črnica <i>Aythya fuligula</i>	6000-6500*	C3	1995-1999	A
Zvonec <i>Bucephala clangula</i>	1500-3500*	C3	1995-1999	A
Veliki žagar <i>Mergus merganser</i>	80-140*	C3	1995-2002	A
Sršenar <i>Pernis apivorus</i>	28-35	C6	1995-1999	A
Mali galeb <i>Larus minutus</i>	max. 560**	C6	1990-1999	A
Navadna čigra <i>Sterna hirundo</i>	80-150	C6	1990-2002	A
Črna čigra <i>Chlidonias niger</i>	5500-10000*	C6	1990-2002	A
Vodomec <i>Alcedo atthis</i>	20-30	C6	1995-1999	A
Belovratni muhar <i>Ficedula albicollis</i>	300-420	C6	1990-1995	A
Pisana penica <i>Sylvia nisoria</i>	40-50	C6	1990-1995	A
20.000 VODNIH PTIC		C4	1980-2002	A

* – prezimovanje oziroma selitev

** – selitev, na eni lokaliteti

Ostale vrste z Dodatka I Ptičje direktive: čapljica *Ixobrychus minutus*, bela štoklja *Ciconia ciconia*, črna štoklja *Ciconia nigra*, belorepec *Haliaeetus albicilla*, polojnik *Himantopus himantopus*, grahasta tukalica *Porzana porzana*, mala tukalica *Porzana parva*, pivka *Picus canus*, sirjski detel *Dendrocopos syriacus*, srednji detel *Dendrocopos medius*, rjavi srakoper *Lanius collurio*.

Meje območja:

Obseg IBA-ja je zelo podoben tistemu, ki je predstavljen v prvi knjigi Mednarodno pomembnih območij za ptice v Sloveniji (POLAK 2000). Kasneje so bili opravljeni le manjši popravki v poteku meje, tako da območje dejansko vključuje vse najpomembnejše predele za ohranitev kvalifikacijskih vrst ptic. Območje po novem obsega še gozdnato zaledje reke med Selnico ob Dravi in Mariborom, gozd med Vurberkom in Krčevino pri Vurbergu, ostanke rečne loke pri Skorbi, gozd na severnem robu Haloz med Bor-

lom in Zavrčem ter vlažen gozd Hraščico pri Središču ob Dravi, izpuščen pa je bil danes močno pozidan del med Ptujem in Spuhljo.

ORNITOLOŠKI POMEN

Reka Drava je najpomembnejše območje za vodne ptice v Sloveniji, saj tukaj redno prezimuje več kot 20.000 vodnih ptic, nič manj pa se jih ne zadržuje na spomladanski oziroma jesenski selitvi. Pomen Drave za prezimujoče vodne ptice v zadnjih letih lepo ilustrirajo rezultati vsakoletnega sistematičnega štetja vodnih ptic v mesecu januarju. Omenjeno število, ki je eden od kriterijev za opredelitev IBA-ja in uvrstitev Reke Drave med Ramsarske lokalitete, je bilo preseženo v vseh zimah med leti 1998 in 2002 (ŠTUMBERGER 1998, 1999, 2000, 2001 in 2002). Pri tem je treba poudariti, da takrat praviloma skupno število prezimujočih osebkov, niti ni največje.

Izmed posameznih vrst je gotovo zelo pomembna velika bela čaplja *Egretta alba*, saj število tukaj redno prezimujočih osebkov (do 172) izpolnjuje pogoj za uvrstitev v kategorijo C2, kar pomeni, da gre za evropsko pomembno zgostitev te vrste. Maksimalna ugotovljena števila v poznem jesenskem času so še precej večja (do 250 osebkov), v zadnjih dveh letih pa smo zabeležili celo opazno povečanje številčnosti velike bele čaplje. Menimo, da je dejansko število osebkov na tem območju večje od preštete, saj tudi večina velikih belih čapelj, ki se pozimi zadržujejo na Dravskem in Ptujskem polju oziroma širši okolici, prenočuje vzdolž reke Drave.

Mnoge sicer pogoste vrste ptic dosejajo tukaj na prezimovanju za slovenske in tudi evropske razmere visoka števila. Med njimi so najpomembnejše mali ponirek *Tachybaptus ruficollis*, kormoran *Phalacrocorax carbo sinensis*, mlakarica *Anas platyrhynchos*, čopasta črnica *Aythya fuligula*, zvonec *Bucephala clangula* in veliki žagar *Mergus merganser*. Medtem ko število slednjega v zadnjih letih počasi, a vztrajno narašča, je prezimujoča populacija zvonca v drugi polovici devetdesetih let močno upadla. Razloge lahko iščemo v večji

zamuljenosti in s tem poslabšanimi prehranjevalnimi razmerami na najpomembnejši lokaliteti, Ptujskem jezeru. Kljub temu vrsta na reki Dravi še vedno močno presega 1% prezimujoče biogeografske populacije Vzhodno-mediterranske regije, kar je pogoj za zadostitev objektivnim kriterijem za opredelitev IBA-jev.

Med številnimi vrstami, ki območje reke Drave preletijo v času selitve, velja izpostaviti dve: črno čigro *Chlidonias niger* in malega galeba *Larus minutus*. Predvsem prva je lahko izjemno številna. Višek spomladanske selitve doseže v prvi polovici maja, ko lahko na eni sami lokaliteti opazujemo več tisoč osebkov. Črno čigro na selitvi ponavadi spremljata tudi obe njeni najbližji sorodnici beloperuta *C. leucopterus* in belolična čigra *C. hybridus*, vendar v bistveno manjšem številu. Skupaj s predstavnicami močvirskih čiger se ponavadi zadržuje pomembno število malih galebov, saj jih družijo podoben način prehranjevanja. Razlika je v spomladanskem višku, ki nastopi pri malem galebu kakšna dva tedna prej kot pri črni čigri, ponavadi okoli prvega maja. Obe vrsti se pojavljata tudi jeseni, a so števila takrat v primerjavi s spomladanskimi skoraj zanemarljiva.

Med gnezdilci velja omeniti dokaj močno populacijo sršenarja *Pernis apivorus*. Najbolj mu ustrezajo presvetljeni deli loke z visokimi drevesi (BRAČKO 1997). Vzdrževanje najpomembnejše populacije navadne čigre *Sterna hirundo* v Sloveniji je danes možno le še z rednim vsakoletnim čiščenjem otoka na Ptujskem jezeru in nameščanjem umetnih gnezdilnih splavov v lagunah za odpadne vode tovarne sladkorja Ormož.

OGROŽENOST

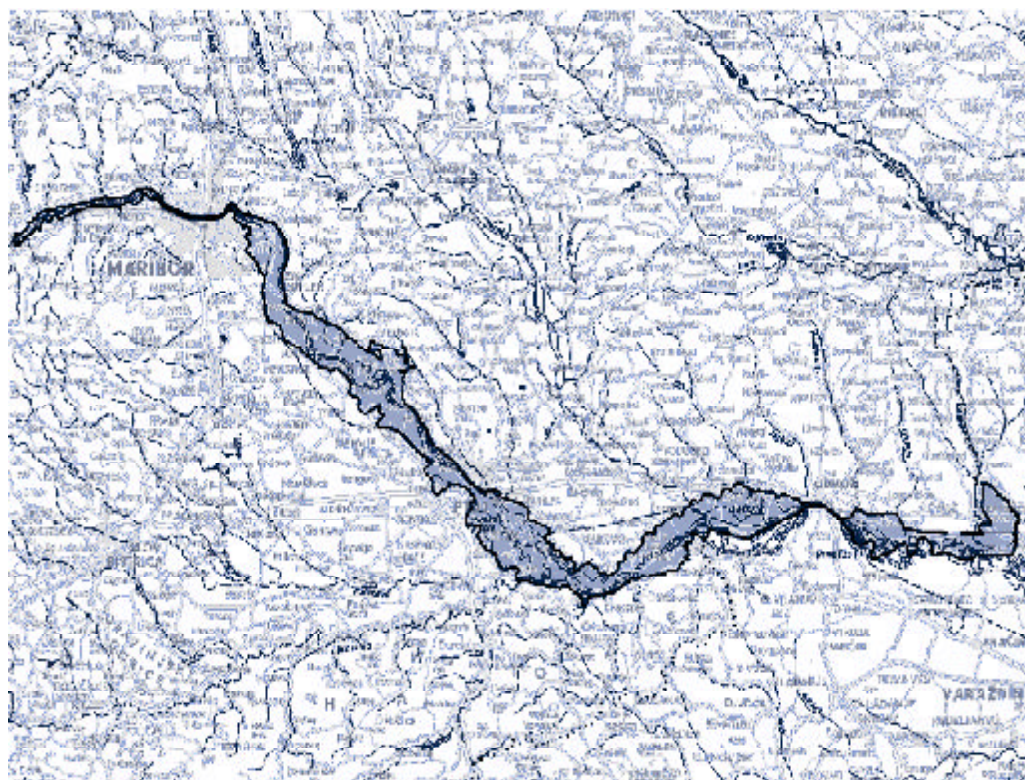
Za številne vrste ptic zelo pomembno območje reke Drave ogroža cela vrsta naravovarstveno nesprejemljivih dejavnosti. Grobi regulacijski posegi v strugo reke rušijo že tako močno okrnjeno naravno rečno dinamiko. Vodnogospodarske dejavnosti zajemajo tudi uničevanje še zadnjih ostankov poplavnega gozda vzdolž reke Drave. Zaskrbljujoče je, da

se v prihodnosti načrtujejo podobni posegi v še večjem obsegu, kar vodi v naravno katastrofo z nepredvidljivimi posledicami. Na prezimujoče vrste ptic imajo velik negativen vpliv preštevilni ribiči in lov, ki je še posebej pereč problem na Ormoškem jezeru.

SUMMARY

More than 20,000 birds regularly winter in the area of the river Drava, which makes the Drava the most important waterbird area in Slovenia and helps it fulfill the criteria for Ramsar site status. Apart from some minor adjustments, the size of the area is as presented in the first book on Important Bird Areas (IBA) in Slovenia. As regards the bird species listed as breeding species in Annex I of the Birds Directive, the Drava

IBA supports populations of the Great White Egret, the abundance of which has increased in recent years. The Common Goldeneye, with a population of 1500 individuals, is also an important species of this IBA. Additionally, during spring migration numerous Black Terns can be observed here and Little Gulls are known to migrate with the terns. During the peak migration period in the first half of May, up to 10,000 Black Terns may occur in the Drava area in one day, with most of them stopping over on the two the largest reservoir lakes. The largest Common Tern colony in Slovenia breeds on artificial rafts located in this IBA. Although most of the floodplain forest along the river was cut in the past, a significant Honey-buzzard population still breeds in the remaining forest stands.

Vir za kartografsko osnovo: Topografska karta Slovenije 1: 250 000, © Geodetska uprava Republike Slovenije, 1995

NARAVOVARSTVENE SMERNICE

- Ustaviti nadaljnje izvajanje regulacij struge na celotnem območju reke.
- Ustavitev širjenja intenzivnih kmetijskih površin znotraj sedanjih poplavnih površin reke.
- Ustaviti uničevanje poplavnih gozdov.
- Vzpodbujanje ekstenzivnega kmetovanja.
- Prepoved požiganja travnikov in grmovne vegetacije.
- Omejiti izvajanje vseh vrst vodnih športov na Ptujskem jezeru.
- Prepoved vožnje s čolni po Ptujskem in Ormoškem jezeru med 1. 11. in 1. 4.
- Prepoved preletov z motornimi zmagi in ultra lahкими letali nad Ptujskim in Ormoškim jezerom.
- Rekreatijske dejavnosti omejiti na urejene poti oziroma za to določena mesta.
- Popolna prepoved lova na vseh akumulacijskih jezerih, na stari rečni strugi pa bi morali to dejavnost strogo omejiti.
- Športni ribolov omejiti na za to določena območja.
- Prepoved izvajanja dejavnosti z velikim negativnim vplivom na okolje (npr. golf igrišča, rekreativni centri, proge za kajak ipd.).
- Poiskati nadomestno rešitev za potek predvidene hitre ceste na območju krajinskega parka Šturmovci.

KRAKOVSKI GOZD IN ŠENTJERNEJSKO POLJE

Krakovo forest and Šentjernej plain

Površina: 11.790 ha

Nadmorska višina: 150 – 300 m

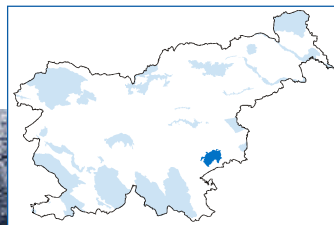

foto: Hrvoje Oršanič

Mali klínkač <i>Aquila pomarina</i>	2-4	C6	1997-1999	A
Južna postovka <i>Falco naumanni</i>	max. 10 *	C6	1998-2002	A
Srednji detel <i>Dendrocopos medius</i>	200-350	C6	1999	A
Belovrati muhar <i>Ficedula albicollis</i>	800-1000	C6	1999	B
Črnočell srakoper <i>Lanius minor</i>	6-15	C6	1999-2002	A
Črna štorčija <i>Ciconia nigra</i>	2-4		1997-1999	A
Bela štorčija <i>Ciconia ciconia</i>	7		1999-2002	A
Mala tukalica <i>Porzana parva</i>	2-4		1999	B
Kosec <i>Crex crex</i>	10-15		1997-1999	A
Kozača <i>Strix uralensis</i>	4-6		1999	A
Smrđokavra <i>Upupa epops</i>	20-30		1999	B
Vijeglavka <i>Jynx torquilla</i>	100-150		1999	B
Zelena žolna <i>Picus viridis</i>	30-50		1999	B
Mali detel <i>Dendrocopos minor</i>	80-120		1999	B
Trstni cvrčalec <i>Locustella luscinioides</i>	15-20		1999	B
Veliki strnad <i>Miliaria calandra</i>	60-100		1999	B

* – negnezdeči osebk

Ostale vrste z Dodatka I Ptičje direktive: sršenar *Pernis apivorus*, pivka *Picus canus*, črna žolna *Dryocopus martius*, rjavi srakoper *Lanius collurio*.

Meje območja:

Ta IBA je v bistvu razširjeno območje, ki se v prvem inventarju Mednarodno pomembnih območij za ptice v Sloveniji (POLAK 2000) pojavlja pod imenom Krakovski gozd. Pri uporabi dodatnih kriterijev in z rezultati novih raziskav, se je poleg pomena Krakovskega gozda pokazal še velik ornitološki pomen kulturne krajine, ležeče zahodno in severno od gozda. Te smo nato z že obstoječim območjem združili v enoten IBA. Opis gozdnatega dela območja in travnikov v njegovi okolici je v prvi knjigi Mednarodno pomembnih

foto: Peter Buchner
Črnočeli srakoper *Lanius minor* je ptica, ki ji v Sloveniji grozi izumrtje.

območij za ptice v Sloveniji, tukaj se bomo osredotočili le na novo priključene predele.

Po novem obsega IBA med drugim zahodni del Krške ravni do meje z Novomeško pokrajino, na jugu pa sega vse do vznožja Gorjancev. Po dolini Radulje sega del območja na severu tudi v Krško gričevje, kjer se konča pod krajem Šmarjeta. Celoten omenjeni predel je zelo uravnan in se od reke Krke, kjer je najnižji, proti jugu zelo rahlo zvišuje. Nekoliko bolj se dvigne šele južno od Šentjerneja proti vasi Gorenje Vrhpolje.

Tukaj prevladujejo njive, precej pa je tudi travnikov. Posebej zanimive so okolice vasi, za nekatere je značilna dokaj ekstenzivna raba prostora. To velja še posebej za tiste na severnem in skrajnem južnem robu Šentjernejskega polja, kjer je veliko starih visokodebelnih sadovnjakov in pašnikov.

ORNITOLOŠKI POMEN

Ornitološki pomen Krakovskega gozda je bil deloma že predstavljen v prvi knjigi o IBA-jih.

Naravovarstveno najpomembnejši vrsti ptic, ki tukaj gnezdita v velikem številu, sta srednji detel *Dendrocopos medius* in belovrati muhar *Ficedula albicollis*. Ocenjujemo, da v Krakovskem gozdu živi 30–40% prve in celo 40–50% slovenske populacije druge vrste. Obe imata daleč najvišje gostote v gozdnem rezervatu pragozdnega značaja v osrednjem delu gozda. Tukaj gnezdijo 12–15 parov srednjih detlov v gostoti 3,3 para / 10 ha, kar je ena najvišjih ugotovljenih gostot te vrste sploh. Gostota belovratega muharja je še precej večja in sicer 13 parov / 10 ha (Božič 2002). To pomeni, da v rezervatu gnezdijo vsaj 50 parov. Srednjemu detlu in belovratemu muharju ustreza bogata strukturiranost tega dela gozda z visokim deležem doba in debelih dreves. Zanj je še posebej pomembno veliko število mrtvih stoječih dreves, ki jima nudijo primerno gnezdišče. Gostote obeh vrst so v drugih predelih gozda sicer nižje, sta pa vrsti razširjeni po celotnem gozdu. V Krakovskem gozdu dosegajo zelo visoke gostote tudi nekatere splošno razširjene vrste ptic, kot so na primer velika sinica *Parus major*, plavček *Parus caeruleus*, ščinkavec *Fringilla coelebs* in škorec *Sturnus vulgaris*.

Manjše vasi na Šentjernejskem polju so življenjski prostor črnočelega srakoperja *Lanius minor*, ene izmed najbolj ogroženih ptic v slovenski avifauni. Propadanje tradicionalne kulturne krajine in razmah intenzivnega kmetijstva sta pripeljali nekdanj pri nas zelo pogosto ptico na rob izumrtja. Ta vzorec popolnega populacijskega zloma v zadnjih nekaj desetletjih zelo spominja na usodi južne postovke *Falco naumanni* in zlatovranke *Coracias garrulus*. Že tako zelo majhna populacija črnočelega srakoperja na tem območju poleg tega iz leta v leto nazaduje. Verjetno je to vrsta, ki bo v Sloveniji dokončno izumrla v nekaj letih, če ne bodo nemudoma sprejeti konkretni in učinkoviti aktivni ukrepi za njeno ohranitev. Razen na Šentjernejskem polju gnezdijo danes posamezni pari redno le še v Jovsih in ponekod v Beli Krajini, kljub temu pa velikost celotne slovenske populacije tačas ne presega 15 gnezdečih parov. Že omenjena južna postovka velja v Sloveniji od leta 1995 za izumrlo gnezdilko, vsakoletna zadrževanja

manjših skupin teh ptic v okolici Šentjernejskega polja pa nas vendarle navdajajo z upanjem o njenem ponovnem gnezdenju. Zaenkrat kljub namestitvi gnezdilnic gnezdenja južne postovke tod še nismo dočakali. O kvaliteti tukajšnjih prehranjevalnih habitatov za vrste ptic, vezane na kulturno krajino, priča gnezditveni uspeh bele štokrlje *Ciconia ciconia*, ki je bil v letu 1999 s povprečno 3,4 poletelega mladiča na gnezdo in stoodstotnim deležem uspešnih parov, daleč najboljši v Sloveniji (DENAC 2001). Na tem območju se prehranjuje tudi mali klinkač *Aquila pomarina*. Svoje gnezdo ima skrito v Krakovskem gozdu, za lov pa potrebuje odprte predele. Malega klinkača najdemo v Sloveniji samo tukaj.

OGROŽENOST

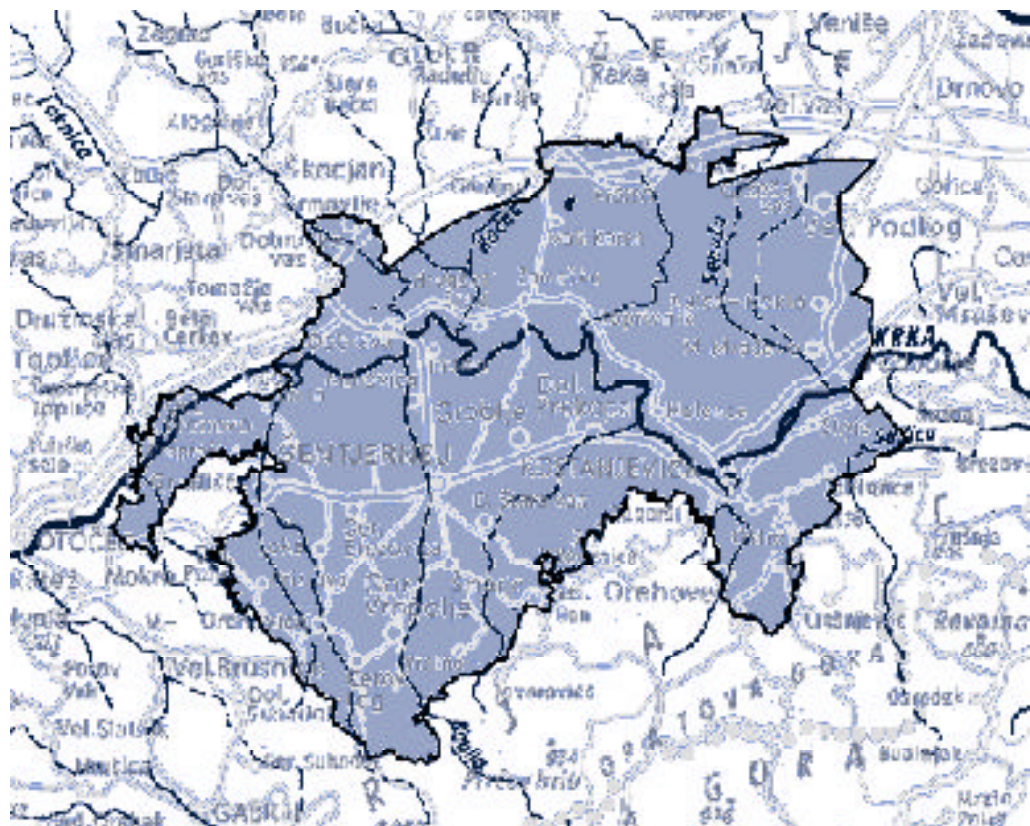
Naravovarstveno najpomembnejše vrste ptic na Šentjernejskem polju so odvisne od ohranitve tradicionalne kulturne krajine tega območja. Pomembna prehranjevališča kvalifikacijskih vrst so ekstenzivni sadovnjaki, pašniki in travniške površine. Njihovo opuščanje in uvajanje intenzivnega kmetovanja zmanjšuje njihove možnosti za preživetje. V Krakovskem gozdu opažajo od leta 1980 dalje množično sušenje doba. Možne vzroke za ta pojav gre iskati v melioracijskih posegih v okolici gozda, ki so znižali nivo podtalnice. Problem predstavlja nedovoljeno sekanje starih dreves, ki se odvija tudi v zavarovanem osrednjem delu gozda (H. ORŠANIČ, pisni vir).

SUMMARY

The Krakovo forest and Šentjernej plain IBA is an enlarged IBA No. 009, which was presented previously in the first book on Important Bird Areas (IBA) in Slovenia. In addition to the largest preserved lowland floodplain forest in Slovenia, the area also comprises cultivated lowland landscape west of the forest. Its primary importance lies in supporting a small breeding population of the Lesser Grey Shrike, which is close to extinction in Slovenia. The population breeding here is, in fact, the last remaining population of a once abundant species. To preserve it, appropriate protective measures must be taken without any further delay. Every spring groups of the Lesser Kestrel occur near the Krakovo forest. Although the species no longer breeds in Slovenia, the IBA remains its most likely potential breeding site. The Krakovo forest is important also for its large populations of the Middle-spotted Woodpecker and the Collared Flycatcher, which both have high breeding densities here. Moreover, this is the only site in Slovenia at which the Lesser Spotted Eagle can be found.

NARAVOVARSTVENE SMERNICE

- Znižati intenziteto gospodarjenja z gozdom – puščanje večjega števila odmrlih dreves in suhih dreves.
- Večje število gozdnih oddelkov popolnoma izvzeti iz gospodarjenja.
- Gozdarske dejavnosti naj se izvajajo izven časa gnezditve kvalifikacijskih vrst.
- Prenehanje izvajanja melioracijskih in regulacijskih posegov v okolici gozda.
- Omejiti širjenje intenzivnih njivskih površin.
- Ohranjanje obstoječo površino travnikov.
- Vzpodbijanje ekstenzivnega kmetovanja na travnikih in preprečevanje njihovega opuščanja.
- Ohranjanje tradicionalne mozaične pokrajine v okolici naselij.
- Vzpodbijanje biološke pridelave hrane.
- Natančno preučiti možne vplive širitve avtoceste na severnem obrobju gozda.

Vir za kartografsko osnovo: Topografska karta Slovenije 1: 250 000, © Geodetska uprava Republike Slovenije, 1995

KOČEVSKO-KOLPA

Kočevsko-Kolpa

Površina: 97.150 ha

Nadmorska višina: 180 – 1298 m

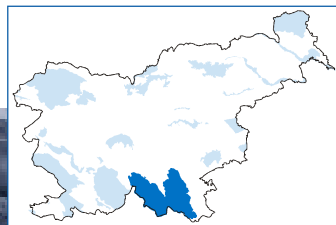

foto: Mirko Perušek

Kozača <i>Strix uralensis</i>	150-170	C6	2000	A
Koconogi čuk <i>Aegolius funereus</i>	50-80	C6	1994-1999	B
Mali skovlk <i>Glaucidium passerinum</i>	20-30	C6	1994-1999	B
Belohrbil detel <i>Dendrocopos leucotos</i>	10-15	C6	1994-1999	A
Mali muhar <i>Ficedula parva</i>	20-50	C6	1994-1999	B

Ostale vrste z Dodatka I Ptičje direktive: sršenar *Pernis apivorus*, belorepec *Haliaeetus albicilla*, kačar *Circus gallicus*, planinski orel *Aquila chrysaetos*, mali orel *Hieraaetus pennatus*, sokol selec *Falco peregrinus*, divji petelin *Tetrao urogallus*, gozdni jereb *Bonasa bonasia*, kosce *Crex crex*, velika uharica *Bubo bubo*, podhujka *Caprimulgus europaeus*, vodomec *Alcedo atthis*, črna žolna *Dryocopus martius*, srednji detel *Dendrocopos medius*, triprsti detel *Picoides tridactylus*, pisana penica *Sylvia nisoris*, belovrati muhar *Ficedula albicollis*, rjavi srakoper *Lanius collurio*.

Meje območja:

Ostale so nespremenjene.

ORNITOLOŠKI POMEN

Obsežni strnjeni sestoji gozdov brez naselij pokrivajo skoraj celoten IBA Kočevsko-Kolpa, ki je največje Mednarodno pomembno območje za ptice v Sloveniji.

Najpomembnejša vrsta tega območja je, podobno kot na Snežniku in Javornikih, kozača *Strix uralensis*. Tukaj je bilo opravljenih manj transektnih popisov te vrste kot na slednjem območju, vendar je bilo najdenih kar nekaj

foto: Mirko Perušek
Črna žolna *Dryocopus martius* je vrsta z Dodatka I
Ptičje direktive, ki je v Sloveniji splošno razširjena.

gnezd. Gostota kozače v osrednjem delu območja je bila ocenjena na 2 – 3 pare / 10 km² (MIHELIC et al. 2000), kar je razmeroma nizko v primerjavi z nekaterimi drugimi območji. Popisi v letu 2002 pa so pokazali, da je bila gostota vsaj v nekaterih predelih okoli Kočevskega Roga podcenjena (A. HUDOKLIN, pisni vir). Seveda bo treba z zaključki počakati vsaj še kakšno sezono, ni pa izključeno, da se bo že tako velika populacijska ocena za to območje še nekoliko povzpela. Kozača si tudi tukaj deli življenjski prostor z dvema vrstama gozdnih sov, koconogim čukom *Aegolius funereus* in malim skovikom *Glaucidium passerinum*. Slednji naseljuje le najvišje predele IBA-ja.

Na pragozdne ostanke je vezan belohrbti detel *Dendrocopos leucotos*, ki se najraje prehranjuje na ležečih mrtvih deblih dreves (M. PERUŠEK, ustni vir). To je poleg Gorjancev edino območje v Sloveniji, kjer je poznana redna gnezditve te vrste v zadnjem desetletju. Prav tako samo v pragozdnih ostankih je bila odkrita tudi majhna

izolirana populacija malega muharja *Ficedula parva*.

Na tem območju je bil izveden eden izmed redkih natančnejših kvantitativnih popisov gozdnih ptic pri nas (PERUŠEK 1991). Na relativno majhnih popisnih površinah je bilo skupaj ugotovljenih kar 45 vrst gnezdil. Vrste z najvišjimi gostotami tako v pragozdu kot tudi gospodarskem gozdu so bile ščinkavec *Fringilla coelebs*, rdečeglavi kraljiček *Regulus ignicapillus*, taščica *Erithacus rubecula*, stržek *Troglodytes troglodytes* in menišek *Parus ater*.

OGROŽENOST

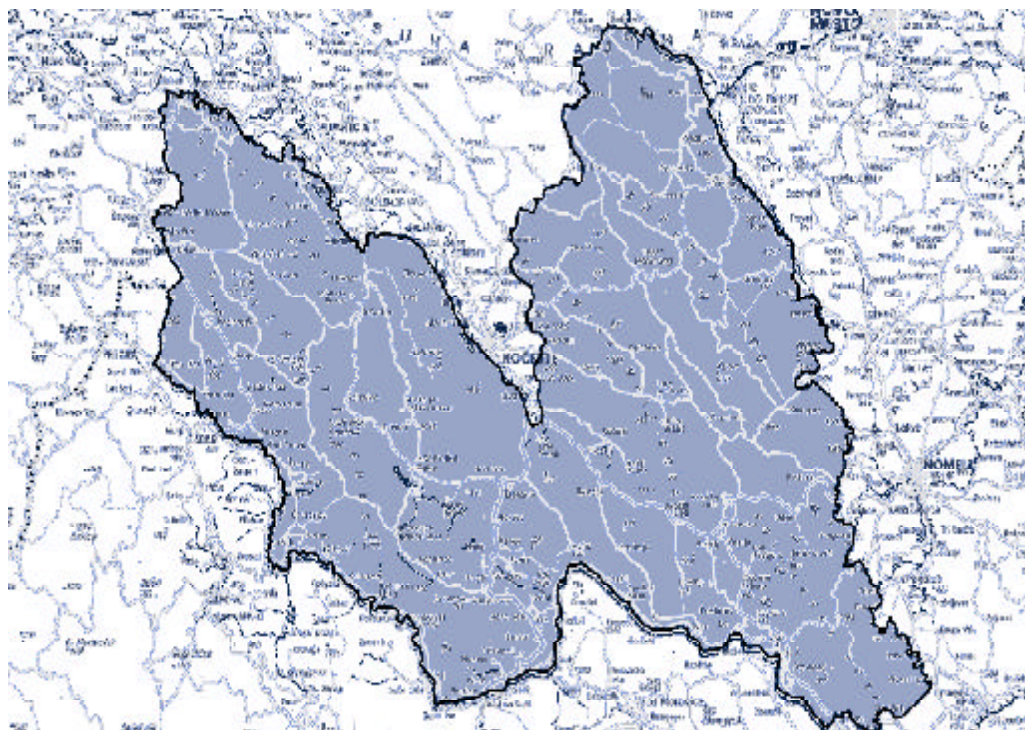
Celoten IBA je razmeroma dobro ohranjen. Na gnezdenje nekaterih ogroženih vrst ptic imajo negativen vpliv razna gozdnogospodarska dela, ki se izvajajo v spomladanskem času. V gozdove vnašajo nemir tudi številni nabiralci gob. Ujede in sove so na tem območju še vedno pogosto žrtve nelegalnega lova.

SUMMARY

The regions of Kočevsko and the Kolpa river form the largest IBA in Slovenia. This sparsely populated area is almost entirely covered with fir-beech forests, known among scientists as the habitat of large predators such as brown bear and lynx. The area has earned ornithological fame for its large population of the Ural Owl, a bird species that is typical of the forests in southern Slovenia. As with much of its other occupied territory in Slovenia, the Ural Owl coexists here with the Tengmalm's Owl and the Pygmy Owl, although planned research seems to have focused primarily on the Ural Owl. In addition to its favourable owl habitat, the Kočevsko-Kolpa IBA contains a number of reserves with well-preserved virgin forests stands that support populations of rare species such as the White-backed Woodpecker and the Red-breasted Flycatcher.

NARAVOVARSTVENE SMERNICE

- Znižati intenziteto gospodarjenja z gozdom – puščanje večjega števila odmrlih in suhih dreves ter mrtvega lesa.
- Večje število gozdnih oddelkov v zreli fazi popolnoma izvzeti iz gospodarjenja.
- Gozdarske dejavnosti naj se izvajajo izven časa gnezditve kvalifikacijskih vrst.
- Vožnja po gozdnih cestah naj bo dovoljena samo gozdarskim delavcem – namestitvev zaklenjenih zapornic na odcepkih teh cest.
- Omeji naj se gradnja novih gozdnih prometnic.
- Ustaviti nezakonit lov na zaščitene vrste ptic.
- Prepoved nizkih preletov helikopterjev nad gozdnimi območji v bližini gnezdišč na motnje občutljivih vrst.
- Prepoved plezanja v bližini gnezd planinskega orla in sokola selca, omejitev tega športa na določena območja.

Vir za kartografsko osnovo: Topografska karta Slovenije 1: 250 000, © Geodetska uprava Republike Slovenije, 1995

LJUBLJANSKO BARJE

Ljubljansko barje

Površina: 14.000 ha

Nadmorska višina: 280 – 390 m

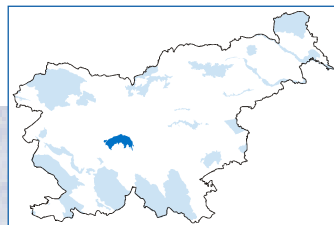

foto: Peter Trontelj

Pepelasti lunj <i>Circus cyaneus</i>	30-50*	C6	2001	B
Kosec <i>Crex crex</i>	164-245	C1	1992-2002	A
Pisana penica <i>Sylvia nisoria</i>	110-160	C6	1990-1996	A
Prepelica <i>Coturnix coturnix</i>	400-800		1990-1996	A
Sloka <i>Scolopax rusticola</i>	90-130		1990-1996	A
Veliki škurh <i>Numenius arquata</i>	5-8		1997-2000	A
Veliki skovik <i>Otus scops</i>	60		1998	A
Repaljščica <i>Saxicola rubetra</i>	2000-3000		1990-1996	A
Kobilščar <i>Locustella naevia</i>	50-80		1990-1996	A

* – prezimovanje

Ostale vrste z Dodatka I Ptičje direktive: čapljica *Ixobrychus minutus*, bela štokljica *Ciconia ciconia*, črna štokljica *Ciconia nigra*, sršenar *Pernis apivorus*, vodomec *Alcedo atthis*, pivka *Picus canus*, črna štokljica *Dryocopus martius*, rjavi srakoper *Lanius collurio*, črnočeli srakoper *Lanius minor*.

Meje območja:

Pri drugem inventarju IBA-jev smo zaradi novih podatkov dodali še tri predele, ki so del Ljubljanskega barja in so prvič ostali izven opredeljenih meja območja. Ti predeli so: Rogoče med Pijavo Gorico in Gorenjim Blatom, dolina Želimeljščice med Rogovilo in Želimljem ter spodnji del podlipske doline med Ligojno in Vrhniko.

ORNITOLOŠKI POMEN

Ljubljansko barje je v zavesti slovenskih ornitologov že dolga leta zasidrano kot eno izmed najpomembnejših območij za ptice pri nas. Nekaj je k temu prispevala zelo dobra raziskanost območja, še bolj pa številne ogrožene vrste ptic in njihovi habitati na površini, ki je v primerljivem obsegu ne najdemo nikjer več v Sloveniji.

Najpomembnejši življenjski prostor na Ljubljanskem barju so nedvomno vlažni travniki. Na njih je vezana naša daleč največja lokalna populacija kosca *Crex crex*, saj predstavlja kar okoli 40% celotne slovenske populacije (TRONTELJ 2001). Najvišje gostote kosca ponekod na barju presegajo 10 teritorialnih samcev / km², najdemo pa jih predvsem na predelu med Bevkami in Notranjimi Goricami. Kosci najraje naseljujejo spomladi dalj časa poplavljenе travnike z brestovolistnim osladom *Filipendula ulmaria*, ki se kosijo precej pozno. Dva popisa opravljena v devetdesetih letih sta dala slutiti, da je populacija kosca na Ljubljanskem barju ostala dokaj nespremenjena (TRONTELJ 1995 in 2001). Nasprotno pa je ponovljen popis leta 2002 dal precej manjše število koscev. Iz rezultatov teh treh štetij še ne moremo zanesljivo sklepati o negativnem populacijskem trendu, je pa to gotovo razlog več za zaskrbljenost. Zaradi naglega izginjanja koščevega habitata na Ljubljanskem barju, bi se namreč žalostna domneva utegnila izkazati za resnično. Seveda je odveč ponovno poudarjati, da bi morali zaradi gnezdenja globalno ogrožene vrste v takšnem številu nemudoma sprejeti ustrezne ukrepe za ohranitev ekstenzivnih barjanskih travnikov.

V podobnem habitatu kot kosci gnezdi tudi prepelica *Coturnix coturnix*. Za razliko od kosca jo srečamo tudi na žitnih poljih, kjer pa so njene gostote bistveno nižje.

Prebivalka strukturirane barjanske pokrajine prepredene z jelševimi mejicami, grmovjem in vmes ležečimi odprtimi predeli, je pisana penica *Sylvia nisoria*. V primernem habitatu lahko dosega precej visoke gostote (TRONTELJ 1994).

Izmed nekvalifikacijskih vrst ptic je zelo pomembna vrsta na Ljubljanskem barju repaljščica *Saxicola rubetra*. Repaljščica dosega tukaj za srednjeevropske razmere izjemno visoke gostote. TRONTELJ (1994) domneva, da gre za največjo koncentracijo in eno največjih lokalnih populacij v Srednji Evropi. Omeniti velja še velikega škurha *Numenius arquata*, ki ima tukaj edino gnezdišče v Sloveniji.

Nekoliko manj jasen je ornitološki pomen Ljubljanskega barja za prezimujoče vrste ptic. V nižinah je po Sloveniji v zimskem času precej razširjen pepelasti lunj *Circus cyaneus*, vendar nikjer ni tako številen kot prav na Barju. Tukaj lahko pogosto z ene točke opazujemo več osebkov te vrste med značilnim lovom nizko nad tlemi.

OGROŽENOST

Eden izmed najpomembnejših vzrokov ogrožanja največje slovenske populacije kosca – izginjanje habitata – je bil omenjen že v prejšnjem poglavju. Koščev habitat izginja bodisi zaradi širjenja njiv bodisi zaradi spreminjanja ekstenzivnih vlažnih travnikov v intenzivne, dognoevane in večkrat letno košene travniške površine. S tem izgubljajo življenjski prostor tudi številne druge ogrožene vrste ptic. Za večino izmed njih prav tako nesprejemljivo početje, je uvajanje živinoreje na Ljubljanskem barju. Barje ogroža še širjenje centralnega ljubljanskega smetišča, vse večja urbanizacija in različne naravi neprijazne oblike rekreativnih dejavnosti.

SUMMARY

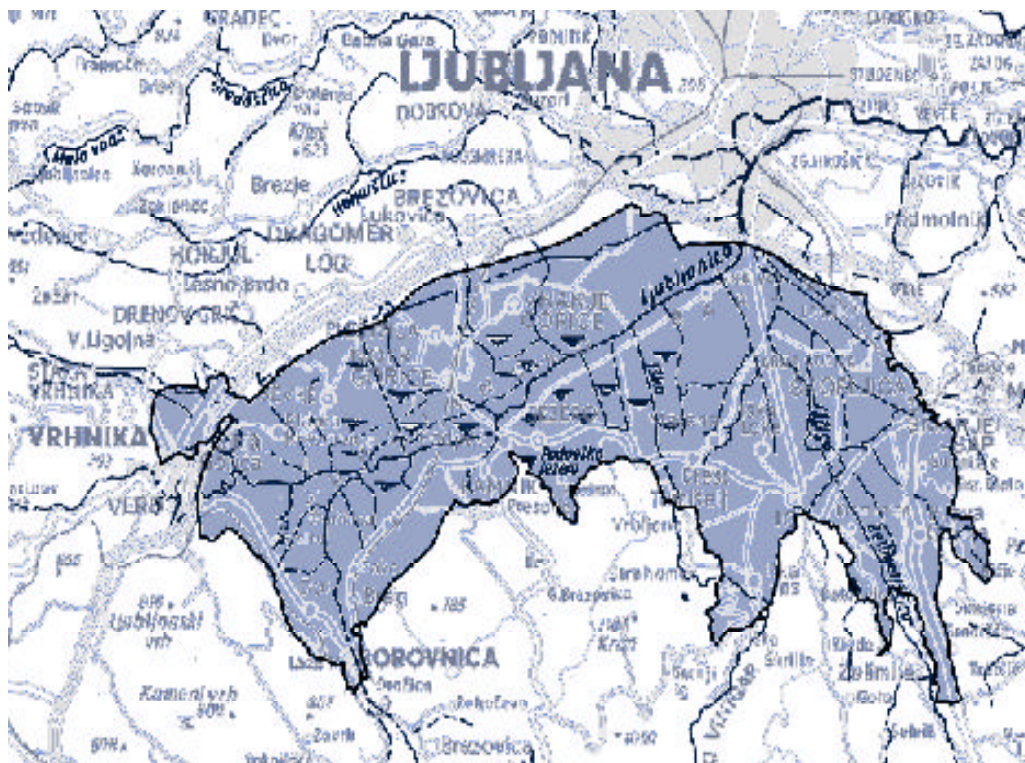
Ljubljansko barje is the largest and the most important area of prevailing lowland wet meadows in Slovenia. Although it is the most thoroughly researched of similar areas, its habitats of high nature conservation value are still not legally protected despite ample available data. The most valuable habitat types are frequently flooded, extensive late-mowed meadows where the Corncrake populations reach one of their highest densities in Slovenia. For this species,

Ljubljansko barje is by far the most important area in Slovenia since it is here that almost 40% of all Corncrakes in the country are recorded. Moreover, Ljubljansko barje holds hundreds of pairs of breeding Common Quail, is the southernmost breeding site for the Eurasian Curlew in Europe and supports one of the largest populations of the Whinchat in Central Eu-

rope. Although less known, the role that Ljubljansko barje performs as a wintering grounds and a migratory stopover is also of great importance. Unfortunately, Ljubljansko barje is seriously threatened by the expansion of intensively cultivated fields and the expansion of the capital city in its near surroundings.

NARAVOVARSTVENE SMERNICE

- Ohranjanje oziroma povečati obstoječo površino travnikov.
- Na potencialnih prebivališčih kosca zagotoviti pozno košnjo travnikov.
- Preprečevanje osuševanja travnikov, melioracijskih del in regulacij vodotokov.
- Zagotoviti ekstenzivno kmetovanje na travnikih.
- Omejevati nadaljnje širjenje njivskih površin.
- Omejiti nadaljnje širjenje urbanizacije, vključno s širitvijo osrednjega ljubljanskega smetišča.
- Odstranitev črnih gradenj.
- Prepoved gradnje objektov z velikim negativnim vplivom na okolje (športno letališče, teniško igrišče, pristajališče za balone ipd.).
- Omejitev oziroma prepoved dejavnosti z velikim negativnim vplivom na okolje.
- Omejiti rekreacijske dejavnosti na najpomembnejših predelih.
- Prepoved sprehajanja psov brez povodca.

Vir za kartografsko osnovo: Topografska karta Slovenije 1: 250 000, © Geodetska uprava Republike Slovenije, 1995

CERKNIŠKO JEZERO

Lake Cerknica

Površina: 3620 ha

Nadmorska višina: 548 – 623 m

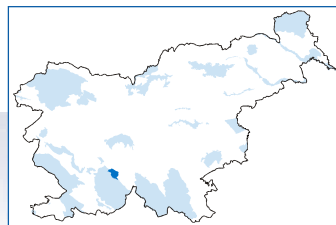

foto: Slavko Polak

Kosec <i>Crex crex</i>	54-101	C1	1992-2002	A
Grahasta tukalica <i>Porzana porzana</i>	20-50	C6	2001	B
Mala tukalica <i>Porzana parva</i>	10-20	C6	2001	B
Rjavovratí ponírek <i>Podiceps grisegena</i>	3-5		1996-2002	A
Bobnarica <i>Botaurus stellaris</i>	1-2		1996	A
Raca žličarica <i>Anas clypeata</i>	5-10		2000	B
Kostanjevka <i>Aythya nyroca</i>	1-5		2000	B
Prepelica <i>Coturnix coturnix</i>	50-52		1992	A
Kozica <i>Gallinago gallinago</i>	5-15		1996-1998	A
Rdečenogi martinček <i>Tringa totanus</i>	4-8		1996	B
Rumena pastirica <i>Motacilla flava</i>	150-200		1992-2000	A
Repaljščica <i>Saxicola rubetra</i>	530-880*		2002	A
Bičja trstnica <i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	150		1996	A

* – Kus VEENVLIET (2002)

Ostale vrste z Dodatka I Ptičje direktive: bobnarica *Botaurus stellaris*, čapljica *Ixobrychus minutus*, kostanjevka *Aythya nyroca*, sršenar *Pernis apivorus*, belorepec *Haliaeetus albicilla*, kačar *Circus gallicus*, pisana penica *Sylvia nisoria*, rjavi srakoper *Lanius collurio*.

Meje območja:

Ostale so nespremenjene.

ORNITOLOŠKI POMEN

Cerkniško jezero je na nacionalni ravni pomembno kot gnezdišče številnih vodnih in močvirskih ptic. Njegov mednarodni pomen mu daje v ornitološkem pogledu predvsem močna populacija kosca *Crex crex*. Cerkniško jezero je edino območje kjer številčnost te vrste redno spremljamo že dalj časa. Vsakoletno štetje koscev se v organizaciji Notranjske sekcije DOPPS-a odvija vse od

foto: Tomi Trilar

Rjavovrati ponirek *Podiceps grisegena* gnezdi v Sloveniji samo na Cerkniskem jezeru.

leta 1992. Rezultati desetletnega štetja so nam postregli z nekaterimi novimi ugotovitvami. Populacija kosca na Cerkniskem jezeru močno niha. Nihanja v številčnosti večine vodnih ptic med posameznimi leti so zaradi spremenljivega vodostaja jezera precej običajna in očitno ni kosec pri tem nobena izjema. Populacija je, kot kaže srednjeročno, precej stabilna. Največja koncentracija koscev na jezeru je vzdolž Lipsenjščice in ob zgornjem toku Obrha na vzhodnem koncu jezera. Tako kot na večini pomembnejših koščevih bivališč v Sloveniji, najdemo tudi tukaj v večjem številu prepelico *Coturnix coturnix*. Morda je dejansko še bolj številna kot kažejo podatki izpred desetih let (POLAK 1993).

Če radi govorimo o tukalica kot o skrivnostnih vrstah ptic, potem to še posebej velja za Cerknishko jezero. Prostrani poplavljeni travniki, šašja ter sestoje trstja in jezerskega bička nudijo na videz ugoden življenjski prostor za veliko več teritorialnih osebkov male *Porzana parva* in predvsem grahaste tukalice *P. porzana*, kot nam jih je uspelo doslej popisati. Ali je vzrok za to v muhasti naravi jezera ali v našem pomanjkljivem poznavanju teh ptic, je zaenkrat težko odgovoriti.

Rjavovrati ponirek *Podiceps grisegena*, bobnarica *Botaurus stellaris* in rdečenogi martinec *Tringa totanus* gnezdi v Sloveniji zanesljivo samo na Cerkniskem jezeru. Žal velja v zadnjih letih to verjetno tudi za kozico *Gallinago gallinago*, ki je z drugih gnezdišč v Sloveniji izginila.

OGROŽENOST

Največjo grožnjo travniškim vrstam ptic na Cerkniskem jezeru predstavlja opuščanje ekstenzivne košnje, intenziviranja kmetijske rabe pa do sedaj na srečo še nismo opazili. Kmetje občasno požigajo sestoje trstja, kar ima lahko pogubne posledice za gnezdeče vodne ptice.

Veliko motnjo predstavlja prisotnost velikega števila ribičev, pozimi pa predvsem lov vodnih ptic. Zaradi vznemirjanja v času gnezditve bi bilo treba strogo omejiti čolnarjenje po jezeru in različne oblike množičnega turizma, popolnoma pa prepovedati prelete motornih zmajev.

SUMMARY

At the national level, Lake Cerknica is famous for the variety and number of aquatic bird species that live within its environment, in particular for the Red-necked Grebe and the Common Redshank, for which the only nesting grounds in Slovenia is Lake Cerknica. On the other hand, the lake has won its nature conservation status because it supports the second largest Corncrake population in Slovenia. Lake

Cerknica is the only area where the abundance of the Corncrake males has been censused for a decade, with annual counts taking place at the beginning of each June. One of the characteristics of the Corncrake and other breeding aquatic bird species is that their populations fluctuate substantially. The same is true of the Little and the Spotted Crake. If the water level is favourable, however, the Spotted Crake population can become quite abundant.

NARAVOVARSTVENE SMERNICE

- Ohranjati obstoječo površino travnikov.
- Na potencialnih prebivališčih kosca zagotoviti pozno košnjo travnikov.
- Preprečevanje osuševanja travnikov, melioracijskih del in regulacij vodotokov.
- Vzpodbijanje ekstenzivnega kmetovanja na travnikih.
- Prepoved požiganja travnikov in grmovne vegetacije v spomladanskem in poletnem obdobju.
- Prepoved oziroma stroga omejitev vseh vrst vodnih športov v gnezditvenem obdobju.
- Rekreatijske dejavnosti omejiti na urejene poti oziroma za to določena mesta.
- Omejitev izvajanja dejavnosti z motečim vplivom na gnezdeče ptice (npr. preletavanja motornih zmajev).
- Omejitev dostopa na nekatere najpomembnejše predele.
- Prepoved sprehajanja psov brez povodca.

Vir za kartografsko osnovo: Topografska karta Slovenije 1: 50 000, © Geodetska uprava Republike Slovenije, 1981

PLANINSKO POLJE

Planina polje

Površina: 1080 ha

Nadmorska višina: 440 – 453 m

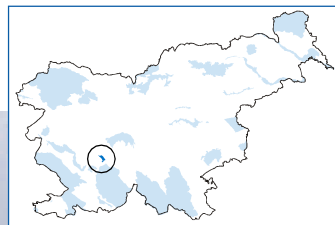

foto: Peter Legiša

Kosec <i>Crex crex</i>	30-40	C1	1992-2002	A
Prepelica <i>Coturnix coturnix</i>	30-40		1992-1999	A
Kozica <i>Gallinago gallinago</i>	1-5		1995-1999	A
Repaljščica <i>Saxicola rubetra</i>	30-50		1992-1999	B
Pisana penica <i>Sylvia nisoria</i>	20-30		1992-1999	B
Veliki strnad <i>Miliaria calandra</i>	30-50		1992-1999	B

Ostale vrste z Dodatka I Ptičje direktive: pivka *Picus canus*, rjavi srakoper *Lanius collurio*.

Meje območja:

Ostale so nespremenjene.

ORNITOLOŠKI POMEN

Izredno slikovito Planinsko polje je še enden izmed IBA-jev v Sloveniji, ki jim mednarodni ornitološki pomen daje predvsem globalno ogrožen kosec *Crex crex*. Značilnost tega območja je, da so kosci razporejeni bolj ali manj enakomerno po travnikih celotnega polja. Zanje so naj-pomembnejše razne vlažne kotanje oziroma depresije, ki se kosijo pozno ali pa sploh ne.

Velik pomen ima Planinsko polje tudi za nekatere druge travniške vrste ptic. Tukaj je bilo eno od zadnjih znanih gnezdišč kozice *Gallinago gallinago* v Sloveniji. Po opravljenih melioracijah na predelu Planinskega polja, kjer je gnezдила kozica, so se razmere za to vrsto bistveno poslabšale.

kmetje občasno požigajo. Travniške ptice na Planinskem polju ogroža tudi neusmerjen turizem in druge oblike rekreacije.

SUMMARY

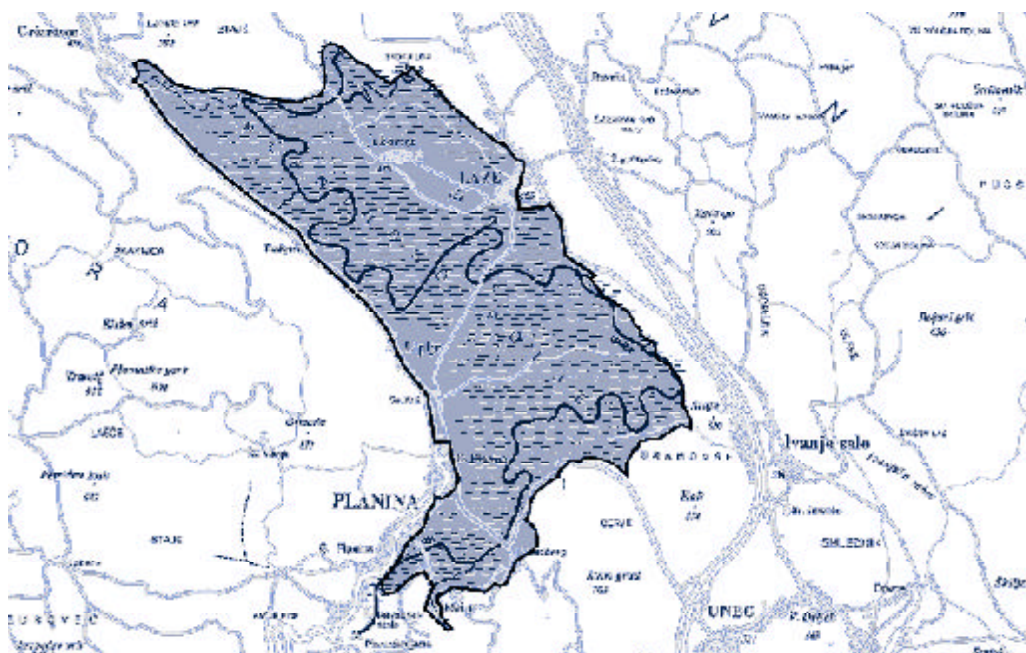
The Planinsko polje is one of many IBAs in Slovenia that have earned their international importance for holding large breeding populations of the Corncrake. The area comprises a karst polje through which the meandering river Unica flows. Many frequently flooded meadows are located alongside the Unica.

OGROŽENOST

Največja nevarnost, ki preti vlažnim travnikom na Planinskem polju so razni melioracijski in regulacijski ukrepi. Opuščanje košnje na nedonosnih parcelah vodi v zaraščanje travnikov. Združbe šašja, ki so razvite na najbolj mokrih tleh,

NARAVOVARSTVENE SMERNICE

- Ohranjati obstoječo površino travnikov.
- Na potencialnih prebivališčih kosca zagotoviti pozno košnjo travnikov.
- Preprečevanje osuševanja travnikov, melioracijskih del in regulacij vodotokov.
- Vzpodbujanje ekstenzivnega kmetovanja na travnikih.
- Prepoved požiganja travnikov in grmovne vegetacije v spomladanskem in poletnem obdobju.
- Ustaviti širjenje črnih gradenj na obrobju polja.
- Rekreacijske dejavnosti omejiti na urejene poti.
- Prepoved izvajanja dejavnosti z velikim negativnim vplivom na okolje (npr. spuščanje motornih modelov letal).
- Prepoved sprehajanja psov brez povodca.

Vir za kartografsko osnovo: Topografska karta Slovenije 1: 50 000, © Geodetska uprava Republike Slovenije, 1981

POREČJE NANOŠČICE

Nanoščica river basin

Površina: 1890 ha

Nadmorska višina: 530 – 568 m

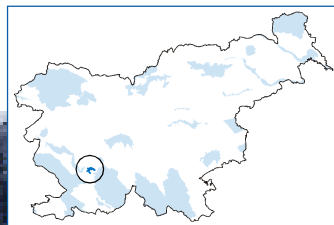

foto: Slavko Polak

Kosec <i>Crex crex</i>	30-40	C1	2000	A
Prepelica <i>Coturnix coturnix</i>	20-30		1999	A
Mokož <i>Rallus aquaticus</i>	5-10		1999	A
Repaljščica <i>Saxicola rubetra</i>	10-15		1999	A
Srpična trstnica <i>Acrocephalus scirpaceus</i>	10-20		1999	B
Pisana penica <i>Sylvia nisoria</i>	5-10		1999	B

Ostale vrste z Dodatka I Ptičje direktive: pivka *Picus canus*, rjavi srakoper *Lanius collurio*.

Meje območja:

Ostale so nespremenjene.

ORNITOLOŠKI POMEN

Porečje Nanoščice je eno izmed treh IBA-jev v Sloveniji s samo eno kvalifikacijsko vrsto – koscem *Crex crex*. Njihovo število je od odkritja populacije leta 1992 naraslo z 12 teritorialnih samcev na 30 ob ponovnem štetju leta 1999 (TRONTELJ 1995 in 2001). Kot kažejo rezultati najnovejših štetij, njihovo število nekoliko upada. Razlog za to je najverjetneje

zaraščanje opuščenih travnikov na enem izmed najpomembnejših predelov za kosca na porečju Nanoščice, med Landolom in Malim otokom. Upad populacije lahko ustavimo s ponovno vzpostavitev naravovarstveno sprejemljive košnje travnikov s kosci. To je tudi eden od ciljev LIFE projekta, ki ga bomo pri DOPPS-u predvidoma začeli izvajati leta 2003.

OGROŽENOST

Tako kot na skoraj vseh podobnih območjih z močvirnimi travniki srečamo tudi tukaj problem poskusov izsuševanja tal, ki pa doslej niso bili uspešni. Pereč problem je tudi intenzivna živinoreja z neurejenim odvajanjem gnojevke.

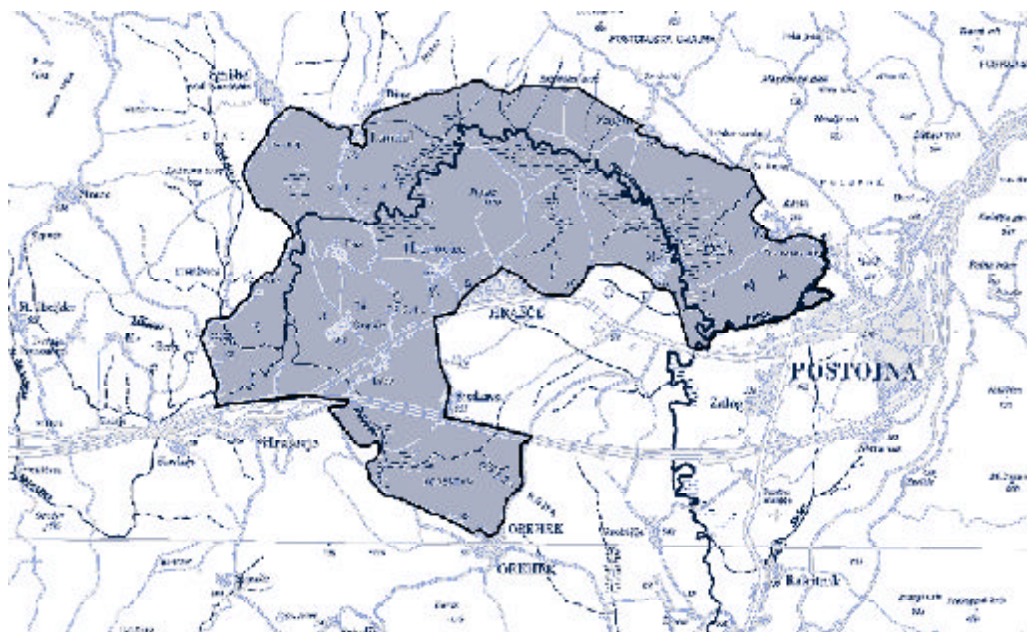
Gnojevka se izpira v Nanoščico, kar povzroča lokalne evtrofizacije.

SUMMARY

The Nanoščica river basin is characterised by large wet meadows that occupy the vegetation belt along the riverbed. Subsequent to the discovery of the Corncrake population in this area, its breeding population was first found to be increasing. The latest count, however, has already shown a decrease in the number of territorial males here. The reason for this population decline is a rapid overgrowing of meadows, which was caused by abandonment of use.

NARAVOVARSTVENE SMERNICE

- Ohranjanje obstoječo površino travnikov.
- Na potencialnih prebivališčih kosca zagotoviti pozno košnjo travnikov.
- Preprečevanje osuševanja travnikov, melioracijskih del in regulacij vodotokov.
- Zagotoviti ekstenzivno kmetovanje na travnikih.
- Preprečevanje širjenja intenzivne reje govedi in povečevanja površin za pridelavo krme.
- Preprečevanje spreminjanja travnikov v njive.
- Ureditev problematike odvajanja gnojevke s farm.

Vir za kartografsko osnovo: Topografska karta Slovenije 1: 50 000, © Geodetska uprava Republike Slovenije, 1981

DOLINA REKE

Reka valley

Površina: 2410 ha

Nadmorska višina: 400 – 490 m

foto: Boštjan Surina

Kosec <i>Crex crex</i>	30-61	C1	1994-99	A
Čapljica <i>Ixobrychus minutus</i>	1-3		1994-99	A
Prepelica <i>Coturnix coturnix</i>	15-20		1994-99	B
Grahasta tukalica <i>Porzana porzana</i>	3-5		1994-99	B
Čuk <i>Athene noctua</i>	3-5		1994-99	B
Repaljščica <i>Saxicola rubetra</i>	10-20		1994-99	A
Pisana penica <i>Sylvia nisoria</i>	5-15		1994-99	B
Črnočeli srakoper <i>Lanius minor</i>	1-2		1994-99	A
Veliki strnad <i>Miliaria calandra</i>	30-50		1994-99	A

Ostale vrste z Dodatka I Ptičje direktive: podhujka *Caprimulgus europaeus*, vodomec *Alcedo atthis*, pivka *Picus canus*, rjavi srakoper *Lanius collurio*.

Meje območja:

Območje dolina Reke je bilo ob opredeljevanju novih IBA-jev nekoliko razširjeno. V prvi knjigi o IBA-jih v Sloveniji (POLAK 2000) je segalo od Ilirske Bistrice na severu do naselja Trpčane na jugu, kasneje pa smo ga od tod razširili še na preostale travnike, ki se končajo južno od naselja Zabiče. S tem smo znotraj meja

IBA-ja zajeli celotno populacijo kosca *Crex crex* zgornjega dela doline Reke.

ORNITOLOŠKI POMEN

Populacija kosca na tem območju je po dosedanjih podatkih tretja najmočnejša lokalna populacija te vrste v Sloveniji. Zaradi tega je zaskrbljujoče uničevanje

koščevega habitata na IBA-ju. Nekaj predelov s kosci je že bilo uničenih v zadnjih letih, načrtujejo pa se nadaljnje regulacije večjega dela struge Reke in s tem osušitev zelo pomembnih vlažnih travnikov (TRONTELJ 2001). Upamo lahko, da bo uvrstitev območja v mrežo Natura 2000 in s tem pridobljen evropski varstveni status, pravočasno ustavila naravovarstveno nes-prejemljivo početje.

OGROŽENOST

Največja grožnja vlažnim travnikom so že omenjene načrtovane regulacije rečnega toka. Pomemben problem Reke v preteklosti je bilo industrijsko in komunalno onesnaževanje. Kljub temu, da so njegovi vplivi danes nekoliko zmanjšani, problem onesnaževanja še vedno ni ustrezno rešen. Ostali viri ogrožanja IBA-ja

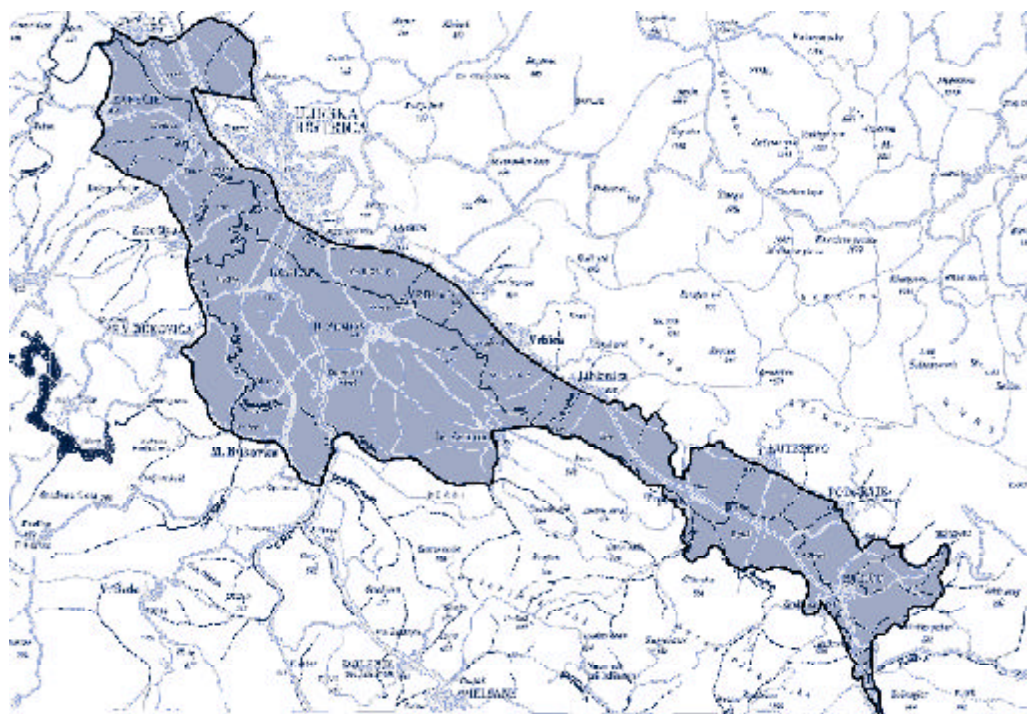
zajemajo opuščanje košnje, požiganje travnikov in trstišč ter uničevanje mrtvic in obrežne vegetacije vzdolž Reke.

SUMMARY

The Reka Valley IBA encompasses the upper part of the course of this karst river south of Ilirska Bistrica, and stretches almost to Slovenia's border with Croatia. In this part of the valley, numerous preserved wet meadows are still exposed to regular flooding. The meadows support one of the largest Corncrake populations in Slovenia, which makes the Reka river an important international nature conservation site. The area is threatened by planned regulation of a large part of the riverbed, which the local authorities hope will prevent further flooding.

NARAVOVARSTVENE SMERNICE

- Na potencialnih prebivališčih kosca zagotoviti pozno košnjo travnikov.
- Zagotoviti ekstenzivno kmetovanje na travnikih.
- Prepoved požiganja travnikov in grmovne vegetacije v spomladanskem in poletnem obdobju.
- Ustavititev regulacijskih del in uničevanja obrežne vegetacije na naravni strugi Reke.
- Preprečiti gradnjo ceste na predelih z vlažnimi travniki.

Vir za kartografsko osnovo: Topografska karta Slovenije 1: 50 000, © Geodetska uprava Republike Slovenije, 1981

KRAS

Kras

Površina: 61.910 ha

Nadmorska višina: 60 – 1028 m

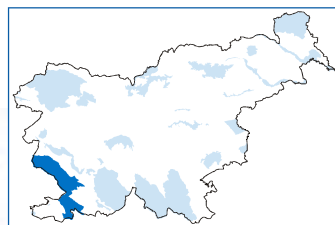

foto: Tomaž Mihelič

Kačar <i>Circaetus gallicus</i>	5-7	C6	1995-1999	B
Podhujka <i>Caprimulgus europaeus</i>	500-800	C6	1995-1999	B
Velika uharica <i>Bubo bubo</i>	10-15	C6	1999-2000	A
Hribski škrlanec <i>Lullula arborea</i>	1500-2000	C6	1995-1999	B
Rjava čipa <i>Anthus campestris</i>	20-30	C6	1995-1999	A
Plisana penica <i>Sylvia nisoria</i>	300-400	C6	1995-1999	B
Vrtni strnad <i>Emberiza hortulana</i>	500-800	C6	1995-1999	B
Veliki skovlk <i>Otus scops</i>	300-600	C6	1995-1999	B
Skalni golob <i>Columba livia</i>	50-70		1999-2000	A
Čuk <i>Athene noctua</i>	50-100		1995-1999	B
Planinski hudournik <i>Apus melba</i>	200-300		2000	A
Smrdukavra <i>Upupa epops</i>	300-500		1995-1999	B
Puščavec <i>Monticola solitarius</i>	15-20		2000	A
Veliki strnad <i>Miliaria calandra</i>	1500-2000		1995-1999	B

Ostale vrste z Dodatka I Ptičje direktive: sršenar *Pernis apivorus*, sokol selec *Falco peregrinus*, kotorna *Alectoris graeca*, rjavi srakoper *Lanius collurio*.

Meje območja:

Območje IBA Kras poteka po mejah kot so navedene v knjigi Mednarodno pomembna območja za ptice v Sloveniji (POLAK 2000), le da na južnem koncu, na meji s Hrvaško, po novem zajema še predel med vrhovoma Velika Plešivica (908 m n. v.) in Žabnik (1028 m n. v.).

ORNITOLOŠKI POMEN

Današnja podoba IBA-ja Kras se precej razlikuje od tiste v preteklosti, saj večino površine

foto: Peter Buchner

Gnezdeča populacija kačarja *Circaetus gallicus* v Sloveniji je zelo majhna.

pokrivajo gozdovi. Med kvalifikacijskimi vrstami območja prevladujejo ptice odprtih predelov, ki naseljujejo suhe kraške travnike, grmišča in skalnate stene.

Deloma gozdna vrsta je le podhujka *Caprimulgus europaeus*, ki gnezdi na golih tleh v gozdovih toploljubnih vrst listavcev. Tej vrsti smo v zadnjih letih namenili kar precej pozornosti. Ugotovili smo, da je podhujka trenutno na večjem delu Krasa zelo pogosta vrsta. Očitno so zanjo sedanje vegetacijske razmere na Krasu zelo ugodne. Kljub temu, da naseljuje različne tipe habitatov, ji najbolj ustrezajo predeli, kjer se gozd izmenjuje z odprtimi površinami. Njene gostote se gibljejo med 0,5 in 3 pari / km², najbolj običajno okoli 1 par / km². Nekoliko se izogiba le bližine naselij. Nasprotno je prav tukaj najpogostejši veliki skovik *Otus scops*, ki ga zaradi značilnega monotonega oglašanja, ne moremo zgrešiti. Omenjeni vrsti skupaj s slavcem *Luscinia megarhynchos* pevsko zaznamujeta tople, jasne in mirne spomladanske noči na Krasu.

Veliko bolj ogrožena vrsta je vrtni strnad *Emberiza hortulana*. Proces zaraščanja je danes na večjem delu Krasa za to vrsto že preveč napredoval. Bojimo se, da trenutno številčno stanje vrtnega strnada ne dosega več ocene izpred treh let. Območje, kjer se pojavlja v najvišjih gostotah je v okolici Ležeškega Gabrka in Vremščice. Nekaj parov smo odkrili tudi na kamnitem pašniku Golec nad krajem Branik na severnem robu IBA-ja. Še slabše se iz podobnih razlogov piše tudi zelo redki rjavi cipi *Anthus campestris*, saj naseljuje najbolj gola in kamnita tla. Odprte, kamnite predele potrebuje tudi prehranjevalno specializirana ujeta kačar *Circaetus gallicus*, ki tukaj lovi plazilce.

Na IBA-ju Kras, kljub velikemu številu potencialno primernih skalnatih sten, ne gnezdi tako planinski orel *Aquila chrysaetos* kot tudi sokol selec *Falco peregrinus*. Od večjih prebivalk skalnatih sten srečamo tukaj le veliko uharico *Bubo bubo* z najpomembnejšo populacijo pri nas. Vendar je tudi ta vrsta zelo ogrožena, saj so jo v zadnjih letih z

mnogih gnezdišč pregnali plezalci (MARČETA 1994 in MIHELIČ & MARČETA 2000).

Vrsta z zelo številčno populacijo je hribski škrjanec *Lullula arborea*. Ta za razliko od poljskega škrjanca *Alauda arvensis*, ki je daleč najpogostejša vrsta odprtih površin na Krasu, zaseda teritorije tam, kjer so med travniki pasovi drevja in predeli z grmovjem. Od njegovega sorodnika ga loči tudi navada, da ponavadi poje z dvignjenega in izpostavljenega mesta in to pogosto celo ponoči.

Na Krasu srečamo celo vrsto ogroženih ptic, ki imajo tukaj daleč največje gnezdeče populacije v Sloveniji.

OGROŽENOST

Na tako velikem območju kot je IBA Kras je razumljivo, da se srečujejo številni interesi. Žal so mnogi med njimi v nasprotju s cilji bodočega območja Natura 2000. Številne avtoceste in spremljajoča infrastruktura so povzročili izgubo velikih površin naravovarstveno pomembnih habitatov. To izgubo bi še povečala načrtovana postavitev vetrnic za proizvodnjo električne energije na Vremščici. Nesprejemljiv je tudi silovit razmah športnega plezanja in letenja z

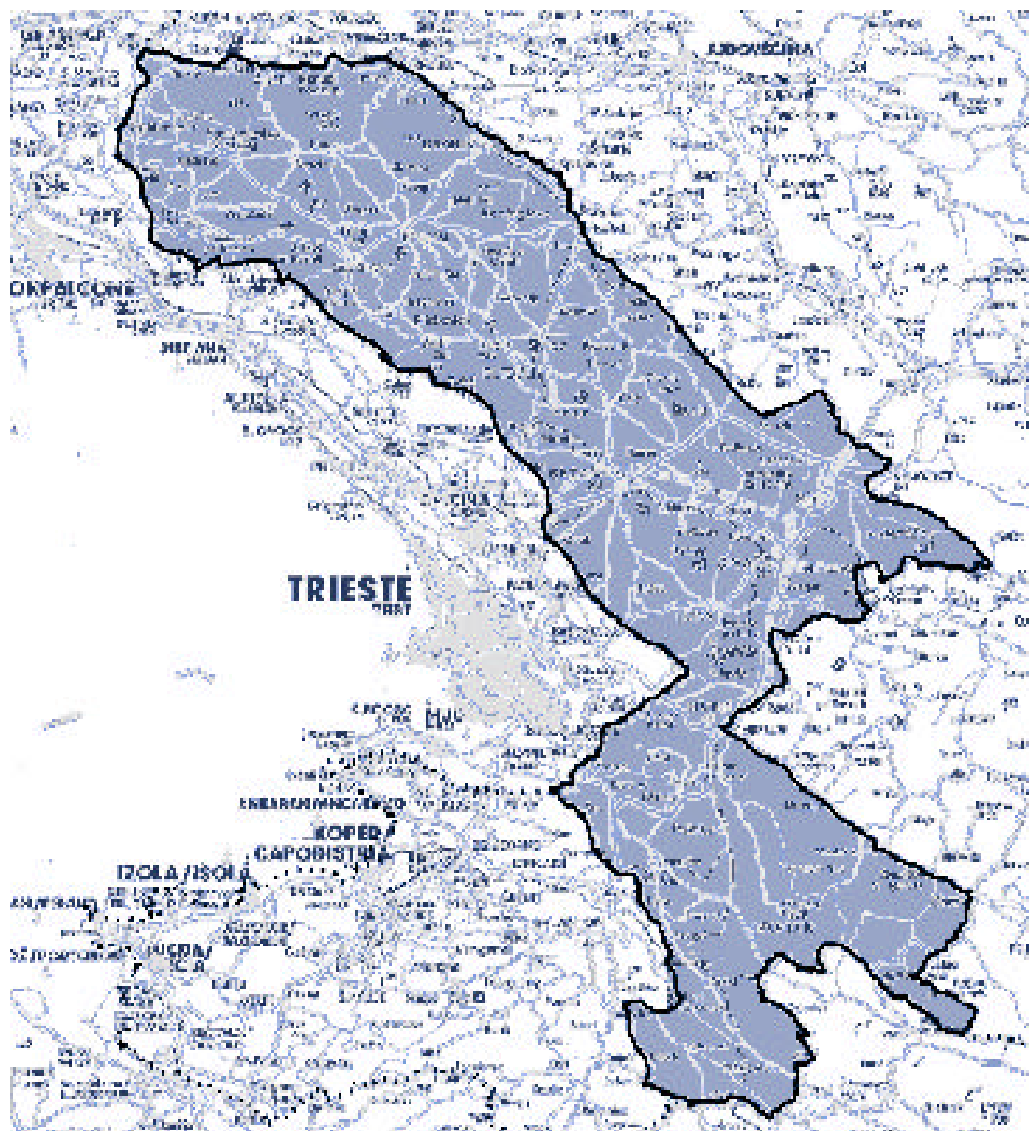
motornimi letali na najpomembnejših predelih. Tradicionalna paša na Krasu je že dolgo stvar preteklosti. Sedaj so v ospredju vprašanja, kako rešiti preostale suhe kraške travnike pred zaraščanjem in njihovo dokončno izgubo.

SUMMARY

Kras is an extensive IBA that encompasses a large part of the southwesternmost area of Slovenia. As a result of the successional process of overgrowing that has occurred here in the past few decades this is now mainly a wooded area, although the main habitat types are dry meadows, rock faces and thermophile scrubs. The European Nightjar, which seems to favour the current vegetation conditions, is found over most of the area. Woodlarks are still fairly common here, but the Ortolan Bunting has been decreasing in occurrence. Nevertheless, the area holds large populations of all the mentioned species. One of the rarest breeding species in Slovenia is the Tawny Pipit, which usually resides on the type of bare and rocky terrain that is typical of this IBA. Like many other birds nesting in rock faces, the Eagle Owl population here is threatened by the rapidly increasing popularity of the sport of rock climbing. Additionally, extensive habitats in this area have also been lost due to highway construction.

NARAVOVARSTVENE SMERNICE

- Ohranjati obstoječo površino travnikov.
- Ustaviti nadaljnje pogozdovanje (tudi po požarih) in zaraščanje Krasa.
- Nasade črnega bora postopno nadomestiti z avtohtonimi gozdovi listopadnih vrst dreves.
- Vzpodbujanje košnje in ekstenzivnega pašništva.
- Ohranjanje določenega obsega grmovnatih in drugih zgodnejših sukcesijskih faz.
- Ohranjanje tradicionalne mozaične pokrajine v okolici naselij.
- Prepoved plezanja v bližini gnezd velike uharice in omejitev te aktivnosti na drugih potencialnih gnezdiščih – letna časovna omejitev plezanja.
- Izogibati se nadaljnjemu širjenju prometnega omrežja – predvsem gradnji cest in železnic višjega ranga.
- Prepoved gradnje objektov z velikim negativnim vplivom na okolje (letališča, avtomobilsko dirkališče).
- Preprečiti postavitev vetrnih elektrarn na najpomembnejših predelih.

Vir za kartografsko osnovo: Topografska karta Slovenije 1: 250 000, © Geodetska uprava Republike Slovenije, 1995

TRIGLAVSKI NARODNI PARK

Triglav national park

Površina: 83.620 ha

Nadmorska višina: 190 – 2864 m

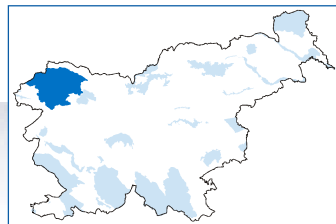

foto: Tomaž Mihelič

Planinski orel <i>Aquila chrysaetos</i>	10-12	C6	2001	A
Beloglavi jastreb <i>Gyps fulvus</i>	max. 15*	C6	2001	B
Belka <i>Lagopus mutus</i>	100-300	C6	1991-1997	B
Ruševac <i>Tetrao tetrix</i>	300-1000	C6	1991-1997	B
Divji petelin <i>Tetrao urogallus</i>	100-300	C6	1991-1997	B
Gozdni jereb <i>Bonasa bonasia</i>	100-300	C6	1991-1997	B
Kotorna <i>Alectoris graeca</i>	50-100	C6	1991-1997	B
Koconogi čuk <i>Aegolius funereus</i>	30-100	C6	1991-1997	B
Mali muhar <i>Ficedula parva</i>	30-100	C6	1991-1997	B
Kosec <i>Crex crex</i>	10-20		1991-1997	A
Planinska pevka <i>Prunella collaris</i>	300-1000		1991-1997	B
Planinska kavka <i>Pyrrhocorax pyrrhocorax</i>	100-300		1991-1997	B
Slegur <i>Monticola saxatilis</i>	30-100		1991-1997	B

* – poletni gost

Ostale vrste z Dodatka I Ptičje direktive: sršenar *Pernis apivorus*, kačar *Circaetus gallicus*, sokol selec *Falco peregrinus*, mali skovik *Glaucidium passerinum*, kozača *Strix uralensis*, vodomec *Alcedo atthis*, pivka *Picus canus*, črna žolna *Dryocopus martius*, triprsti detel *Picoides tridactylus*, belohrbti detel *Dendrocopos leucotos*, hribski škrljanc *Lullula arborea*, belovrati muhar *Ficedula albicollis*, rjavi srakoper *Lanius collurio*.

Meje območja:

IBA poteka po mejah Triglavskega narodnega parka, z dvema skoraj neznatnima razširitvama na severnem robu Mežakle in nad dolino Save Bohinjke. S tem smo vključili v IBA še dve gnezdi kvalifikacijske vrste planinskega orla, ki se nahajata na samem robu parka.

ORNITOLOŠKI POMEN

Prvi inventar IBA v Sloveniji je izpostavil pomen Triglavskega narodnega parka predvsem zaradi najmočnejših populacij

štirih biotsko omejenih vrst ptic v slovenskih Alpah in večjega števila običajnejših gozdnih vrst (POLAK 2000). Z vidika Ptičje direktive in opredeljevanja predlogov SPA-jev živijo tukaj še nekatere druge evropsko pomembne vrste.

Med njimi je planinski orel *Aquila chrysaetos*, ki ima v parku približno tretjino slovenske populacije. Zanj je značilno, da gnezdi na nižjih nadmorskih višinah, ponavadi v skalnatih stenah nad dolinami. Vsak par orlov ima več gnezd, ki jih uporablja izmenično (MARENČE 1998). Poleti se na jugozahodnem delu parka zadržujejo tudi beloglavi jastrebi *Gyps fulvus*, gosti z gnezdišč na Balkanu.

Velik del ozemlja leži nad 2000 metri nadmorske višine, zato ne preseneča velika populacija belke *Lagopus mutus*. Še večja je populacija ruševca *Tetrao tetrix*, ki se zadržuje predvsem v višinskem pasu tik nad gozdno mejo. Obsežni smrekovi gozdovi s primesjo macesna so ugoden življenjski prostor za divjega petelina *Tetrao*

foto: Ivo A. Božič

Gozdni jereb *Bonasa bonasia* je v Sloveniji slabo poznana vrsta ptice.

urogallus. Na Pokljuki najdemo najmočnejša rastišča te plahe in ogrožene vrste pri nas.

Izmed ostalih gozdnih kvalifikacijskih vrst je pomemben koconogi čuk *Aegolius funereus*, za katerega lahko kljub pomanjkanju načrtnih raziskav rečemo, da je splošno razširjena vrsta. Domnevna redkost malega skovika *Glaucidium passerinum* je zaradi velikih površin primerne habitata verjetno posledica pomanjkanja metodološko ustreznih popisov. Podobno težko odkrivna vrsta je tudi v Sloveniji precej redki mali muhar *Ficedula parva*. Mali muhar živi pri nas na jugozahodni meji svoje evropske razširjenosti. Kljub široko zastavljenim popisom ptic za Ornitološki atlas gnezdišč TNP, so bili pojoči samci odkriti le na nekaj lokalitetah, največkrat na strmih pobočjih dolin, poraslih z bukovim gozdom.

Med številnimi planinami so za ptice najpomembnejše tiste na južnem robu parka, kjer je zaradi izsekavanja gozdna meja močno znižana, ponekod le do 1000 metrov. Takšne planine z obsežnimi travnatimi pobočji najdemo na primer pod Krnom. V vrstno zelo pestri ptičji združbi velja tod omeniti predvsem kotorno *Alectoris graeca* in slegurja *Monticola saxatilis*. Prva gnezdi tukaj v najvišjih znanih gostotah v Sloveniji, čeprav jo posamič najdemo tudi v drugih predelih parka. Pod Krnom smo v zadnjih letih odkrili tudi nekaj teritorialnih samcev kosca *Crex crex*.

OGROŽENOST

Velik del parka je gozdarsko intenzivno izkoriščen, kar negativno vpliva na nekatere vrste ptic, ki potrebujejo za preživetje suha oziroma mrtva drevesa. Gozdarske dejavnosti vznemirjajo ptice v času gnezdenja. Kotorno in druge vrste ptic, vezane na travišča, ogroža opuščanje visokogorske pašne.

Negativen vpliv na ptice ima verjetno tudi masovni turizem, ki se odvija na večjem delu parka. Na večje ujede vplivajo zlasti najrazličnejše oblike zračnih športov.

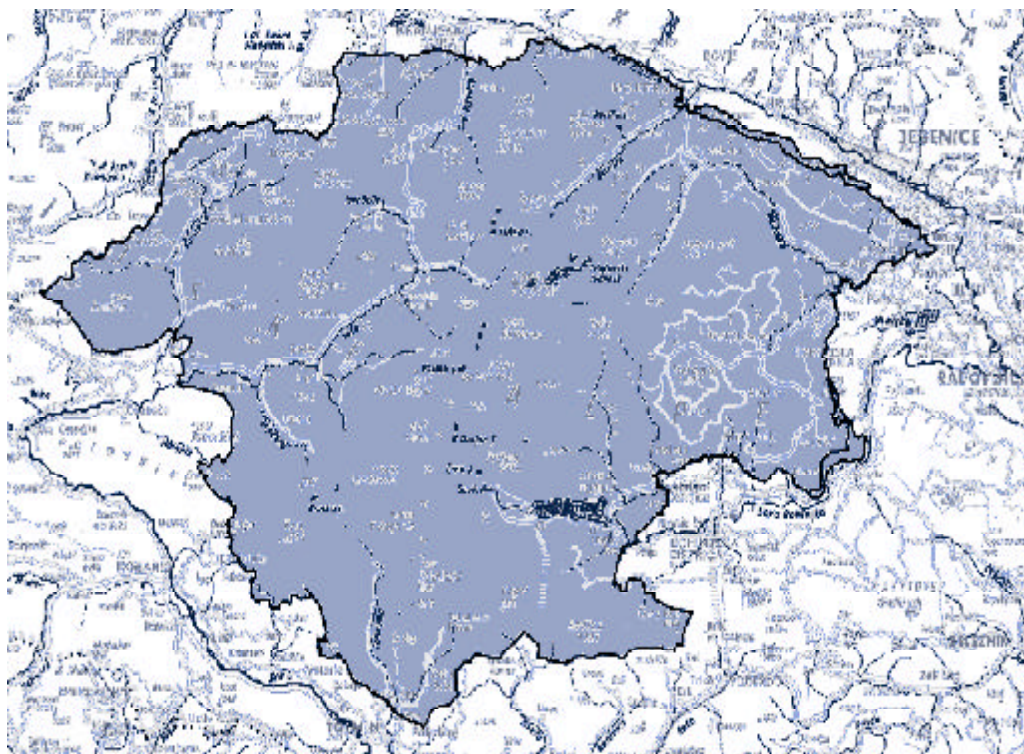
SUMMARY

The Triglav National Park IBA covers a large part of the Julian Alps, the largest mountain range in Slovenia. The entire area is protected as (so far) the only national park in Slovenia. The borders of the IBA almost entirely correspond with the park's boundaries, although these have been slightly expanded in two sites to ensure the best possible coverage of the nests of the Golden Eagle, one of the qualifying species. For the Golden Eagle and many other bird species, the Triglav National Park is the most

important area in Slovenia. Among these species is the Red-breasted Flycatcher, which occurs very rarely in Slovenia. Quite the opposite is the situation of the Black Grouse, which can easily find suitable habitat along the tree line. Griffon Vultures are regular summer visitors to the southern part of the park, flying here from their breeding sites in Croatia. Pasture meadows in the Triglav National Park are a suitable habitat for the Rock Partridge, which has here recorded its highest breeding densities in Slovenia.

NARAVOVARSTVENE SMERNICE

- Znižati intenziteto gospodarjenja z gozdom – puščanje večjega števila odmrlih dreves in mrtvega lesa.
- Večje število gozdnih oddelkov popolnoma izvzeti iz gospodarjenja.
- Gozdarske dejavnosti naj se izvajajo izven časa gnezditve kvalifikacijskih vrst.
- Ozpodbujanje ekstenzivnega pašništva, zlasti drobnice, še posebej na južnem delu parka.
- Omejitev masovnega turizma na najpomembnejših delih parka.
- Prepoved vseh oblik zračnih športov na območju parka.
- Prepoved plezanja v bližini gnezd planinskega orla in sokola selca, omejitev tega športa na določena območja.

Vir za kartografsko osnovo: Topografska karta Slovenije 1: 250 000, © Geodetska uprava Republike Slovenije, 1995

SEČOVELJSKE SOLINE

Sečovlje salt pans

Površina: 1020 ha

Nadmorska višina: 0 – 5 m

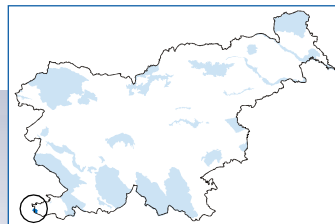

foto: Borut Rubinič

Beločeli deževnik <i>Charadrius alexandrinus</i>	10-26	C6	1990-1999	B
Polojnik <i>Himantopus himantopus</i>	5-32	C6	1990-1999	B
Črnoglav galeb <i>Larus melanocephalus</i>	max. 650 s	C2	1990-1999	B
Rumenonogi galeb <i>Larus cachinnans</i>	max. 15000 s	C3	1990-1999	B
Navadna čigra <i>Sterna hirundo</i>	40-60	C6	1991-1999	B
Rumenonogi galeb <i>Larus cachinnans</i>	50-60		1990-1999	B
Mala čigra <i>Sterna albifrons</i>	2-3		1990-1999	A
Rjava čipa <i>Anthus campestris</i>	3-5		1990-1999	B
Polarni slapnik <i>Gavia arctica</i>	50-100 z		1990-1999	B
Črnovrati pontrek <i>Podiceps nigricollis</i>	50-150 z		1990-1999	B
Žvčgavka <i>Anas penelope</i>	600-1150 z		1990-1999	B
Spremenljivi prodnik <i>Calidris alpina</i>	50-330 z		1990-1999	B
Rdečenogi martinček <i>Tringa totanus</i>	150-350 z		1990-1999	B

s – selitev

z – prezimovanje

Meje območja:

So ostale nespremenjene.

ORNITOLOŠKI POMEN

Sečovljejske soline so za slovenske razmere edinstveno območje, saj najdemo mnoge specifične habitate pri nas samo tukaj. Podobno je tudi z avifauno solin.

Vrsta, ki gnezdi v večjem številu le v Sečovljskih so-

foto: Borut Rubinič

Sečoveljske soline so globalno pomemben IBA za črnoglave galebe *Larus melanocephalus* na selitvi.

linah, je beločeli deževnik *Charadrius alexandrinus*. Največ parov gnezdi v opuščnem delu na Fontaniggah, nekaj pa tudi na aktivnem delu solin. Priljubljeno gnezdišče beločlega deževnika so neporaščeni nasipi, delno ali v celoti izsušeni bazeni in opuščeni bazeni, poraščeni z ozkolistno mrežico. V zadnjih letih so bila zabeležena precejšnja nihanja v številčnosti te vrste (MAKOVEC 1994).

Podobno velja tudi za polojnika *Himantopus himantopus*, pri katerem je številčnost in gnezditvena uspešnost populacije odvisna predvsem od vodostaja v solinskih bazenih. Polojnik v solinah namreč gnezdi na majhnih blatnih otočkih, ki jih narasla voda zlahka poplavi. Tukaj pogosto gnezdi kolonijsko v družbi z navadno čigro *Sterna hirundo* (MAKOVEC et al. 1998). Kolonija čigre v solinah je druga največja v Sloveniji, za kolonijo na umetnih gnezdilnih splavih v lagunah za odpadne vode pri Ormožu. Skupaj z navadnimi čigrami gnezdi tudi mala čigra *Sterna albifrons*, ena najredkejših ptic gnezdil v Sloveniji. Redno

gnezdeča dva ali trije pari v solinah so tačas edini, ki jih lahko najdemo pri nas. Leta 2000 je bila v Sečoveljskih solinah prvič ugotovljena pričakovana gnezditve sabljarke *Recurvirostra avosetta*, kar je doslej edini podatek o gnezdenju te vrste v Sloveniji (GEISTER 2001).

Sečoveljske soline so zelo pomembna postojanka za različne vrste ptic na prezimovanju in selitvi. Ena od najpomembnejših med njimi je črnoglavi galeb *Larus melanocephalus*, ki je najbolj številen v času jesenske selitve med sredino julija in koncem oktobra. Velikost populacije na celotni slovenski obali naj bi bila v tem času med 400 in 800 osebki, opazovanja zadnjih dveh let pa kažejo, da je v času viška verjetno še precej večja. V dveh letih intenzivnega proučevanja te vrste v začetku devetdesetih let je bilo ocenjeno, da slovensko obalo najverjetneje preleti kar nekaj odstotkov (0,5 – 5%) svetovne populacije črnoglavega galeba (RUBINIČ 1995). Najpomembnejši posamični lokaliteti zanj pri nas sta Sečoveljske in Strunjanske soline. Sečoveljske soline so bile zaradi tega v prvem inventarju IBA uvrščene na seznam globalno pomembnih območij. Nasprotno je v zimskem času črnoglavi galeb na obali zelo maloštevilen in redek, saj imamo iz tega obdobja le nekaj podatkov.

V solinah in na morju pred pred solinami so najpomembnejša slovenska prezimovališča številnih vrst vodnih ptic.

OGROŽENOST

Kljub mednarodnemu pomenu Sečoveljskih solin za vodne ptice, pa upravljanje z njimi pticam ni naklonjeno. Nedvomno je njihov potencial vsaj za gnezdeče vrste mnogo večji, kot ga trenutno omogočajo neugodne vodne razmere. Zaradi takšnih razmer je gnezditveni uspeh večine vrst zelo slab. Omenjenemu dodajo svoje še nesprejemljive oblike rekreacije, še zlasti vožnja z motornimi kolesi po nasipih solin. Moteči so tudi številni avtomobilisti, namenjeni k muzeju solinarstva in neozaveščeni obiskovalci s prosto spuščeni psi.

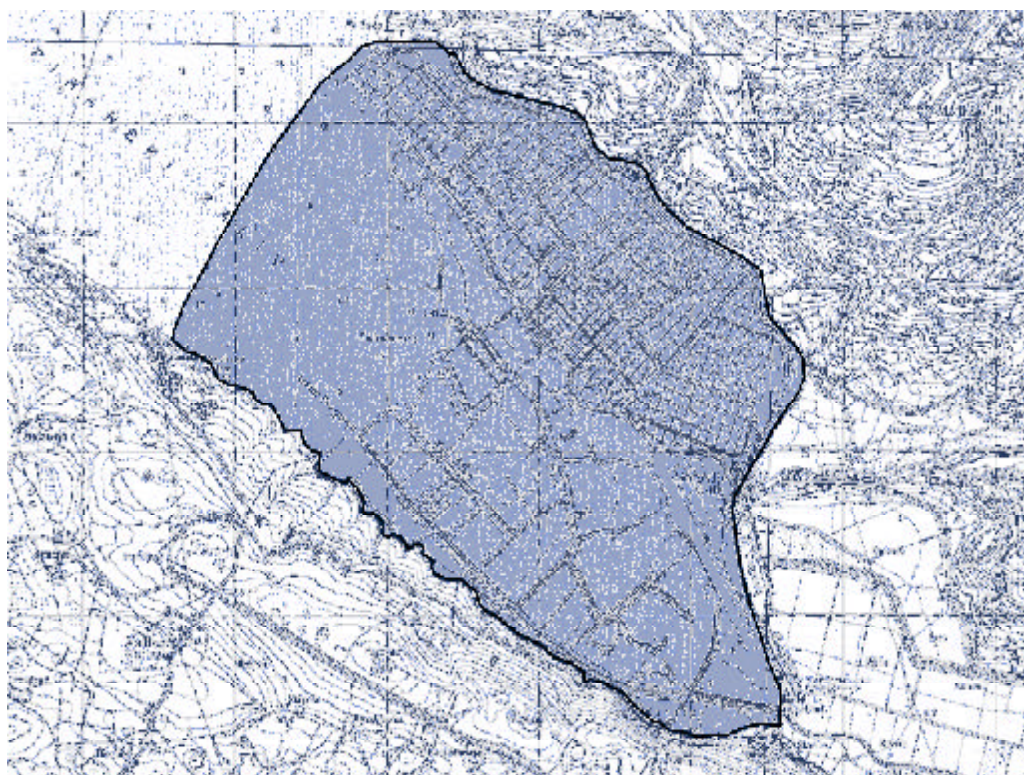
SUMMARY

The Sečovlje Saltpans are the largest saltpans on the Slovene coast and for many bird species represent an important wintering, migration and breeding grounds. This area is the most important breeding site of the Kentish Plover in Slovenia. The number of breeding pairs fluctuates and depends on water conditions in saltpan pools. The Black-winged Stilt has similar requirements. In a large Common Tern colony here we

can regularly find several pairs of the Little Tern, for which the Sečovlje Saltpans is the only breeding site in Slovenia. Although not a breeding species, the Mediterranean Gull occurs here in highest numbers in August and September. Accurate counts and monitoring of the Mediterranean Gull flocks have shown that the area of the Slovene coast is flown over by thousands of Mediterranean Gulls on their autumn migration. Together with the smaller Strunjan Saltpans, the Sečovlje Saltpans are the most important stop-over site for this bird species.

NARAVOVARSTVENE SMERNICE

- Zagotoviti ustrezen vodni režim za gnezdenje kvalifikacijskih vrst.
- Omejitev rekreacijskih in turističnih aktivnosti na določene dele – prepoved zadrževanja na nasipih, ki ležijo ob gnezdiščih kvalifikacijskih vrst.
- Prepoved vožnje s kolesi in motornimi kolesi po vseh nasipih.
- Prepoved nizkih preletov letal nad območjem solin.
- Prepoved sprehajanja psov brez povodca.
- Prepoved hoje po notranjosti solinskih bazenov.
- Premestitev muzeja solinarstva in informacijskega centra iz osrčja solin na obrobje.
- Namestitev informacijskih tabel z natančno obrazložitvijo varstvenega režima.

Vir za kartografsko osnovo: Topografska karta Slovenije 1: 25 000, © Geodetska uprava Republike Slovenije, 1995

ZAHVALE

Pisanje tako obsežne knjige ne bi bilo mogoče brez pomoči številnih kolegov, strokovnjakov in prijateljev. Njihova pomoč v obliki ornitoloških podatkov, različnih informacij, nasvetov ali pripomb mi je kot prvemu avtorju močno olajšala delo, in, verjamem, tudi bistveno prispevala k njegovi kvaliteti. Za morebitne napake ali pomanjkljivosti sem kljub temu odgovoren sam. Zahvaljujem se Francu Bračku, Bošku Čušinu, Igorju Dakskoblerju, Andreju Figlju, Bernardu Goršaku, Juriju Guliču, Mitji Kaligariču, Matjažu Kerčku, Tomažu Miheliču, Borutu Mozetiču, Hrvoju Oršaniču, Slavku Polaku, Jožetu Svetličiču, Nataši Šalaji, Petru Trontlju, Martinu Verniku in Mihi Žnidaršiču.

Še dodatno bi se rad zahvalil vsem, ki so prijazno dovolili, da sem uporabil njihove fotografije, ki so veliko pripomogle k privlačnejši zunanji podobi knjige. Hvala tudi popisovalcem za opravljene popise, na podlagi katerih smo lahko opredelili nekatera območja.

LITERATURA

- ACCETTO, M. (1999): Fitocenologija. Zapiski predavanj. Neobjavljeno.
- BIBBY, C.J., N.D. BURGESS & D.A. HILL (1992): *Bird Census Techniques*. Academic Press, London.
- BOŽIČ, L. (1992): Triprsti detel *Picoides tridactylus*. *Acrocephalus* 13 (52): 88.
- BOŽIČ, L. (2001): Seznam ugotovljenih ptic Slovenije s pregledom redkih vrst. *Acrocephalus* 22 (106-107): 115-120.
- BOŽIČ, L. (2002): Primerjava združb in nekaterih populacijskih parametrov ptic v izbranih tipih nižinskih gozdov. Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za biologijo.
- BOŽIČ, L. & A. VREZEC (2000): Sove Pohorja. *Acrocephalus* 21 (98-99): 47-53.
- BRAČKO, F. (1994): Mali skovik *Glaucidium passerinum*. *Acrocephalus* 15 (65-66): 154-155.
- BRAČKO, F. (1997): Atlas Drave od Maribora do Ptuja. *Acrocephalus* 18 (82): 57-96.
- ČAS, M. (2000): Pregled rastišč divjega petelina (*Tetrao urogallus* L.) v Sloveniji v letih 1999 in 2000 ter analiza ogroženih rastišč. Elaborat.
- ČAS, M. (2001): Divji petelin - pokazatelj odnosa do gozda. *Lovec* 84 (6): 286-289.
- DENAC, D. (2001): Gnezditvena biologija, fenologija in razširjenost bele štoklje *Ciconia ciconia* v Slovenija. *Acrocephalus* 22 (106-107): 89-103.
- DENAC, D., B. KOREN, T. MIHELIČ, B. MOZETIČ, B. SLAVEC & P. TRONTELJ (2002): Raziskave in monitoring Škocjanskega zatoka - stanje avifavne. Končno poročilo, DOPPS.
- GEISTER, I. (1995): Ornitološki atlas Slovenije. Razširjenost gnezdk. DZS, Ljubljana.
- GEISTER, I. (2001): Prva gnezditve sabljarke (*Recurvirostra avosetta*) v Sloveniji. *Annales* 11 (2): 267 - 270.
- GILBERT, G., D.W. GIBSON & J. EVANS (1998): *Bird Monitoring Methods*. RSBP. The Lodge, Sunday. Bedfordshire.
- GODICL, L. (1990): Nekaj o flori in vegetaciji Zgornje Savinjske doline. V: Lenarčič, M.: Zgornja Savinjska dolina. Epsi d.o.o., Trbovlje.
- GREGORI, J. (1995): Naravovarstveno vrednotenje ptičev Banjšic. *Acrocephalus* 16 (71): 101-107.
- GRELL, M.B. (ur.) (1998): *Fuglenes Danmark*. DOF. G.E.C. Gads Forlag.
- GRIMMET, R.F.A. & T.A. JONES (1989): *Important Bird Areas in Europe*. ICBP. Technical publication No. 9. Cambridge.
- GULIČ, J. (2002): Ovrednotenje primernosti habitata ruševca *Tetrao tetrix* na Pohorju. Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za biologijo.
- HOLMBERG, D. (1979): Point transect census of Tengmalm's Owl - Methodology Study. *Var Faglwärld* 38: 237-244.
- JANČAR, T. (2000): Varstveno pomembne vrste ptic in njihovi habitati v Kozjanskem parku. *Acrocephalus* 21 (100): 135-151.
- JANČAR, T., T. MIHELIČ, B. ŠTUMBERGER, P. TRONTELJ & M. VOGRIN (v tisku): Rdeči seznam ogroženih gnezdk Slovenije. *Acrocephalus*.
- JANČAR, T. & M. TREBUŠAK (2000): Ptice Kozjanskega regijskega parka. *Acrocephalus* 21 (100): 107-134.
- KALIGARIČ, M. (1995): Rastlinski svet pohorskih planj. *Proteus* 57 (9-10): 340-347.
- KALIGARIČ, M. (1997): Rastlinstvo primorskega Krasa in Slovenske Istre - travniki in pašniki. Zgodovinsko društvo za južno Primorsko: Znanstveno-raziskovalno središče Republike Slovenije.
- KALIGARIČ, M. (2002): Pregled stanja vegetacije in potencialna sposobnost naravne repopulacije rastlinskih združb v NR Škocjanski zatok. Ekspertno mnenje po naročilu DOPPS-a.
- KALIGARIČ, M. & A. SELIŠKAR (1999): Delni pregled travišč Slovenije s kratkim opisom. Prirodoslovno društvo Slovenije.
- KUS VEENVLIET, J. (2002). Izbira habitata travniških ptic na Cerkniškem polju. Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za biologijo.
- LOVRENČAK, F. (1998): Rastlinstvo. V: Gams, I. & I. Vrišer (ur.): *Geografija Slovenije*. Slovenska matica, Ljubljana.
- MAKOVEC, T. (1994): Status, razširjenost in

- gnezditvene navade beločelega deževnika (*Charadrius alexandrinus*) na slovenski obali. *Annales* 4: 63-70.
- MAKOVEC, T., I. ŠKORNIK & L. LIPEJ (1998): Ekološko ovrednotenje in varovanje pomembnih ptic Sečoveljskih solin. *Falco* 13-14: 5-48.
- MARČETA, B. (1994): Stanje in ogroženost gnezdilcev sten črnokalskega Kraškega roba. *Annales* 4: 43-52.
- MARENEČE, M. (1998): Planinski orel *Aquila chrysaetos* v Triglavskem narodnem parku, *Acrocephalus* 19 (89): 104-108.
- MARINČEK, L. (1987): Bukovi gozdovi na Slovenskem. Delavska enotnost, Ljubljana.
- MARINČEK, L. & A. ČARNI (2002): Komentar k vegetacijski karti gozdnih združb Slovenije. ZRC SAZU, Ljubljana.
- MARTINČIČ, A. (1996): Barja. Narava Slovenije, stanje in perspektive. Društvo ekologov Slovenije, Ljubljana.
- MELIK, A. (1954): Slovenija. Geografski opis. Slovenski Alpski svet. Slovenska matica, Ljubljana.
- MIHELIČ, T. (2002): Gnezditvene in prehranjevalne navade velike uharice *Bubo bubo* v jugozahodni Sloveniji. Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in gozdne vire.
- MIHELIČ, T., A. VREZEC, M. PERUŠEK & J. SVETLIČIČ (2000): Kozača *Strix uralensis* v Sloveniji. *Acrocephalus* 21 (98-99): 9-22.
- MIHELIČ, T. & B. MARČETA (2000): Naravovarstvena problematika sten nad Ospm kot gnezdišča velike uharice *Bubo bubo*. *Acrocephalus* 21 (98-99): 61-66.
- MILJEVIČ, J. (odgovorni nosilec projekta) (2000): Študija upravičenosti cestnih povezav na Pohorju. Končno poročilo. Ministrstvo za promet in zveze, Direkcija Republike Slovenije za ceste.
- OSIECK, E. R. (1999): IBA review and the EU Birds Directive. Cambridge, UK: BirdLife International (Internal report; 6th and final draft. 18 April 1998).
- PERKO, D. & M. OROŽEN ADAMIČ (ur.) (1998): Slovenija. Pokrajina in ljudje. Založba Mladinska knjiga, Ljubljana.
- PERUŠEK, M. (1991): Ptice pragozdnih ostankov Rajhenavski Rog in Pečka. *Acrocephalus* 12 (49): 124-136.
- POBOLJŠAJ, K. (1998): Inventarizacija flore, vegetacije, favne in biotopov na območju vojaškega poligona Mlake na odseku HC Vipava-Selo. Prirodoslovni muzej Slovenije.
- POLAK, S. (1991): Rjava cipa *Anthus campestris* gnezdi tudi na Notranjskem. *Acrocephalus* 12 (49): 137.
- POLAK, S. (1993): Ptice gnezdilke Cerkniškega jezera in bližnje okolice. *Acrocephalus* 14 (56-57): 32-62.
- POLAK, S. (1998): Nova gnezdišča puščavca *Monticola solitarius* v Sloveniji. *Acrocephalus* 19 (90-91): 152.
- POLAK, S. (ur.) (2000): Mednarodno pomembna območja za ptice v Sloveniji. Important Bird Areas (IBA) in Slovenia. DOPPS, Ljubljana.
- PREŠEREN, J. & K. KOHEK (2001): Popis kozače *Strix uralensis macroura* na Javornikih. *Acrocephalus* 22 (108): 167-169.
- REISER, O. (1925): Die Vögel von Marburg an der Drau. Naturwissenschaftlichen Verein in Steiermark, Graz.
- RUBINIČ, B. (1995): Črnoglavi galeb *Larus melanocephalus* in njegov status na slovenski obali. *Annales* 7: 81-86.
- SELIŠKAR, A. (1993): Übersicht der Wiesenvegetation der Kamniško-Savinjske Alpen. V: Zupančič, M. (ur.): Flora in vegetacija Kamniško-Savinjskih Alp. Biološki inštitut ZRC SAZU, Ljubljana.
- SURINA, B. (1999): Ptice zgornjega dela doline Reke in bližnje okolice. *Annales* 9: 303-314.
- SZEP, T. & D.W. GIBBONS (2000): Monitoring of Common breeding birds (MMM) in Hungary using randomised sampling design. EBCC pilot project. *Bird census news* 13 (1).
- ŠKORNIK, I. (1987): Prezimovanje črne liske (*Fulica atra*) v Škocjanskem zatoku v letih 1982-1986. *Acrocephalus* 8 (3): 31-36.
- ŠKORNIK, I. (1991): Mala tukalica *Porzana parva*. *Acrocephalus* 12 (47): 30.
- ŠKORNIK, I., T. MAKOVEC & M. MIKLAVEC (1990): Favnišnični pregled ptic slovenske obale. *Varstvo narave* 16: 49-99.
- ŠTUMBERGER, B. (1998): Rezultati štetja vodnih ptic v januarju 1998 v Sloveniji. *Acrocephalus* 19 (87-88): 36-48.
- ŠTUMBERGER, B. (1999): Rezultati štetja vodnih

- ptic v januarju 1999 v Sloveniji. *Acrocephalus* 20 (92): 6-22.
- ŠTUMBERGER, B. (2000): Veliki skovik *Otus scops* na Goričkem. *Acrocephalus* 21 (98-99): 23-26.
- ŠTUMBERGER, B. (2000): Rezultati štetja vodnih ptic v januarju 2000 v Sloveniji. *Acrocephalus* 21 (102-103): 271-274.
- ŠTUMBERGER, B. (2001): Rezultati štetja vodnih ptic v januarju 2001 v Sloveniji. *Acrocephalus* 22 (108): 171-174.
- ŠTUMBERGER, B. (2002): Rezultati štetja vodnih ptic v januarju 2002 v Sloveniji. *Acrocephalus* 23 (110-111): 43-47.
- TOME, D. (2001): Nekaj značilnosti avifavne Pivških jezer. *Annales* 11: 271-276.
- TRONTELJ, P. (1994): Ptice kot indikator ekološkega pomena Ljubljanskega barja (Slovenija). *Scopolia* 32: 1-61.
- TRONTELJ, P. (1995): Popis kosca *Crex crex* v Sloveniji v letih 1992-93. *Acrocephalus* 16 (73): 174-180.
- TRONTELJ, P. (1997): Distribution and habitat of the Corn crane (*Crex crex*) at the Upper Soča basin (Julian Alps, Slovenia). *Annales* 11: 65-72.
- TRONTELJ, P. (2001): Popis kosca *Crex crex* v Sloveniji leta 1999 kaže na kratkoročno stabilno populacijo. *Acrocephalus* 22 (108): 139-147.
- TRONTELJ, P. & M. VOGRIN (1993): Ptice Jovsov in predlogi za njihovo varstvo. *Acrocephalus* 14 (61): 200-209.
- TUCKER, G.M. & M.F. HEATH (1994): Birds in Europe: their conservation status. BirdLife International, Cambridge.
- VOGRIN, M. (1994): Ornitološke raziskave - ptice in senožetni sadovnjaki. V: Mladinski raziskovalni tabor Šmartno 93. ZOTKS Gibanje znanost mladini, Ljubljana.
- VOGRIN, M. (1998): New breeding site of the Wood Sandpiper *Tringa glareola* in Central Europe. *Wader Study Group Bull.* 87: 24-25.
- VOGRIN, M. & A. HUDOKLIN (1993): Prispevek k poznavanju ptic gozda Dobrava. *Acrocephalus* 14 (61): 209-212.
- VOGRIN, M. & J. SVETLIČIČ (2001): Mali skovik *Glaucidium passerinum* v Savinjskih Alpah. *Biota* 2 (2): 199-210.
- VREZEC, A. (2000): Sloka *Scolopax rusticola*. *Acrocephalus* 21 (102-103): 278-279.
- VREZEC, A. (2000): Vpliv nekaterih ekoloških dejavnikov na razširjenost izbranih vrst sov *Strigidae* na Krimu. Diplomsko delo. Biotehniška fakulteta, Oddelek za biologijo.
- WRABER, T. (1997): Snežnik - gora (tudi) za botanike. *Proteus* 59 (9-10): 408-421.
- ZUBEROGITIA, I. & L.F. CAMPOS (1998): Censusing owls in large areas: A comparison between methods. *Ardeola* 45 (1): 47-53.

MARS

PLUTON

MERKUR

VENERA

planet.mobitel.si

Moj planet. **Pluton.**

Izberite ga tudi vi.

Novi vsebinski multimedijiški portal Planet združuje 1000+1 informacijo in 1000+1 zabavo. **Planet Pluton** vam omogoča takojšen dostop do kinoprograma, glasbenih informacij, tračev, iger in horoskopa. Seveda jim po želji dodajate še druge svoje najljubše, prosto pa dostopate tudi do vseh ostalih vsebin na planetu. Kadarkoli se odločite za drugega: **Mars**, **Venero** ali **Merkur**.

